

**zaman makinesi ile
renkli bir gezinti**

Çocuklar İçin İstanbul Bienalleri

Süreyya Evren • Biçe Öner

Ceyla'yızaş'aRıda'yıa ve bünütünlcocuklara...

zaman makinesi ile renkli bir gezinti

zaman makinesi ile renkli bir gezinti

çocuklar için istanbul bienalleri

süreyya evren • bige özer

İ. K. perker'in çizimleriyle

içindekiler

Önsöz	8	Giriş	10
Dünyada nerede? Türkiye'de nerede?	13	Bienal acaba nedir?	12
13. Bienal	16	İstanbul'da nerede?	14
12. Bienal	24	11. Bienal	30
10. Bienal	36	9. Bienal	42
7. Bienal	54	8. Bienal	48
6. Bienal	60	5. Bienal	66
4. Bienal	72	3. Bienal	84
2. Bienal	78	1. Bienal	90
Bienal çalışanları nerede?	102	Eserler	106
Mini sözlük	104	Hazırlayanlar hakkında	109
Sanatçı adları dizini	110	Künye	111

BiGE ÖRER ÖNSÖZ

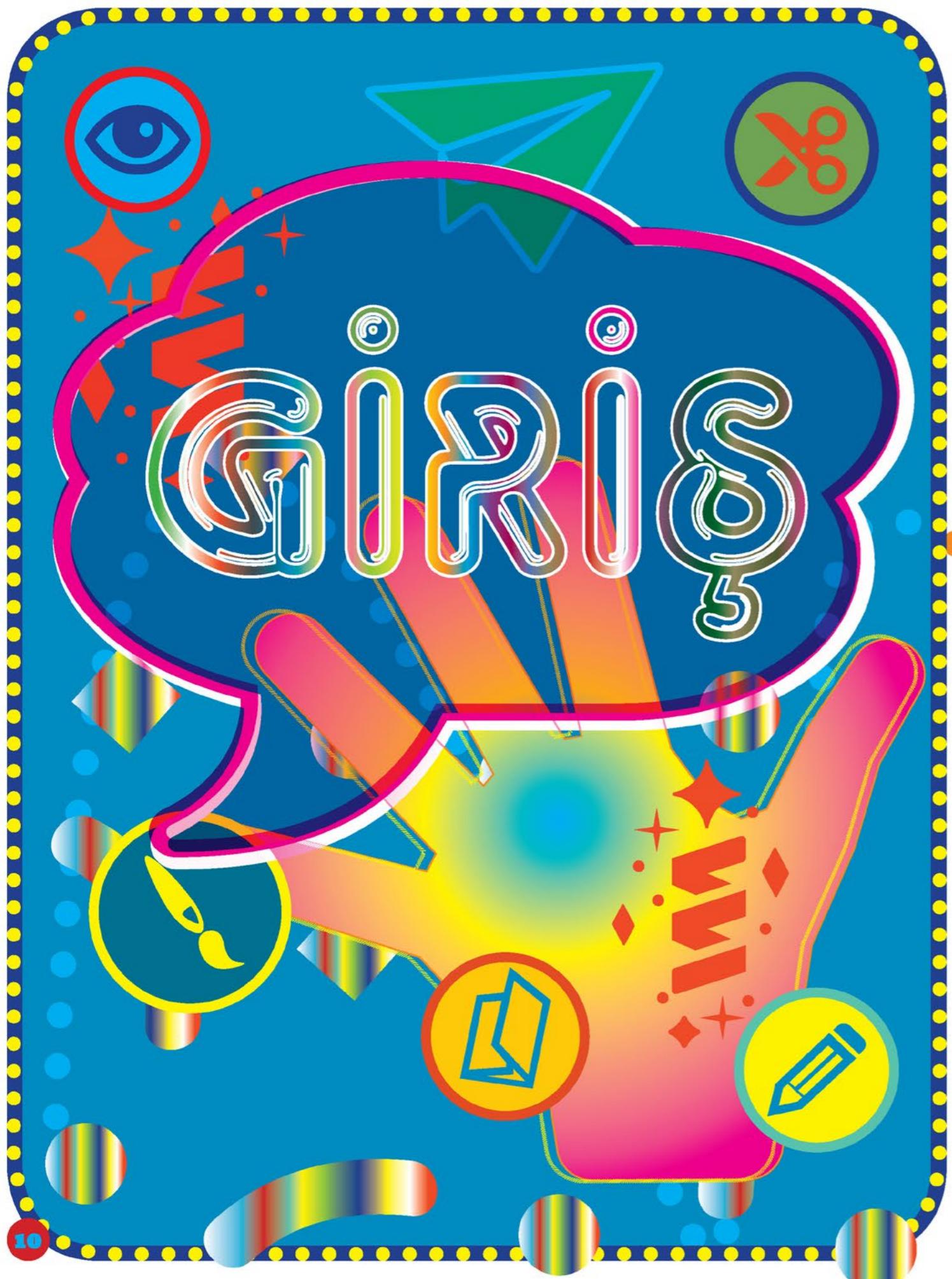
Bu kitabı okurları belki de güncel sanatla ilk kez bu sayfalarda buluşacaklar. Bizleri bu kitabı hazırlamakla ilgili en çok heyecanlandıran da işte bu oldu; minik okurlarımızın sayfaları çevirirken neler hissedeceklerini, akıllarında nasıl bağlantılar kuracaklarını, bu kitapta tanıttıkları kavram ve düşüncelerin onların hayal dünyalarını nasıl zenginleştireceğini düşündükçe, biz de bir kalemi kâğıt üzerinde gezdirince renkli çizgiler çizebildiğini ilk kez gören bir çocuk kadar heyecanlanıyoruz!

İstanbul Bienalleri, 1987 yılından beri İstanbul Kültür Sanat Vakfı tarafından düzenleniyor. İki yılda bir gerçekleşen bu uluslararası sergilere Türkiye'den ve dünyanın birçok farklı yerinden sanatçılar katılıyor; sanatçıların ürettiği yeni işler farklı mekanlarda sergilenecek. Bu kitapta da 2015 yılına dek gerçekleştirilen on üç bienalden doksanı aşkın eser, Süreyya Evren tarafından hikâyeyeleştirilerek yer aldı. İstanbul Bienalleri'nde sergilenen binden fazla eser arasından kitapta yer alacakları belirlemek oldukça zor oldu; kimi zaman eserlerin sanat tarihindeki önemi, kimi zaman farklı malzeme ve kavramları tanıtambilmek, kimi zaman da görsellerin kalitesi gibi çok daha pratik sebepler bu seçimde rol oynadı.

Kitapta yer alan "Sıra Sende" bölümleri, okuyucuların etkinlikle etkileşime geçmelerini ve sanat eserlerinden yola çıkarak düşünmelerini ve üretmelerini amaçlıdı. Bienallerin aslında çocukların dünyası ile yakından ilişkili muhtelif fikirlerle dolu olduğu fikrinden yola çıkan Anıl ve Jonathan Barnbrook, metni ve eseri tarif eden, anlatan ve ona öykünен yazı karakterleri, renk kullanımları ve eğlenceli tasarımlarıyla, okuma ve izleme sürecini keyifli bir oyuna dönüştürdü. 'Bienal Çalışanları Nerede?' başlıklı bölümde, bienalin gerçekleştirilmesinde emeği geçen ekibin ne kadar geniş olduğunu bir kez daha hatırlatmak istedik. Bienalde eserlerin sergileneceği için İstanbul'da çok farklı mekanlar kullanıldığı, müzeler ve sanat mekanları dışında tarihi ya da endüstriyel yapılar ile sokaklar, parklar gibi kamusal alanların da bienal mekânı olabildiğini ve kullanılan atılı mekânlarının sergiden sonra farklı işlevlerle hayatı dönebildiğini gösterdik. Kutluhan Perker'in birbirinden güzel illüstrasyonları bunları mümkün kıladı.

Bu kitap aracılığıyla çocukların İstanbul Bienalleri'nde sergilenen eserlerden yapılan bir şekilde buluşmalarını sağlayabildiğimiz için çok mutluyuz. Çocuklar için güncel sanata dair merak uyandıracak, ilgi çeken bir kitap hazırlayabildiğimizi umuyoruz. Bu kitaba tekrar tekrar bakmanızı, metinleri eğlenerek okumanızı, işlerle ilgili kendi hikâyelerinizi de yazmanızı ve her fırsatта çevrenizdeki sergileri, bienalleri gezmenizi diliyoruz.

Keyifli okumalar!

Bugüne dek neler neler gördük İstanbul Bienalleri sayesinde:

dev örümcek heykelleri mi istersiniz Amazon karıncaları mı,
mektuptan elbiseler mi hiçbir yere çıkmayan merdivenler mi,
yazı yazan köpekler mi hayalet şehirler mi, çay poşetlerinden tüneller,
üst üste yıgılmış yüzlerce sandalye ya da bidondan yapılmış türlü
maskeler mi istersiniz uzay gemisine benzeyen evler mi...
Sonra videolar, fotoğraflar, enstalasyonlar, performanslar,
gölge oyunları ve daha bir sürü başka form... Dünyanın bütün
kıtalarından, onlarca ülkesinden ve daha da fazla kentinden
sayılamayacak kadar çok sanatçı... Pilli arabalardan kurşun askerlere,
nar tanesinden dilimlenmiş karpuza envai çeşit malzeme...
Üstüne sokak sinemaları, iki aylı geceler, sıhırli yataklar,
Asyalılaştırıcılar ve Avrupalılaştırıcılar, uçuş aygıtları, sokaklarda
dans ederek yürüyenler ve kar kristali üretilen laboratuvarlar...

Zaman Makinesi İle Renkli Bir Gezinti,
iştir bu olağanüstü dünyayla tanışıklığınızı artırmayı hedefliyor.

Hazır misiniz yeni bir yolculuğa?
Var misiniz zamanda rengârenk bir gezintiye?
İstanbul Bienali'nde başından beri yer almış pek çok
güncel sanat işi eşliğinde yepyeni keşiflere
kendimizi bırakalım mı?

yyiyhiioopp!

*Dikkat: Bu yıldız işaretini (*) gördüğün her sözcük hakkında kitabı sonundaki
Mini Sözlük bölümünde biraz daha açıklama bulabilirsin.

Cevdet Erek 2015

bienal acaba nedir?

Bienal, iki yılda bir hazırlanan devasa sergilere verilen bir isim. İstanbul Bienalleri 1987'den beri düzenleniyor.

Tam 13 tane kapsamlı, bütün İstanbul'a degen, çok büyük seriden bahsediyoruz. Günü gelmiş, türlü nedenlerle üç yıl arayla düzenlediği de olmuş. Ama hep periyodik, ritimli, kapsamlı etkinlikler olmuş sürülmüş İstanbul Bienalleri.

Her bir bienal geçmişteki bienallerle ve aynı zamanda da dünya bienalleriyle konuşur. Biz de bu sayfalarda biraz onları dinleyeceğiz, biraz da SIRA SENDE başlıklı etkinlikler aracılığıyla kendimiz söz alacağız.

Bienal salt yeni ve büyük bir seriden de ibaret değildir; film gösterimleriyle, konuşmalarıyla, türlü kültürel çalışmalarıyla ve hatta çocuklar için özel programlarıyla şehre aittir.

Büyük sergi büyük iş demek. İki yıllık bir ev ödevi gibi düşünün.

İstanbul Bienalleri İstanbul'u tanımk için birebirdir. Dünyada o dönemde öne çıkan sanatsal pratiklerin en yeni ve en farklılarını bir araya getirirken tartışma alanları açarak sorular sordurmayı hedefler. Dünyanın farklı kültürlerini buraya getirir, gerçek anlamlı uluslararası bir olaydır.

Dünyada neler olup bittiğini bize anımsatır. Günümüzün pek çok etkili güncel sanatçısından bienal sayesinde haberdar oluruz.

Büyük sergi gezme tecrübe kazanırız.

İstanbul'da film, tiyatro, müzik, caz festivalleri ve daha nice etkinliği düzenleyen İstanbul Kültür Sanat Vakfı, her bir bienal için bir kuratörü birlikte çalışmaya davet eder. Kuratör bienale bir konu ve bir başlık sefer. Bu başlık altında sergilemek üzere sanatçılar davet edilir. Sanatçılar eserler üretir. Aynı zamanda sanatçıların eserlerinin sergileneceği için uygun mekanlar aranır; kimi zaman bir müze, kimi zaman boş bir depo, kimi zaman da sokaklar eserleri konuk eder.

Daha ortada sergi adına hiçbir şey yokken kuratör* ve bienal ekibinin çalışkan karıncaları yerlerinde duramamaya başlamışlardır. Dünyanın farklı ülkelerine seyahatler düzenlenir, şehrimize insanlar gelir gider, pek çok yazışma, konuşma, buluşma gerçekleşir. Paneller düzenlenir, insanlar toplanır, gelecek bienali konuşurlar kendi aralarında. Uçaklardan yerler ayırtır, otellerde odalar tutulur. Eserler gemilere, uçaklara, kamyonlara yüklenir, kitalardan kitalara yolculuklara başlarlar. Sergi mekânlarına elektrik, su, internet bağlanır; duvarlar, odalar yapılır. Serginin düzenleneceği mekânlara defalarca gidilir, fotoğraflar çekilir. Kataloglar için, rehberler için sabah akşam metinler kaleme alınır, tercümeler yapılır. Metinler okunur, tekrar okunur, düzeltiler yapılır. Eserler mekânlara gelince bir kısmı duvarlara asılır, bir kısmı yerleştirilir. Projektörler, ekraneler kurulur; videolar, filmler oynamaya başlar. Mekânda temizlik yapılır.

Ve sonra bir gün bienal başlar.

İşte bu kitapla o maceralı günlere doğru bir yolculuğa çıkyoruz...

dünyada nerecede, Türkiye'de nerecede?

En eski bienal, İtalya'nın Venedik kentinde başlamış hayatı. Latin Amerika'nın São Paulo Bienali, en eski ikinci bienal. Brezilya'dan bizlere göz kırpıyor. Ve sonra bienallerle dönmeye başlıyor dünya: Asya'da Taipei, Gwangju, Sharjah, Jakarta, Avrupa'da Liverpool, Berlin, Atina, Lyon, Afrika'da Dakar, Avustralya'da Sidney, Kuzey Amerika'da New York'ta Whitney, New Orleans'ta Prospect, Kanada'da Montreal; Türkiye'de de İstanbul, Sinop, Çanakkale, Mardin...

İSTANBUL'DA NEREDE?

Küratörünüz der ki:

“Sanatın rolü yeni diller yaratmakla ilişkilidir ve sanat geleceğin görünümlerini açabilir...”

Fulya Erdemci

Anne, hangi bienalden başlıyoruz?

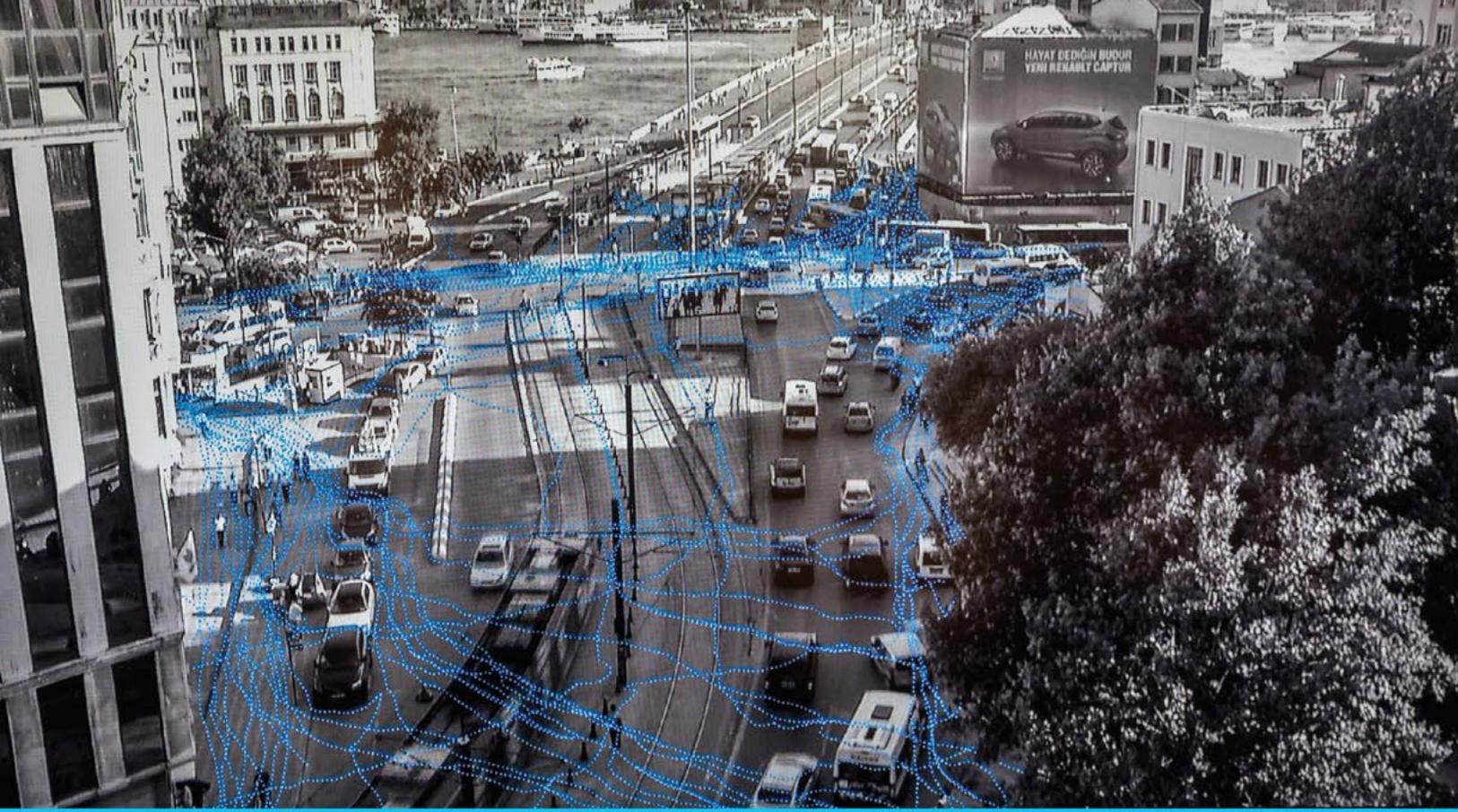

KIRIK EŞYALAR ODASI

MARTIN CORDIANO & TOMÁS ESPINA NÜFUZ ALANI [DOMINIO] 2011

13. İstanbul Bienali'nin mekanlarından biri olan Galata Rum İlköğretim Okulu'nda katları dolaşıyorsunuz. Sınıflar sergi salonuna dönüştürülmüş. Bir okul binası içinde sergi geziniz mi hiç? Çıkışta bienalden sınav var! Şaka şaka. Sınav yok. Dolaşmaya devam ediyorsunuz. Bir sınıfa giriyorsunuz, içerisinde normal bir evin iç mekânına benzıyor. Gerçek bir ev gibi. Bütün eşyalar yerli yerinde. İlk önce hiçbir şey fark etmiyorsunuz. "Buranın özelliği ne ki? Ev gibi döşemişler işte..." diyebilirsiniz. Ama biraz dolaşınca, eşyalara biraz dikkatle bakınca ilginç bir durum siz şaşırtıyor: Bu odadaki her şey kırılıp yeniden birleştirilmiş! Duvarlar, yer, perdeleler, tavan, masa, kitaplar, gözlükler, lambalar parçalanmış, yırtılmış, çatlatılmış ve sonra tekrar birleştirilmiş. Her yer çatıtlaklarla dolu.

Biz sergiyi gezerken, bu eserin yaratıcıları Martin ile Tomás da oradaydılar. Kendilerini görünce heyecanla elinizdeki bu Zaman Makinesi İle Renkli Bir Gezinti kitabından bir kopya hediye ettim. Teşekkür ettiler. Kitabı evirip çevirdiler. Tam göremedigim bir şeyler yaptılar. Sonra aynı kitabı bana geri vererek "bu da bizim sene armağanımız," dediler. Şaşırıldım, elimdeki kitabı baktım: Bütün sayfaları yırtılıp parçalanıp yeniden birleştirilmiş!!!

Maider López İstanbul'a geldiğinde karşılaştığı insanları pek sevmiş ve daha yakından tanımak istemiş. "İstanbullular nasıl yaşar?" Bu soru ile de dolmuş farklı kamera ile! Sona da çektiği görüntülerle bakkal meydanda delasın insanların yürüyüş rotalarını çıkarmış. Fotoğrafta gördüğünüz nokta yerler hep birlerinin geçtiği yerler. Karşidan karşıya geçişteki akyarımlı yollar, tekrar eden dolklular, tanımadığın bir yere de belki nasıl yaşamışlar? Sonunda akıma bir fikir gelmiş: "Nasıl dolastıklarına bakalım, o zaman belli bir koni ile!"

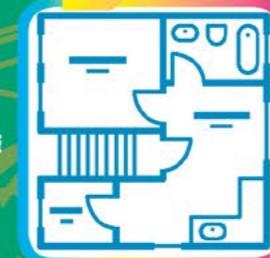

Maider López Yollar Açmak 2013

Sıra Sende

Maider López İstanbul'u biraz daha iyi anlamış olmalı bu işiyle. Biz de kendi evimizi biraz daha iyi anlasak mı? Evinizin aşağıdaki gibi basit bir planını çizin (gerekirse yardım alabilirsiniz, gerekirse tahmini de çizebilirsiniz). Ardından ev içindeki hareketlerinizi, aynen Maider López'in işindeli gibi, bu plan üzerinde noktalı çizgilerle işaretleyin.

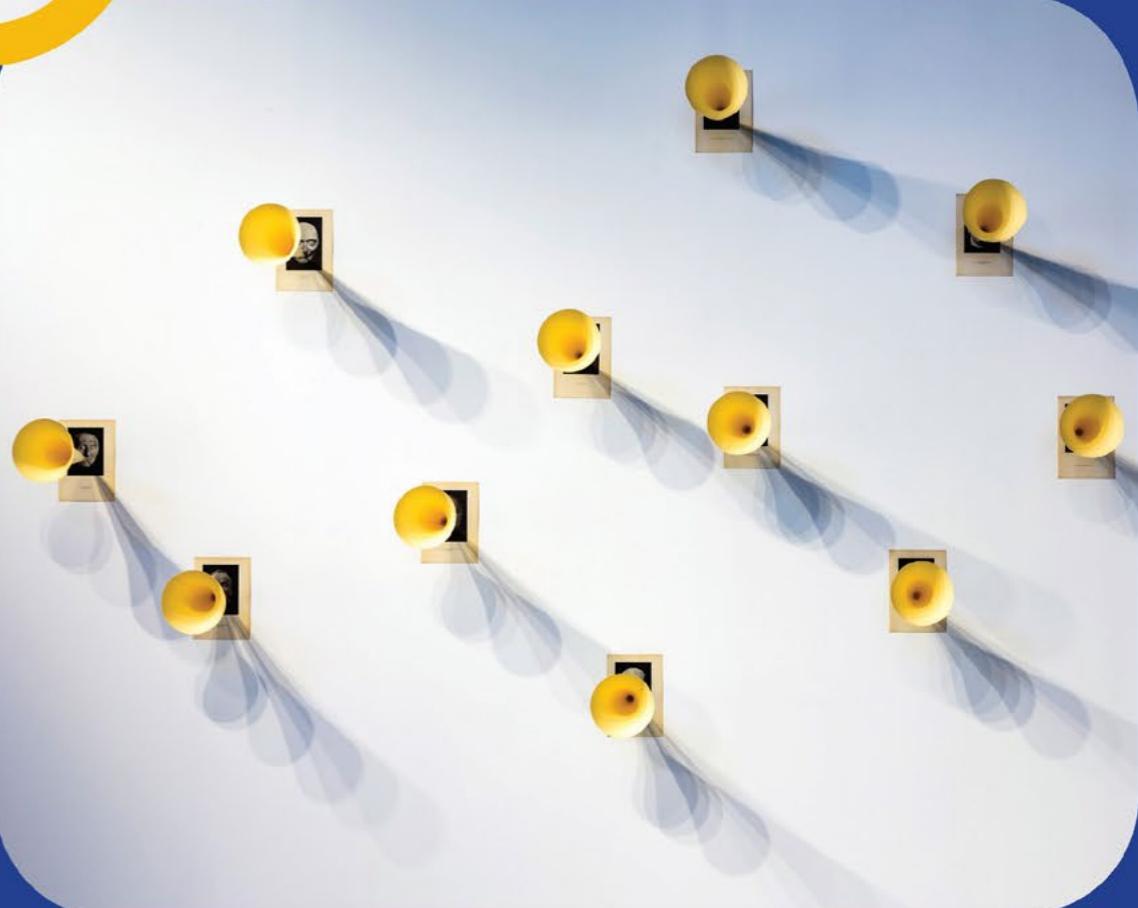
"Ev içinde hareket" derken neyi mi kastediyorum? İşte şunun gibi, öylesine anlatın sıradan bir gününüzü: Sözgelimi, önce odamdan çıkar banyoya girerim, banyodan çıkar salona geçerim, elini yıkadım mı derler, banyoya geri dönerim, hazır elimi yıkamışken mutfağa gider buzdolabına girerim, insan olduğumu animsasız buzdolabından çıkarım. İçeride biraz üzümenin de etkisi olmuştur.

konik sanat

SESSİZLİK
DAVID MORENO
1995-2012

David Moreno'nun bu çalışmasında, duvarda asılı insan yüzü resimlerinin tam ağızlarının olduğu yerlere koniler yerleştirilmiş. Bu koniler kağıt sayfalarda kalmış iki boyutlu sessiz yüzlerin her an çıplık atabileceklerini mi söylüyor? Yolsa bu koniler megafon değil de bir büyüğünün koni şeklindeki sapkaları mı? Doğruyu bulmak kolay. İye kulağımızı yaklaştırıp bir ses çıkarır mı diye dinleyebiliriz. Yeya büyüğümüz. Konilerden birine kafamızı geçirip olsun mı diye bakabiliriz. Peki kimler kafalarına huni geçirir?! Bu arada, eğer büyüğümüz, bienal* cinini kalın derili ejderadan korumalığını halledebilir misiniz lütfen?

HERKESE

hemen karşısına büyükçe bir salon çıkıyor.

BİR KUM

İşte burası, sanatçımız İnci Eviner'in kurdugu

geçit sanat atölyesi.

bölmeler arasında saklanmak serbest.

Peki, bu Ortak Eylem Aygıtı alanında

deneyimler yapmak serbest,

Yaraticı olmak serbest,

saklama oynasak

nereye saklanırız?

hikirler sahip olmak serbest,

deneyleyelimiz?

VAR!

taburelerde boyayan gençler görüyorsunuz.

Her yerde kitaplar ve kağıtlar.

Biri yüksek sesle şiir okumakla yetinmiyor,

İçerde ne yapıldığını merak ediyorsunuz.

AYY Bİ NANIN ARASINA KALE MİM DÜSTÜ!

Bazen en son taze işin yanısıra sanat tarihinin yakın dönüm klasiklerinden işler de seçebilir. Bunlara "tarihsel refevali" deniliyor. 13. İstanbul Bienali'nde de Antrepo'ya girdiğimizde bizi bundan 40 yıl kadar önce ilginç işler yapmış Gordon Matta-Clark karşılık buldu. Gordon'ın işleri geniş bir sanat ortaya koymakla ortaklığıyla çok geniş bir sanat binaları ortadan ikinci maketleri demiyor. Gerçek binaları kesiyordu. Evlerin içinde koni şeklinde oyuklar açtığıda oluyordu. Siz de bu gözle çevrenizdeki binaları bakın: Bir-iki kesik atacak olsanız ne şekilde verirdiniz?

GORDON MATTÀ-CLARK YARILMA 1974

DİDEM ERK,
DOLAŞMAK SOKAKLARI
OKUMAKTIR. OKUMAK DA
SAYFALARINI DOLAŞMAKTIR.
O YÜZBER FAZLA
OKUYAN BİLGİLERİNİ
KURA SÜLÜ İNER. FAZLA
DOLAŞAN İKİ GÖZLERİ
ACRUR VE UYKUSU CELİR!

**SABAHIN DİDEM ERK BU İKİBBE SİZCE
KİTAP OKURKET BİLGİ ZAMANDA YORUMLIKTE Mİ?
YOKSA YORUMLADAN YARDIM DA
KİTAP MI OKUYOR SOKAKLarda?**

**YOK YOK, FİKRİMİ
DEĞİŞTİRDİN, EN İYİSİ
HİÇBİR ŞEYİ TADINDA
BIRAKMAK VE HEM
İNİCE YORGUN DÜŞERE
KADAR OKUMAK HEM DE
KAFANIZ İYİCE KARIŞANA
KADAR GEZİP TOZMAKİ**

**EN İYİSİ HERŞEYİ TADINDA
BIRAKMAK VE BİRAZ OKUYUP
BİRAZ DOLAŞMAK EFENDİ Gibi.**

DİDEM ERK ARŞİVLERDE İZİM BULUNMASIN İSTERDİM
(SIRKIRAN | SECRET DECIPHERER | MİSTİKO SPASTİS) 2013

SABAHIN DİDEM ERK BU İKİBBE SİZCE
KİTAP OKURKET BİLGİ ZAMANDA YORUMLIKTE Mİ?
YOKSA YORUMLADAN YARDIM DA
KİTAP MI OKUYOR SOKAKLarda?

YOK YOK, FİKRİMİ
DEĞİŞTİRDİN, EN İYİSİ
HİÇBİR ŞEYİ TADINDA
BIRAKMAK VE HEM
İNİCE YORGUN DÜŞERE
KADAR OKUMAK HEM DE
KAFANIZ İYİCE KARIŞANA
KADAR GEZİP TOZMAKİ

EN İYİSİ HERŞEYİ TADINDA
BIRAKMAK VE BİRAZ OKUYUP
BİRAZ DOLAŞMAK EFENDİ Gibi.

Küçük adam küsmüş mü? Çok mu üzgün? Neden böyle duvara yaslanmış? Ağlıyor mu?
Gözleri kızarmış mı? Morali mi bozuk? Küçük adam yoksa gerçekte sadece
saklamaç mı oynuyor? Küçük adam peki neden heykel gibi sabit duruyor?

Ona kadar sayıp bizi aramaya başlaması gerekmey mi?

Küçük adam acaba ona kadar saymayı mı unuttu?

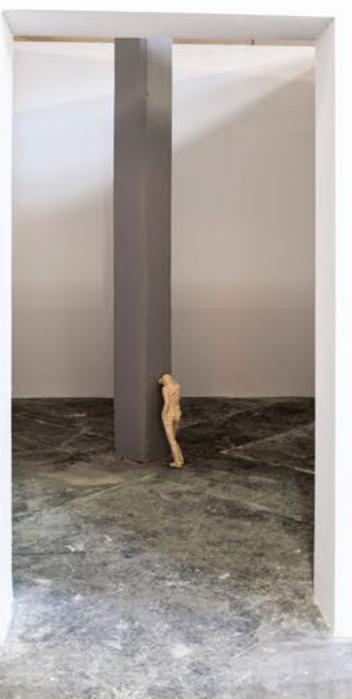
Neden bizi bir türlü aramıyor, bulmuyor?

Acaba küçük adam hepimize mi küstü?

Kim küstürdü onu? Neden izleyicilerle barışmıyor?

Kim üzdüyse neden eğilip de küçük adamın gönlünü
almıyor? Ben mi yanlış görüyorum, yoksa küçük
adam gerçekten baktıkça büyüyor mu?

Sobe Küçük Adam

GONZALOLEBRIA

LAMENTO

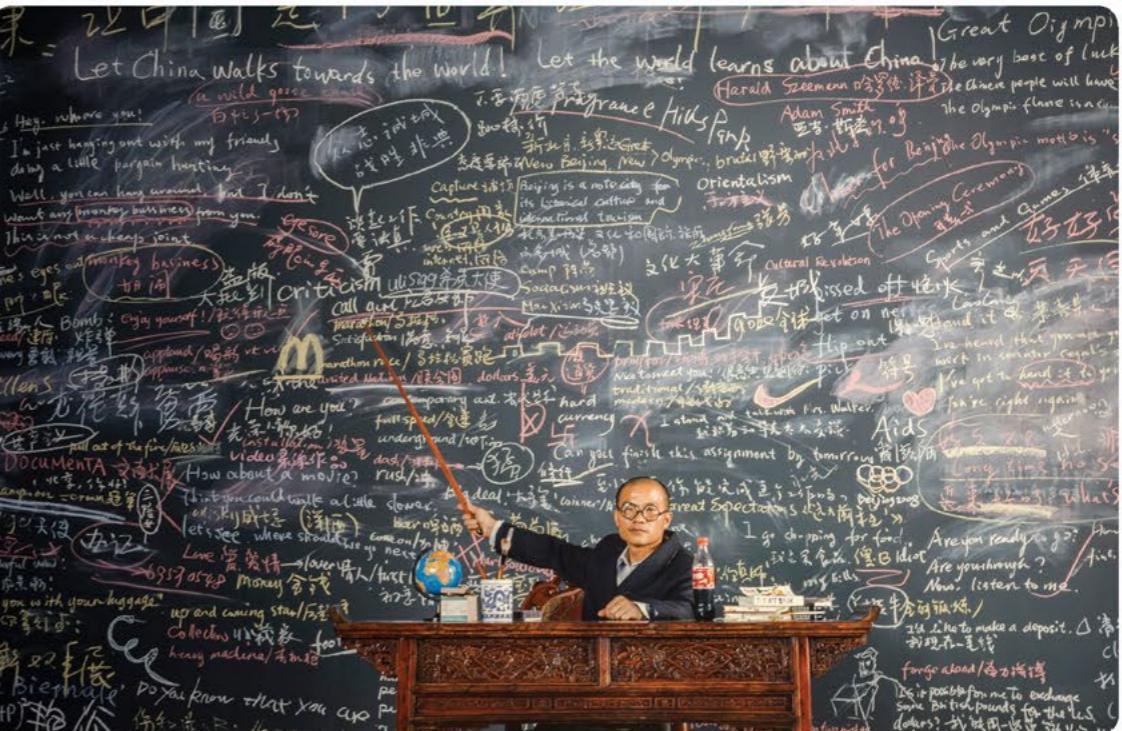

2007

pntfff!

Tahtada bir sonraki sınavın bütün soruları yazılı
Hatta ondan sonraki ve ondan sonrakinin de!..

Wang Qingsong Beni Takip Et 2003

hangi düşüncüler?
gökükler rüyalarında

Wang Qingsong Kendini Takip Et 2013

Kuratörünüz der ki:

“Bu dünyayı gerçekten daha iyi bir yer haline getirmek isteyen ve değişimin tetikleyicisi olabileceğini düşünen sanatın ruhuyla...”

Jens Hoffmann & Adriano Pedrosa

**Bir de tabağındaki
yemekle oynamam derler
YEMEK BENİMLE
OYNAMASIN!**

Gabriel Sierra kendine bir meye tabağı yapmış. Aslında tüm narlar, armut, elma ve kiviler son derece düzgün görünse de bu düzgünlükte bir tuhaflık da var gibi. O da ne? Sınıftan tanıdık bir tahta cetvel değil mi o? Gabriel sanki bir seyler ölçüyor. Mükemmel bir meye tabağı istiyor olabilir mi? En doğal kokulara en ince matematik hesaplarının eşlik ettiği bir tabak. Belki de Gabriel doğayı biraz fazla karışık buluyor. Söz meclisten dışarı, yaramaz bir çocuk gibi görünüyor ona yapraklar, ağaçlar ve meyveler. Size de etrafınızda karışık gelen bir şeyler var mı? Elinize birkaç cetvel alıp müdahale etseniz düzene sokulabilir gibi duruyorlar mı?

Gabriel Sierra Isımsız (Matematik Dersi İçin Destek) 2007

a

b

12. İstanbul Bienali’nde Gabriel Sierra’nın iki enstalasyonu yer almıştı. Gel bunları karşılaştırıp aralarındaki iki farkı bulalım. Oyunu kolaylaştırmak için iki soru soralım. Yanıtlar sayfanın dibinde.

1) Hangi enstalasyonda daha az elma var?
2) Sence hangi istekli* elmayı alıp yemek serbesttir, hangisindeki elmeye dokunmamak gereklidir?

*) İstekli elma: dolgumavaya afiyeler, İlhamci istekli elma: dolgumavaya aflatır.

2) a) Etiketleştirmeli, katılımcı işler
2) b) Etiketleştirmeli, katılımcı işler
2) c) Doga'yı yarınlatır

SIRA SIRA

ZAMAN
YAN GELİP
YATINCA

Taysir Batniji Askıya Alınmış Zaman 2006

Taysir Batniji, Filistin'de hareketli bir gün geçirdi. Ortadoğu'daki bu sımsıçak yerde insanlar bir sağa bir sola koşturmuştur. Taysir yorulmuş, ama kent ona izin vermiyor. Israrla harekete çağrımaktaymış. Taysir kente sesslenmiş, "bir saniye, şimdi geliyorum," demiş, ayağa kalkmış ve odasındaki kum saatini yan yatırıvermiş! Haydi bakalım! Tabii kum saatı yan yatınca zaman ölçülemez olmuş. Artık dakikalar, saniyeler ve kumlar akmamış. Ansızın bütün canlılar hareket etmez olmuşlar. Kimse yaşlanmıyor, yemiyor, ölmüyor, doğmuyor, çekirdek çitlemiyor,

bilgisayarda oyun oynamıyor, reklamları izlemiyor ve limonata içmiyormuş. Bilgisayarlar, sokak köpekleri, balıkçılar, balıklar, tekerlekli sandalye ile ilerleyenler, futbol topları, kulağımıza doğru gelmekte olan müzik notaları, biraz önce suladığımız ve büyüsün diye özenle üzerine titrediğimiz bitkiler, dünyanın etrafında dönen ay ve güneşin etrafında dönen dünya, kaçırıldığı cevizi saklayacak yer arayan karga, bir arabanın üzerine serdiği ayakkabıları satmak için bağırmakta olan ayakkabıcı, hepsi durmuşlardır. Zaman yan gelip yatınca sizin kentinize neler olur, düşünseniz...

ALA YOUNIS KÜRSÜMÜ ASKERLER 2010-2011

OYUNCAK — ASKERLER — SANAT — HAZIRDIR — KOMUTANIM!

**Kurşun askerlerle
oynamayı
hiç kimse
Ala Younis kadar
sevemez!
Bu konuda kesinlikle**

- ASKERLER — SANATA -

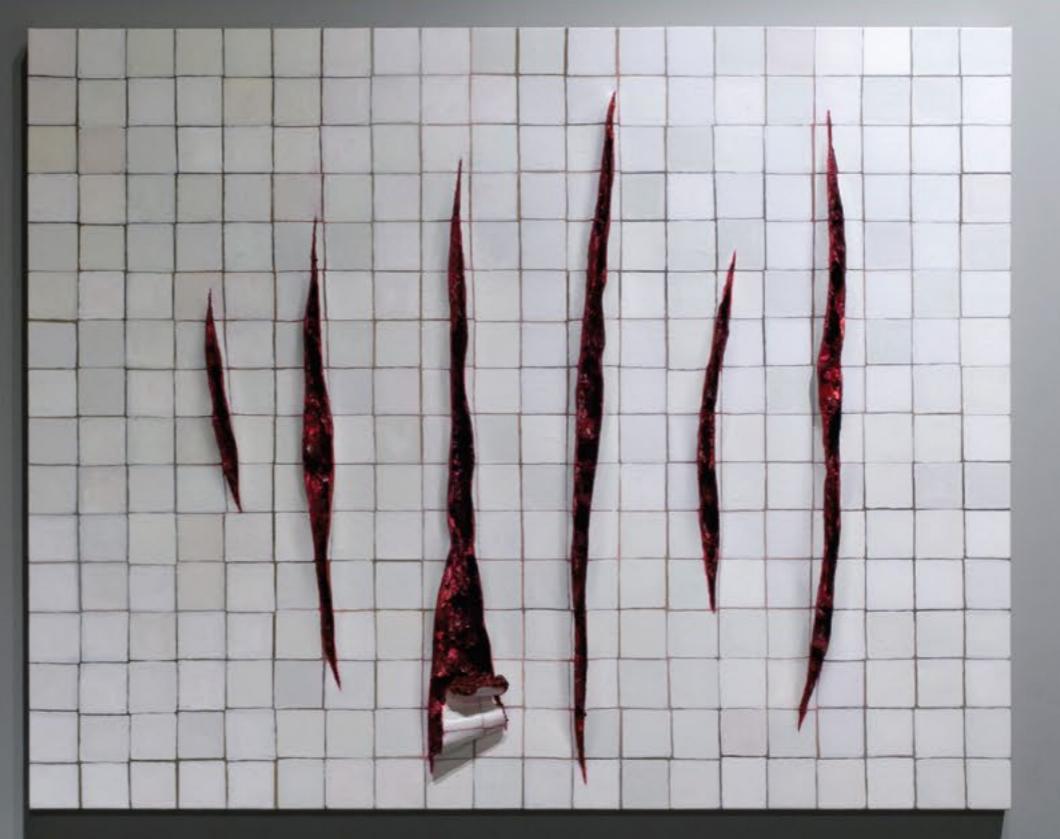
**iddialı bir sanatçı!
Ne kadar çok
kurşun askeri
olduğuna
bir bakar misiniz?
Hepsinin elle**

**boyandığını biliyor
muydunuz? Peki
değişik kıyafetler
giydikleri dikkatinizi
çekti mi?
Acaba istesek bize**

HAZIRDIR — KOMUTANIM!

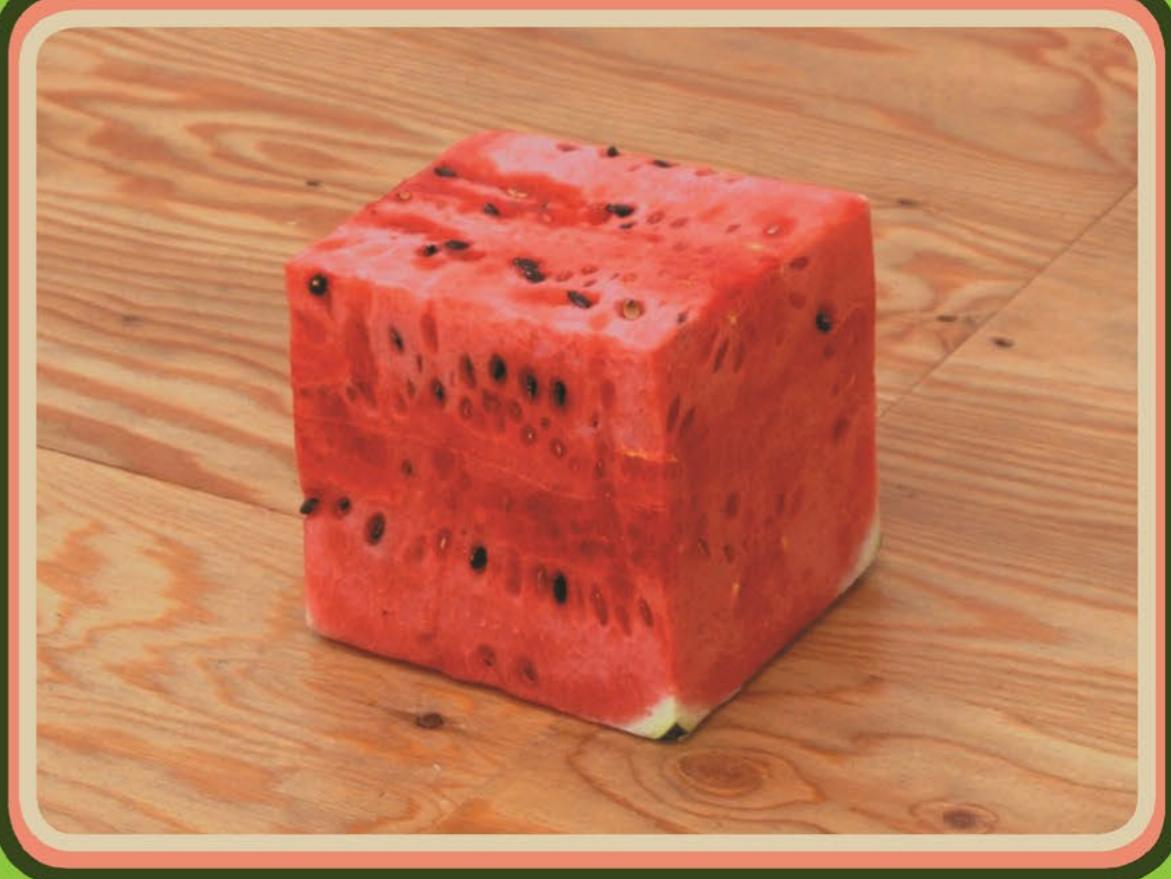
**bir tane verir mi?
Hangisini istesek?
Efendim? Hepsi
birbirine mi benziyor?
Peki kaç tane asker
var, sayabilir misiniz?**

Adriana Varejão *Fontana Usulü Kesikli Duvar* (İstanbul) 2011

*Adriana Varejão'nun
Fontana Usulü Kesikli
Duvar (İstanbul)
adlı işi Lucio Fontana
adlı dünyaca ünlü bir
sanatçığa gönderme
yapıyor olabilir mi?
Bir araştıralım bakalım
Lucio Fontana kimmiş,
iki boyutlu tuvalleri nasıl
üç boyutlu hale getirmiş...*

KARPUZ KÜPÜ MÜ?

Wilfredo Prieto Siyaseten Doğru 2009

Doğanın karmaşasını bir cetvelle düzene sokmaya çalışmak tamam. Ama bir de eline bıçak alıp sağa solu kesen, düzeltirim ben bunu diyen sanatçılar var. Wilfredo Prieto karpuzu dört tarafından keserek düzgün bir küp görünümüne sokmuş. Neden karpuzu güzelce ortadan kesmedin de her tarafından kestин diye soranlara da yanıt hazırlmış: Hem sağdan hem soldan, hem yukarıdan hem aşağıdan, hem önden hem arkadan düzgünce kestim ki her bir yönden bakanlar derli toplu bir karpuz görsünler. Wilfredo işinin ismini de o yüzden "siyaseten doğru" koymuş. "Siyaseten doğruluk", hem öğretmenine, hem müdüre, hem sınıf başkanına, hem sıra arkadaşına, hem annene babana, hem de sınıftaki en haylaz arkadaşına düzgün görünümeye çalışmak demektir. Sonuç genelde, Wilfredo'nun da ustalıkla ortaya koyduğu gibi, küpe çevrilmiş bir karpuza benzer. Karpuz sulu bir meyvedir, onu biliyoruz. Zaten Wilfredo'nun işinin etrafına da epey karpuz suyu akıyor her yaptığında. Halbuki küp susuz, sert bir geometrik şekildir. Herkesi memnun etmeye çalışmak zor iş. İnsanın da karpuzun da suyu çekiliyor. Wilfredo acaba kesip çikardığı karpuz dilimlerini ne yaptı? Yedi mi? Bir ekmeye vermiyor? Biz ne yapalım yanı? Yerdeki karpuz sularını mı yalayalım?

İğrenç!!

AKIL KÜPÜ MÜ OLALIM

28

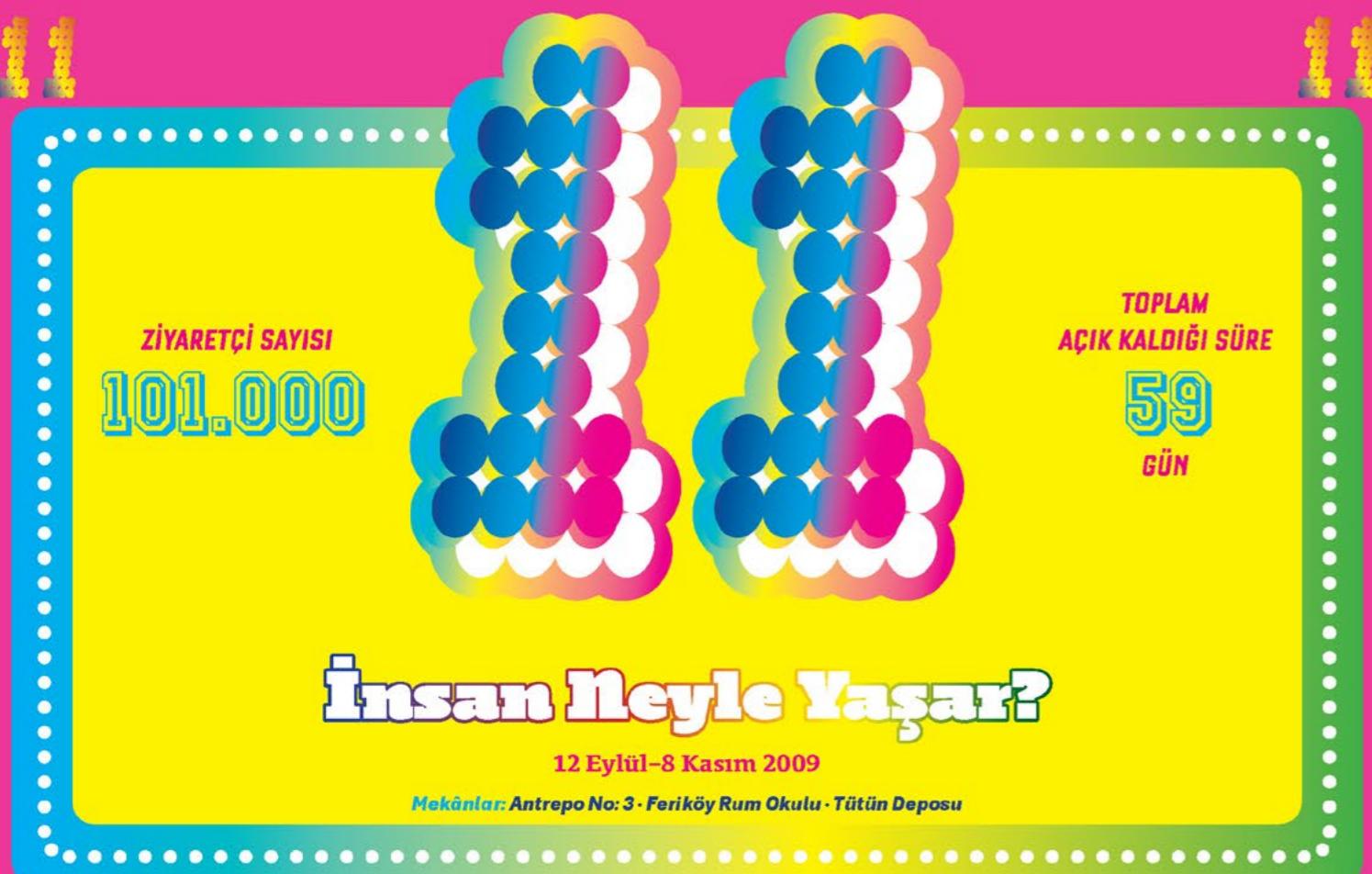
HALİYALE DÜNYA TURU

MEHMET GÜLÜCİ (ÇOK RENKLİ) 2009

Hazır eğilip yere bakmışken,
Mona Hatoum'un halıya yaptığı dünya haritasını da
inceleyelim mi? Mona bir gün Jules Verne'in 80 Günde
Devrialem isimli kitabını okuyarak tüm dünyayı gezmeyi hayal
ediyormuş. Ama bu dünya dedikleri yertam olarak neye
benzemektedir? Kendi dünya turunu planlayabilmek için çökmüş
yere, aklında kaldığı kadariyla çıkarılmış bir harita. Derken üzerine
bir yorgunluk gelmiş, halının üzerinde uyuyakalmış. Rüyasında halıya
sarılıp gemilerle kaçırılan bir prenses olduğunu görmüş. Mona'yı
korsanlardan kurtarmak istiyorsak geminin şu anda hangi
denizde olduğunu bulmalıyız ilk önce. Haritaya bir daha
bakabilir misiniz? Belki geminin gölgesi düşmüştür,
nerde olduklarıını bulabiliriz böylece...

29

herkes balon lara

Sığınak nedir biliyor musunuz? Dışarıda tehlikeli bir sey olduğunda sığınılacak yer.
Bu eserinde Shahab Fotouhi de bize bayımızı sokabileceğimiz bir sığınak yapmış.
Biraz mantara benzıyor, biraz da binip seyahat edilecek bir balon.
Kimbilir böyle bir balonla ne seyahatlere katılmak mümkünür...
Ancaba en iyi sığınak hayaller mi?

KİM İÇİNİ KEMİRDİ BU EKMEĞİN? ÇABUK SÖYLEYİN!?

BUNU GERÇEKten BEN MI DEMİŞİM?!

VİDEO* ÇALIŞMALARIYLA ÜNLÜ NAM JUNE PAIK 11. İSTANBUL BIENALI'NDE EĞLENCELİ BAŞKA BİR İŞİYLE YER ALMIŞTI. "LIFE" (1974-1983) ADINI VERDİĞİ ÇALIŞMASINDA ABD'DE YAYIMLANAN VE ZAMANINDA ÇOK OKUNMUŞ BİR DERGİ OLAN LIFE DERGİSİNİN ÇEŞİTLİ SAYILARININ KAPAK FOTOĞRAFLARI AYNEKULLANILMIŞ. TEK BİR DEĞİŞİKLİK VAR. DİKKATLİ BAK. FARK ETTİN Mİ? KAPAK FOTOĞRAFLARINDAKİ KİMİ AĞIZLARDAN KONUŞMA BALONLARI ÇIKIYOR! VE NAM JUNE PAIK KENDİ KİŞİSEL DÜŞÜNCELERİNİ BU KONUŞMA BALONLARINA YAZIYERMİŞ. BİR-İKİ ŞAKA YAPMAK İÇİN İYİ BİR YOL SANKİ. DENEYELİM Mİ?

NAM JUNE PAIK LIFE 1974-1983

Street Sende

Bir gazete veya dergiden, insanların ya da hayvanların fotoğraflarını içeren görseller kes. Kestiğin görselleri bir kağıda veya deftere yapıştır. Şimdi sıra sende! Fotoğrallardaki ağızlardan birer konuşma balonu çıkar ve balonların içerişine istediğiniz sözleri yaz. En komik espriyi yapana PJPEKKÖ var! (Anlamıssındır ama ben yine de PJPEKKÖ neyin kısaltmasıdır söyleyeyim. Nam June Paik En Komik Konuşma Balonu Ödülü elbette...)

İşte sana örnek konuşma balonları. Üzerlerine kağıt koyup kopyala, kes, içini yazıyla doldur ve uygun gördüğün yere yapıştır.

BİR ELİN NESİ VAR

**Bir elin nesi var iki elin şehri var! Ne?
İki elin sesi var mı olağaktı diyorsunuz?**

**Belki ikisi birdendir.
Bakın, Nevün Aladağ'ın videounda eller bir seher alkışla doluyorular.**

**Alkış, iki elin birleşip ses çıkarmak için bulduğu harika bir formüldür.
Siz de bir seyteri alkışlamak ister misiniz neğünüz**

**Evinizde, okulunuzda, sokağınızda, tanıyığınız tanımadığınız
ama alkisi hâk eðen þiri veyâ bir sey kesañ olamalı.**

**Ben balkona çıkip bizim sokaktaki kargaları alkışladım sözgelimi bu sabah.
Sizce kargalar neyið sokiyiñ yapanlar olaþılır?**

nevün aladað şehrî sesi III 2009

34

EL ELE VERİP

**ELLE YAPILABILECEK BAŞKA NE KALDI MI
DÝYORSUNUZ? KAŞINMAYA NE DEMELİ?!
HAMLET HOVSEPIAN BU VİDEOSUNDA UZUN
UZUN KAŞINAN BİRİNİ GÖSTERİYOR. BİR
YERİNİZ KAŞINDIĞI ZAMAN KAŞIMAK NE
KADAR İYİ GELİR DEĞİL Mİ? ROBOT OLSAYDIK
HİÇ KAŞINMAZDIK. CANLI OLDUĞUMUZ İÇİN
KAŞINIYORUZ. HAYAT KENDİ BAŞINA GÜZEL,
AMA KAŞINA KAŞINA DAHA DA GÜZEL. ACABA
HAMLET BU VİDEOSUYLA BİZE ŞU MESAJI MI
VERMEK İSTEDİ: KAŞIN DUR, KAŞIN DUR,
KAŞIN DUR, İSTE EN İYİ SANAT BUDUR!**

KAŞINALIM!

HAMLET HOVSEPIAN KAŞINMA 1975

İKİ ELİN SÜSÜ VAR!

11. İstanbul Bienali'nin açılışı sırasında eserlere bakarak gezinirken, bir elin nesi var iki elin sesi var sananlar yanılıyor demişti Lidia bana. Doğrusu neymış biliyor musunuz: Bir elin nesi var iki elin süsü var!!!

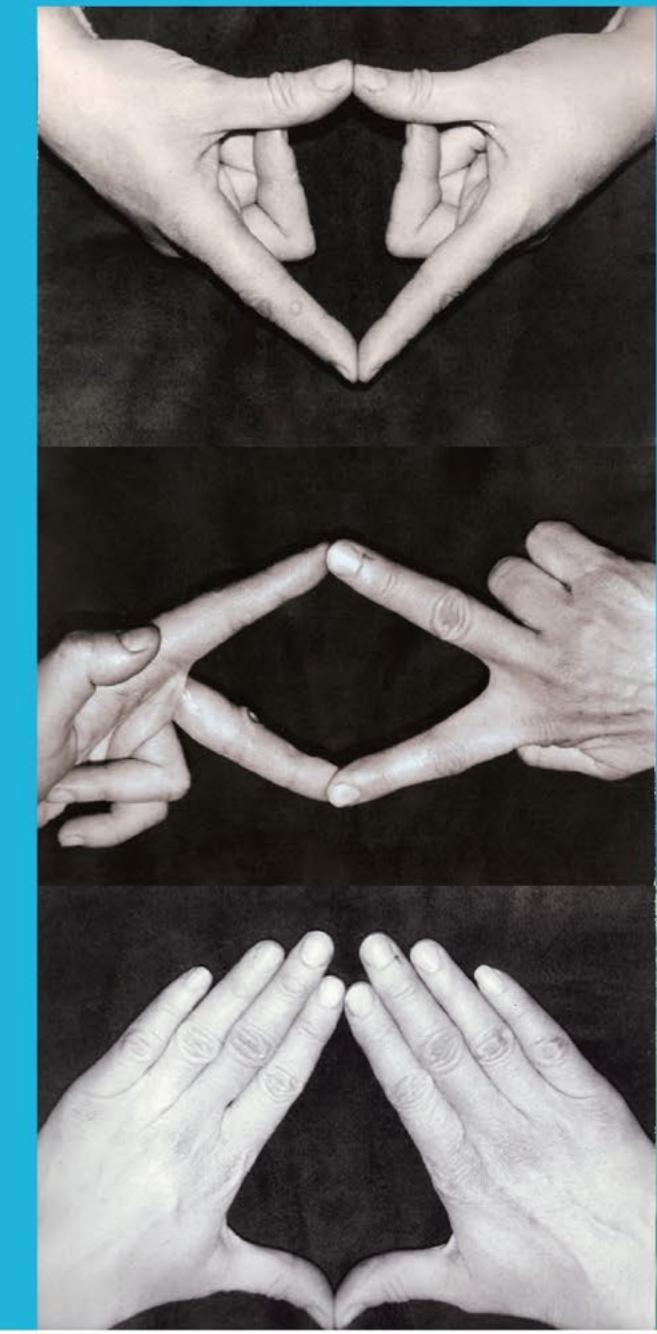
Lidia Blinova ellerini birleştirerek çok hoş şekiller oluşturuyor ve bunlara "el süsleri" adını veriyor.

Ellerle yapılabilecek çok şey var. Acaba biz de ellerimizle yeni bir süs icat edip Lidia'yı heyecanlandırabilir miyiz? Deneme sırası sizde:

Ellerinize dikkatli bakın, birleştirin, kıvrın, parmaklarınızı birbirine dolayın. Güzel bir şekil çıkıyor mu? Beğendiğiniz bir şekil oluşturursanız ellerinizin fotoğrafını çekтирin ve bana gönderin. Sizin bulduğunuz el süsleri ile Lidia'ya sürpriz yapacağız!!

**2020 AYKI
İKİ EGİYİ**

LIDIA BLINOVA EL SÜSLERİ 1995 (2009)

El süslerde

Lidia Blinova kendi bedenini sanatsal araştırma için kullanan sanatçılardan. Sen de kendi ellerinle yaptığı el süsünüün fotoğrafını çektikten sonra sureyyya@yahoo.com adresine göndermeye ne dersin?

Konu kısmına El Süsleri yazman yeterli.

Metin kısmına da aşağıdaki bilgileri girersen harika olur!

Adın soyadın:
En sevdiğin içecekin adı:
Bulunduğun Kent:
Bulunmadığın Kentler:
Okulunun adı:
Eğitmeninin adı:
Kedileri mi daha çok seviyorsun köpekleri mi:
Kaçinci sınıfınasın:
Hamsterları mı daha sevimli buluyorsun Gine domuzlarını mı:

35

10

ZİYARETÇİ SAYISI
91.000

**TOPLAM
AÇIK KALDIĞI SÜRE**
**58
GÜN**

**İmkânsız Değil Üstelik Gerekli:
Küresel Savaş Çağında İyimserlik**

8 Eylül-4 Kasım 2007

Mekânlar: Antrepo No:3 - AKM - İMÇ - Santral İstanbul - Kadıköy Halk Eğitim Merkezi

Küratörünüz der ki:

"Bienal, yeni yerellikler üretme konulu, zekâ temelli ortak bir deney, karmaşık bir sistem. Yeni kentsel hayat üretimini amaçlayan bitmeyen bir makine."

Hou Hanru

Polyanna'nın İstanbul'da aldığı tedbirler

NASIL BİR HİKÂYE?

WONG HOY CHEONG İSTANBUL'UN SULUKULE SEMTİНИ TANIMAK İSTEDİĞİNDE AKLINA PARLAK BİR FIKİR CELİTOR: TABİİ Kİ DE ÇOCUKLARA SORMAK!! 10. İSTANBUL BIENALINI GEZENLER, ANTREPO NO: 3'E GELDİKLERİNDE, KENDİLERİNİ BİR CADIRIN KARŞILADIĞINI GÖRDÜLER. CADIRIN İÇİNÉ CİRDİKLERİNDE HALILAR, ALÇAK İSKEMLELER, MİNDERLER VE BİR VİDEO GÖSTERİSİ İLE KARŞILAŞTIAR. VİDEOTA BAKTIĞIMIZDA SULUKULE SEMTİNDEN ÇOCUKLARIN KENDİ YAŞADIKLARI YERLERİ SANATÇIYA ANLATIŞLARINI GÖRÜYORDU. EVLERİNİ, OKULLARINI, YAŞADIKLARI YERLERİ GEZDIRİYORLARDI. BİR BAKITORDUNUZ BİR ÇOCUK SOKAKTA DANS ETMEKTE, DİĞERİ SUPERMANLE İLCİLİ BİR HİKÂYE ANLATMAKTA, BİR DİĞERİ FARE DOĞURAN KEDİLERDEN BAHSEDEN TUHAF BİR MASALI DİLLENDİRMEKTE. WONG HOY CHEONG ÇOCUKLARLA İSTANBUL'DA TAM İKİ AY BIRLIKTE GEÇİRDİ. VE VİDEO ÇEKİMLERİNİN BİR KİSMINI DA BİZZAT ÇOCUKLAR TAPTI ELLERİNDE KAMERALARLA! PEKİ SİZ KENDİ YAŞADİĞİNİZ TERİ WONG HOY CHEONG'A ANLATACAK OLSANIZ ONU NEREYE GOTURUR, NASIL BİR HİKÂYE KURARDINIZ? KENDİ MEKÂNlarınızdan SÖZ EDERKEN DANS ETMƏK İTİ BİR FIKİR OLABİLİR Mİ? YA AMUDA KALKMAK?

WONG HOY CHEONG AMAN SULUKULE CANIM SULUKULE 2007

Merhaba hayalet, biz dostuz!

Bomboş eski bir kültür merkezindeiniz. Her yer bakımsız, kırık dökük. Burada bir zamanlar tiyatro, baile, opera, sanat sergisi, sinema ve daha neşer neşer yaşantısı diyorlar. Siz bir şey dörmüyorsunuz. Derken binanın hayaletleri konuşmaya başlıyor. Hem de tam sekiz hoparlörle! Dünya ne hale geldi, hayaletler de hoparlörle konuşuyor... Ne diyorlar anlayabiliyor musunuz? Neden bu binanın moral bozukmuş? Birazdan anlıyorsunuz ki konuşan bir şarkının hayaleti. Yarıda bırakılmış bir şarkı tamamlanmak istiyor. Hayalete yardımcı olmak ister misiniz?

sssstt!

ERDEM HELVACIOĞLU SESSİZ DUVARLARDAKİ HATIRALAR 2007

AKEME Mİ, AKM Mİ? Erdem Helvacıoğlu seslerle çalışmasıyla meşhur bir sanatçımız, 10. İstanbul Bienali'ne yapacağı iş için Taksim Meydanının tam ortasında yer alan Atatürk Kültür Merkezinin meydana bakan fuayesini seçmiş. Kisaca AKM diye anılan bu bina o sıralar taldıla girmek üzereymiş. Erdem buraya tam sekiz hoparlörün kullanıldığı bir ses enstalasyonu yerleştirmiştir. Bu hoparlörlerden tam 58 dakikalık bir kayıt tekrar dönüyormuş. Kayıtta ne mi varmış? AKM'de eskiden söylemiş şarkılar, binanın boşen çıkarıldığı sesler ve insanların AKM hakkında söyleikleri. Binanın geleceği hakkında şarkı olmasın sakın bunlar?

STAR sende

Şarkısı yarıda kalmış hayalete nasıl yardımcı olabilirim mi diyorsun? İlk yapman gereken ses kaydı yapabileceğin bir cihaz bulmak ve sıradan bir günde evindeki sesleri kaydetmek. Ses kayıt cihazını aç ve öylece bırak, hatta bırakıldığı yerde unut. Bakalım ne sesler çıkıyor evinde? Sonra da evinde yaşayanlar ve gelip gidenlere eviniz hakkında bir-iki soru sorup bunları kaydet. Yaptın mı? Vay! Epey bir ses kaydı oldu elimizde demektir. Şimdi havanın kararmasını bekle, ışıkları kapat ve kaydettiğin sesleri şarkısı yarıda kalmış hayalete dinlet! Ancak böyle kurtulabilir ve sonsuza dek mutlu yaşayabilir. Ve unutma, hayaletler iyilikleri karşılıksız bırakmaz!

PESPEMBE ÜLKELER

Tarih boyunca insan kalabalıklarının dünyaya nasıl yayıldığını merak ediyor musunuz? Öyleyse haritaları açın bakalım bir kez daha, hem de en renkli olanlarını. Siyasi harita denilen haritalarda dağlarıyla, tepeleriyle, nehirleriyle dünya gösterilmez: Sadece ülkeler gösterilir. Coğrafi haritalarda renk seçmek kolaydır, denizler zaten mavi oldukları için mavi gösterilirler. Ormanlar da zaten yeşil oldukları için yeşil. Gelgelelim ülkelerin kendi başlarına doğal renkleri olmadığı için siyasi haritalar rengarenktir. Pembe ülkeler bile vardır! Cristina Lucas, popüler bir renkler kitabı açmış, oradan seçtiği renklerle tarihteki ülkeleri boyamış. Milattan önce 500 yılında dünyada hangi ülkeler varsa oradan başlamış, videosunu yaptığı 2007 yılına kadar gelmiş. Bu görseller arka arkaya geldiğinde dünya tarihindeki ülkelerin büyütüp küçüldüğü, isim değişirdiği, bazen bireleştiği, bazen ayrıldığı, bazen sona erdiği ve yepyeni ülkeler kurulduğu görülmeye. İnsan merak ediyor: Ülkeler gerçekten var mı, yoksa sadece birbirine dönüşen renkler mi var? Ve şimdi de zor bir tarih sorusu: Açık mavi ülke ile yeşil ülke birleşirse ne olur? Yanıt basit: Turkuaz Ülke!

LOKUM GİBİ BİNALAR

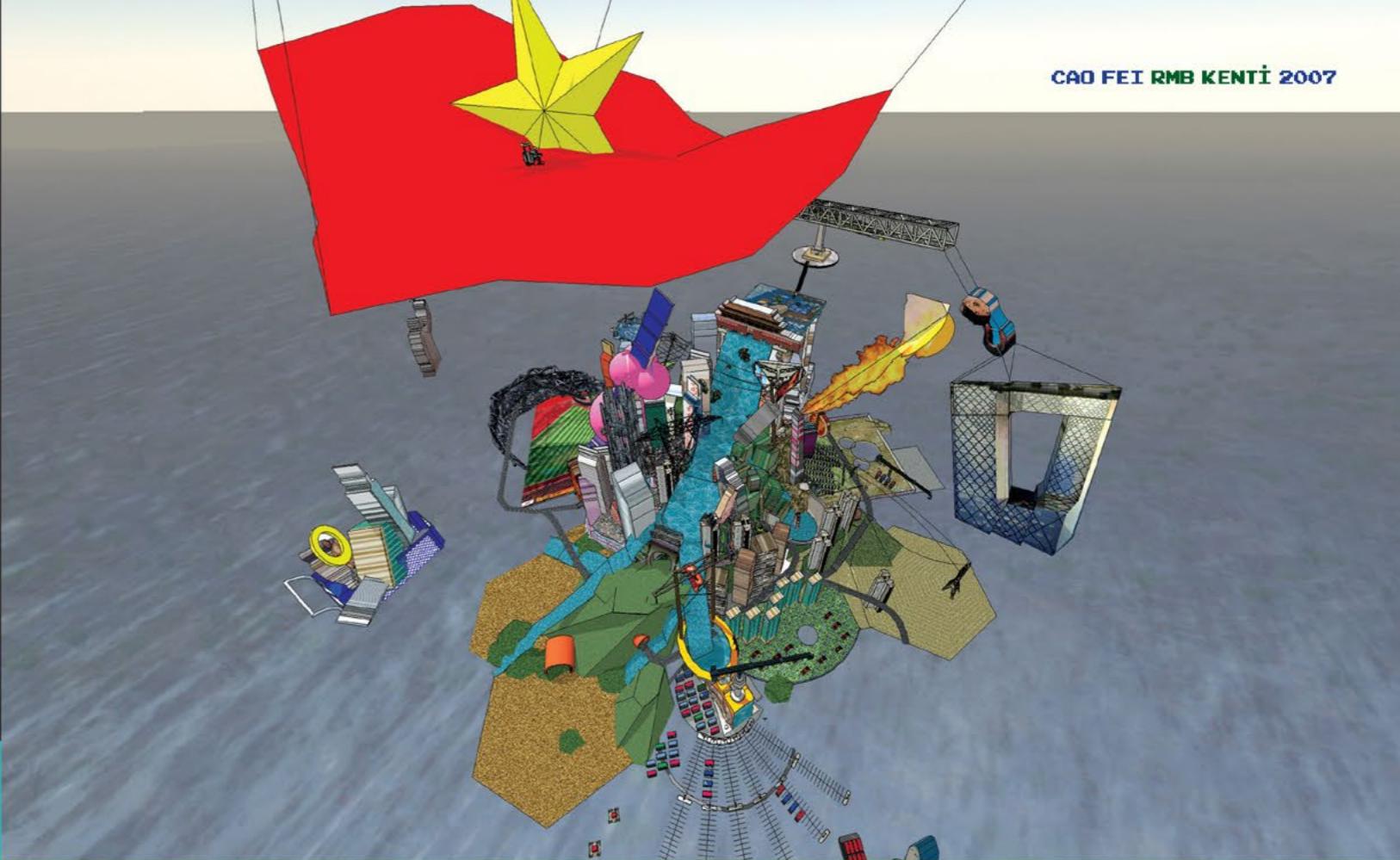
Lia Chaia, "Minhocão" adlı videosunda bir sihirbaz gibi görünüyor. Binaları önce yiyor, sonra da ağızından pırıltılarla geri çekiyor. Böylesini ofsan evi yaratık Godzilla da, dev goril King Kong da yapmayı hayal edemezdil! Binalar mı bizi yer, biz mi binaları yeriz? Hey, bu ağızından çıkan AKM mı yoksa bizim ev mi? Fotoğrafa dikkat edin. Evet, biraz daha yakından bakarsanız beni sanatçının ağızından çıkan binanın balkonunda, elinizdeki Zaman Makinesi ile Renkli Bir Gezinti kitabı yazarken görebiliyorsunuz..

LIA CHAIA **MINHOCÃO** 2006

40

NASAN TUR SIRT ÇANTALARI 2006

internet serüvenleri

Hayalet şehirler sadece gerçek dünyada değil sanal dünyada da karşımıza çıkıyor. Second Life (İkinci Hayat) denilen bir tür internet oyun dünyasında sanatçı Cao Fei "avatar" denilen karakterlerden yaratmış. Karakterine de China Tracey ismini vermiş.

Ve bu İkinci Hayat'ın içine tamamen kendi yarattığı bir kent yerleştirmiştir. Adı "RMB Kenti". Bilgisayarların ve internetin şaşırıtmacılı dünyasına kendinizi bırakmak isterseniz Second Life denilen dünyaya açılmış RMB Kenti'nde serüvenlere atılabilirsiniz. Sanat, tasarım, mimari, edebiyat, sinema, politika, ekonomi ve daha nice alanda araştırmalar içeren bir laboratuvar işlevi gören bu oyunu merak mı ediyorsunuz? Tek yapmanız gereken önce sol ayağınıza, sonra sağ ayağınıza bilgisayar ekranına sokup kendinizi bilgisayarın içindeki bilinmez hayıraktan aşağı bırakmak...

çıkar bakalım çantanı!

Sanatçımız Nasan Tur özel nesnelerle hazırladığı bir sırt çantası sistemi hazırlamış. Her sırt çantasının özel bir işlevi var. Mesela kiminde gösteri malzemesi var, kimile sırt çantasını alıp bir meydana çıkmak, çantayı indirip içindeki malzemelerle bir sokak şarkıcısına dönüşmek mümkün. Ancak ben olsam çantayı sırtıma alır, doğrudan okula giderim. Nasan çantaya platform da koymuş, ama bence platforma gerek yok, onu bir kenara atarım ve sınıftaki sıraya çıkıp ne şarkı söyleyeceksem söyleyelim. Ayrıca sıraya çıkmışken genelde sıraların üzerinde güreşmeyi seven bir-iki arkadaşla boğuşma şansım da olur. En nihayetinde mikrofonla hoparlörü ayarlar ve şöyle esaslı bir çığlığı basarım! Bütün okul ne biçim havaya zipler!

41

Kuratörünüz der ki:

**“En iyi sanat, o olmasa aklımıza
gelmeyecek bir şeyi bize
düşündüren dir.”**

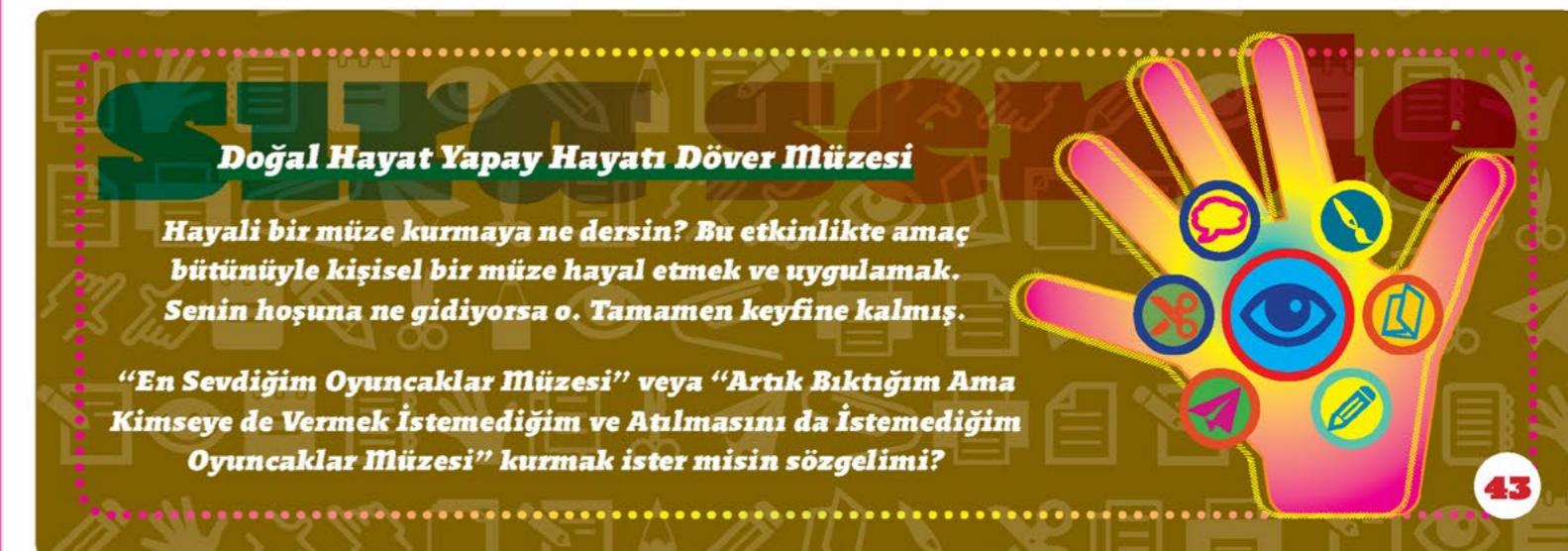
Charles Esche & Vasif Kortun

Khalil'in 9. İstanbul Bienali'ne de getirip Deniz Palas'ta sergilediği müzesinin adı Filistin Doğal Tarih ve İnsanlık Müzesi idi. İşte göçeve bir müze! Bugün orada, yarın burada! Çok eğlenceli bir fikir. Biz de deneyelim mi?

Khalil Rabah
Filistin Doğal Tarih ve İnsanlık Müzesi
2005

DÜNYA KİMİN?

GARDAR EIDE EINARSSON DÜNYA SENİN 2005

THE WORLD IS YOURS

GARDAR EINE EINARSSON 9. İSTANBUL BIENALİ ÇERÇEVESİNDE BEYOĞLU'NDAKİ
DENİZ PALAS'IN ÇATISINA "THE WORLD IS YOURS" YAZMIŞTI İNGİLİZCE.
YANI, TÜRKÇE SÖYLERSEK: "DÜNYA SENİN".

SEVGİLİ GARDAR, BU İŞİNDE HEPİNİZE SESLENİYOR: DÜNYA SENİNİ DÜNYA SİVİLCELERE
AİT DEĞİL, KORKULARA AİT DEĞİL, SINAVLARA, EV SAHİPLERİNE, ELFLERE, UZAYLILARA
VEYA KÖTÜ CADILARA AİT DEĞİL. ŞAŞIRACAKSIZ AMA DÜNYA BANKALARDA AİT DEĞİL
DÜNYA SENİNİ GÜLÜMSE!

KARGA SESLER KOROSU SUNAR

Dans ve eğlence demişken, Phil Collins'in İstanbul'da düzenlediği karaoke gecesini anmazsa olmaz. Karaoke yapabilmek için bir şarkının sözleri kayıttan çıkarılır, sadece müzik kalır ve karaoke yapmak isteyen herkes o müziğin üzerine şarkıyi kendisi söyler. Sadece dünya senin değil, şarkılar da senin! Phil, İstanbul'da kendi düzenlediği bir karaoke akşamı için The Smiths adlı grubun şarkılarını söyleyecek gönüllüler buldu ve birlikte harika vakit geçirdiler. Videoyu görmelisiniz, şarkıları söyleyen gençler nasıl da kıvırıyorlar! Phil The Smiths grubunun hayranlarını toplayıp eğlendiği benzer gecelerden Kolombiya ve Endonezya'da da gerçekleştirmiştir. Özenip bir karaoke gecesine katılacak olursanız şarkı sözlerini nasıl akılda tutacağım diye endişelenmeyin: Karaokede şarkıların sözleri önünüzdeki bir ekranдан geçer ki kimse sözleri unutma sıkıntısı yaşamاسın!

Phil Collins dünya dinlemiyor 2005

AH PARDON, BEN BU ARABAYI TAKSİ SANMIŞTIM

AHMET ÖĞÜT PEK MUZİP VE ZEKİCE İŞLER YAPMASIYLA MEŞHUR BİR SANATÇIMIZDİR. "BAŞKASININ ARABASI" ADLI BU İŞİNDE GENE İLGİNÇ BİR MACERANIN İÇİNDE. KÂĞITLAR, KARTÖNLAR VE BİR AZ YAPIŞTIRICIYLA SIRADAN BİR ARABAYA YAVAŞ YAVAŞ YAKLAŞIYOR ÖNCESİ. VE SONRA HIZLANIYOR! SERİ HAREKETLERLE ARABANIN ÜZERİNİ SARI KÂĞITLARLA KAPLAYIP TEPESİNE DE ÜZERİNDE TAKSİ YAZAN ÇERÇEVELİ BİR TABELA YERLEŞTİRİYOR. YYHHOPP ŞİPŞAK! SIRADAN BİR OTOMOBİL TAKSİYE DÖNÜŞÜVERDİ İŞTE! DERKEN BİR DE BAKIYORUZ Kİ AHMET BİR BAŞKA ARABAYA YANAŞMAKTA. BU KEZ DE AYNI BECERİYLE ÖYLESİNE BİR ARABAYI POLİS ARABASINA DÖNÜŞTÜRÜVERİYOR. ÜZERİNE DE SİRENE BENZER BİR MAVİ-BEYAZ KUTU KOYUYOR Kİ TAM OLSUN! PEKİ SANATÇI OTOPARKTA GÖRDÜĞÜ ARABALARI TAKSİYE VE POLİS ARABASINA ÇEVİRDİKTEN SONRA NE YAPIYOR BİLİYOR MUSUNUZ: TABANA KUVVET KAÇIYOR! YAA, SİZ HÂLÂ DAHA ZİLE BASIP KAÇMAKLA UĞRAŞIN, BAKIN SANATÇILAR NELER YAPIP KAÇIYORI...

AHMET ÖĞÜT BAŞKASININ ARABASI 2005

YOLCULUKCULUK YOLCULUK NEREYE? REYER EYER EYBÝYE?

Taksiler, otobüsler, vapurlar derken bir de minibüs-taksiler çıkar karımıza kimi kentlerde. Ahmet Öğüt başkasının arabasını taksiye çevirirken Yochai Avrahami kendisine bir sürü minik dolmuş yapmış galiba. Ülkesinde çok sevilen bu taşıtları video kayıtlarıyla, ses kayıtlarıyla, fotoğraflar, yazılar, çizimler ve bir sürü minik modelle canlandırmışa benziyor. Baksanız, birazdan sefere çıkacak gibiler. Eğilip içlerine bakın bakalım yolcu var mı? Kimbilir, belki de Grimm Masalları'ndaki Parmak Çocuk binmiş, kalkış saatini bekliyor.

RAHATI KAÇMIŞ AĞAÇ

Parmak Çocuk'u Yochai'nın enstalasyonunda bulamadısanız bir de sanatçı Tintin Wulia'nın videosu "Her Şey Yolunda"ya bakın! Tintin'in videosu maketlerle yapılmış kısa bir film. Önce yere uzanmış minik biri ve etrafında dört-beş ağaç görüyoruz. Sonra bir el tek tek maketten binalar kondurmaya başlıyor. Giderek binalar çoğalıyor ve büyüyor. Bir süre sonra ağaçların arasına uzanmış adamın keyfinden eser kalmıyor. Kargacık burgacık bir yerleşime dönüşüyor mekân. Maketlerle oynamak her zaman iyidir. Biz de deneyelim mi? Yere birkaç ağaç ve aralarına uzanmış, temiz havayı ciğerlerine çeken bir insan koyarak başlayalım. Alın bakalım bir bulmaca: Şimdi bu grubun etrafına nasıl bloklar, nasıl evler yerleştirirsek ağaçların rahatlığını kaçırıymaz?

Tintin Wulia Her Şey Yolunda 2003

Sıra Semboller

Sen de tek bir ağaç maketi yap. Dilediğin malzemeyi kullanabilirsin. Sonra da kendi oyuncaklarını ve eşyalarını kullanarak ağaçın etrafını doldur. Sonuç yaşadığın şehre benzedi mi? Sonucu beğenmediysen başka ne yapılabilir bir bak. Ağaçın rahatlığını kaçırıbmamalıyız...

48

AYNAYA YANAKA BAKANAYA AYNAYA

Sanat sık sık gerçeğin yerini değiştirir. Önce fark etmezsiniz, sonra anlayınca kandırıldığınızı düşünürsünüz. Kandırmacılar ve aldatmacalar sanatta yaygındır. Ancak sanatçıya bir şans daha verirseniz kandırılırken başka bir gerçeğin aslında size göz kırmakta olduğundan kuşulanmaya başlarsınız. Bakın, Pawel Althamer ayın güzel bir fotoğrafını çekip çok katlı bir binanın tepesinde yer alan reklam panosuna yerleştirmiştir. Gündüz geberken baktığınızda bir şey ifade etmiyor. Ancak gece olup da başınızı kaldırığınızda orada ayı gördüğünüzü sanıyorsunuz! Ya aynı anda karşı taraftan da gerçek ay çıkarsa! Vay başımıza gelenler! Ünlü romançı Haruki Murakami'nin romanlarında söz ettiği "iki aylı gezegen"e düştük desenize! Neyse, madem iki ay var, bölüşelim. Sicak olan sizin, soğuk olan benim olsun!..

Pawel Althamer AY 2005

49

DANIEL QUZMÁN'IN "KİYRAK NEW YORK" ADLI YİDEOSU ABD'İNİN NEW YORK KENTİNDE, SOKAKLARDAN DANS EDEREK GEÇEN, DURUP DURURKEN KİYRAK HAREKETLER YAPARAK Eğlenmeye KOŞULAN DÖRT ADAMI GÖSTERİYOR. ÖNCE BİR ADAMı DANS EDE EDE BIR METRO İSTASYONUNUN MERDİYENLERİNDEN ÇIKARKEN CÖRÜYORZ. ADAM YOLDA YÜRÜRKEN DE DANS ADIMLARINI SÜRDÜRÜYOR VE HEM PEK NEŞELİ HEM DE PEK ŞAKACI GÖRÜNÜYOR. ÖNÜNE SOSİSLİ SANDIÇ YEMEYE ÇALIŞAN BAŞKA BİR ADAM ÇIKINCA BİR FİŞKE ATIP BU ADAMIN SOSİSLİSİNİ VERE DÜŞÜRÜYOR. SANDIÇI YERE DÜŞEN ADAM KIZACAK Mı SANDINIZ? MAYIR, KIZMIYOR, AKSINE

SALGARI

KİYRAK

ODA DANS EDEREK YÜRÜMİYE BAŞLAYOR. SONRA BİR DİĞER ADAMIN POPOSUNA BİR TEKME ATIYORLAR YE O DA EKİBE KATILYOR. YOL KENARINDA CAZETE OKUMAYA ÇALIŞAN DÖRDÜNCÜ ADAMIN DA GAZETESİNE ŞAKACIKTAN YARRIYORLAR YE O DA PEŞLERİNÉ TAKILIYOR BOYLECE, DÖRT KEVİ YERİNDE ADAM, CİDDİ SOKAKLarda KİYRAK KİYRAK İLERLİYORLAR DİKKATİ EĞER ELİNİZDEKİ BU KİTABA BİRİ YURUP DANS EDEREK UZAKLAŞIRSA SAKIN SINIRLENMEYİNİ MUHTEMelen DANIEL QUZMÁNDIR. TEK YAPMANIZ GEREKEN KALÇANIZI SALLAYA SALLAYA ARDINA DÜŞMEK..

DANIEL QUZMÁN KİYRAK NEW YORK 2004

Tania Bruguera Şiirsel Adalet 2002-2003

ÇAY İNŞAAT SANAYİ,
YATIRIMÇA İŞLETMƏSİ
ÇAY İNŞAAT SANAYİ

Evet, söyleyin bakalım, çay sevecek kadar

büyündünüz mü? Hayır mı? Hâlâ çayı

sevmiyor musunuz? Sorun değil. Çay kokusunu

gene de sevebilirsiniz. Hindistan'da üretilen çayın

kitalar aşçı İngiltere'ye gelmesini ve orada çay

poşetlerinde satılan bir ürûne dönüşmesini ele alıyor

Tania Bruguera bu içinde. Uzun, dar bir tünelde

girdiğinizi hayal edin. Bir sergi mekânı içine

yerleştirilmiş birkaç basamaklı bir merdivenle

cıkılan bir tünel. Acaba bir korku tüneli mi?

Çay poşetleri üzerimize yıkılacak mı? Güvenli mi?

Tam bîz geberken üzerimize çay damlamasın sakın!

Bienalin yapıldığı devasa beyaz duvarlı mekânın

ortasında karantik, çay poşetlerinden duvarları olan

özel bir koridora girmenin ne kadar zevkli olacağını

düşünseniz! Küçük bir serüven duygusu.

Sanki saklı bir şeyler bulacağız...

Missssss

ՀՅ
ԽՃՎՃՃ
ՇԵՋՆ ԿՌԱՅՉԻ
ԵՐ ՂՋՇՎՃՆ ԼԻ՞

Gitmek istediğiniz ama gidemediğiniz bir yer düşünün. Çıkmanın hayal bile edilemeyeceği bir yer düşünün; mesela gökyüzü, mesela geçen seneki harika doğumgünü kutlamanız, mesela sizi okula ilk başladığınız güne götürülecek bir merdiven olabilir mi? Do Ho Suh'un içinde havada asılı duran, tam yere değmeyen, kullanılsın diye yapılmamış, kırmızı naylonlarla kaplanmış merdivenler görüyoruz. Do Ho Suh'un merdivenleri neden rüya gibi ve gerçekten basıp kullanmak için değil biliyor musunuz? Do Ho Suh kendi geçmişindeki bir evi anımsamaya çalışıyor. Havada asılı duran, kırmızı merdivenler geliyor akına yarılmamak. Belki de bir rüyasında gördü bu asılı kırmızı merdivenleri. Acaba Do Ho Suh'un çocukken kaldığı evi bılsak, orada gerçekten varolan merdivenlere baksak, benzer mi bu kırmızı merdivenlere, yoksa bambaşka mıdır? Do Ho Suh'un merdivenleri hayali bir üst kata çıkıyor ve bizim bulunduğu katın zeminine de değmiyorlar. Bu merdivenlerin aklı bir karış havada ve de kipkızımlılar. Hiçbir yere çıkmayan merdivenler bunlar. Belki de varolmayan bir ülkeye gitmeye çalışan, küçük ve çok hafif uzaylılar kullanıyor bu merdivenleri... Belki de Do Ho Suh, dünyanın pek çok yerine bu kırmızı merdivenleri yaparak, gitmek istediği yeri bulmaya çalışıyor... Kimbilir...

Do Ho Suh Merdiven 2003

TUTUCU
TAKIMLARI
KESICI
TAKIMLARI
OLCÜ
ALETLERİ
KESME
SİVİLLERİ
C.N.C
KATERLERİ
SERT
MADEN
UÇLARI
SERT
MADEN
FIREZELERİ

**binlerce sandalyenin
aklısal
dengesini
tamam, ama siz de
görseydiniz, unutamazdiniz.** Karaköy'de bir zamanlar "sandalyeler ne tarafta, gördünüz mü?" diye kime sorsanız gibi konuşuyorum, hikâyeler anlatan bu sandalyelerle kargılaşmak, güzel olmamak, sanat haritaları duyar gibi oluyorum. **aksýla
dengesini
alınamaz** hayal etmiş ve hatta üzerlerine oturan insanların konusmalarını duymaya devrilmemiş, birtane bilde devrilmemiş? Tamam em a ben o sandalyelerin orada olduğunu nereden bileyibilirim..." dediginizi

Doris Salcedo - İstanbul 2003

devfilme 1.600 sandalyeyi

toplarmış, onları kimlerin kullandığını

galiba duymuş da...

Karaköy'de doleşirken size başka başka

olduğunu nereden bileyibilirim..." dediginizi

Sarı, yeşil, lacivert, kırmızı daire parçalarına benzeyen oturma grupları ve orada bilgisayarlar. Neler oluyor burada? Sergi gezerken yorgun düşenler için biraz dinlenme fırsatı galiba. Parlak renklerde de azaçık eğlence. Andreja Kuluncic'in "Dağıtımsal Adalet" i bir etkileşimli instalasyon.

Bu renklerin kotonma gruplarına yerleşiyorsunuz ve bilgisayarlardaki bir anket yanıtlıyorsunuz. Sorularına yanıt verdiginiz anket ne kadar adil olduğunuzu ve ne kadar adil bir dünyada yaşamak istedığınızı ölçüyor. Ateş ölçer gibi. Aynı zamanda proje çerçevesinde hazırlanmış bir internet sitesi de var.

Yetmedi, "herkesin eşit olduğu bir dünyada yaşamak istiyor muyuz?" konulu bir konuşma da yapıldı ayın renkli koltukların üzerinde. Bir sanat eseri illaki bir nesne olmak zorundadır. "Dağıtımsal Adalet" işi çerçevesinde gerçekleşen toplantılar, konuşmalar, internet siteleri, izleyicilerin internet sitelerine

girmesi, panellerde söz alması, uyuklaması, koltuklarda oturup bacaklarını sallaması ve nihayetinde bilgisayarların başına oturup adaletle ilgili sorular yanıtlanması hep sanat işinin bir parçasıydı. Evet, Özel Ajan Oso'nun da dediği gibi: "Hepsi planın bir parçası!"

DAĞITIMSLA ADALET

EŞYAZARLAR VE DESTEKÇİLERLE BİRlikte ANDREJA KULUNCIC DAĞITIMSLA ADALET 2001-2003

RENGİLER

RENGİLER

Enstalasyon da denilen "yerleştirmeler" her yerde. En çok da kendi evimizde. Nesneleri bir arada tutmanın ve dünyayı düzenlemenin binbir yolu var. Hepsi sanat yapımı değil, doğru, ama bir gün hepsi sanat yapıtına dönüşebilir!

Evindeki "yerleştirmelere" bak. Ve onları şu kategorilere göre not et:

- Dizilmiş şeyle
- Asılmış şeyle
- Üst üste konanlar
- İç içe konanlar
- Saklananlar
- Dağınık bırakılanlar
- Düzenli bir şekilde yerleştirilenler
- Ve yan yana gelince maymun suratına benzeyenler!

SİSSSST!

HADİ 500 YIL ÖNCESİNE

Mike Nelson geçmişin bugününe iç içe geçtiği mistik bir mahalleyi, Mercan Yokuşu'ndaki Büyük Valide Han'ı kendine mekân bellemiş ve hanın 500 kadar siyah bayaz fotoğrafını çekip enstalasyonuna onları yerleştirmiştir. Mike Nelson'ın çalışması, tipki konuşan sandalyeler gibi, sokakta yürürken karşınıza çıkacak bir sürpriz. Ve yine tipki sandalyeler gibi, Büyük Valide Han denen 500 yıllık bu han da sizinle konuşuyor. Han nasıl mı konuşuyor? Gizemli bir şato gibidir Büyük Valide Han. Karanlık dehlizleri, sarmal koridorları, üç avlusu, basık tavanları, sürprizli merdivenleri bulunur. İstanbul'un Mercan semtinde, Mahmutpaşa'da, Çakmakçılar yokuşundadır. Müthiş karmaşık bir yer. Ama kendi içinde bir düzeni de var.

Mike Nelson yaklaşık on yıl sonra, Venedik Bienali'nde ülkesi Britanya'nın pavyonunu hazırlama görevi kendisine verildiğinde çığın bir işe kalkıştı. 2003'te İstanbul'da yaptığı işe döndü ve Büyük Valide Han'ın bir benzerini uğraşa didine Venedik'te inşa etti! Hayır hayır, Miniatürk'teki gibi küçük maketini değil -içinde dolasabileceğiniz kocaman bir çeşitlemesini yaptı! Bir sürü izleyici, İtalya'nın Venedik kentinde düzenlenen Venedik Bienali'ni gezerken, oflaya puflaya, toz kokusunu hissederek, merakla ve şaşkınlıkla, Mike'in inşa ettiği Büyük Valide Han'da gezindiler. İddiaya göre, parolayı bilen kimiz izleyiciler, eski püskü bir kapının önüne gelip "açıl Büyük Valide Han açıl" demişler ve yyyyyhapp: Kendilerini İstanbul'da, Mercan'da, gürültücü dükkân sahiplerinden kumaş sipariş ederken bulmuşlar! Hadi bakalım!

ZİYARETÇİ SAYISI
68.000

7

TOPLAM
AÇIK KALDIĞI SÜRE
57
GÜN

Egokaç, Gelecek Oluşum İçin Egodan Kaçış

22 Eylül - 17 Kasım 2001

Mekanlar: Darphane-i Amire · Aya İrini Müzesi · Yerebatan Sarnıcı · Beylerbeyi Sarayı Müzesi
Platform Garanti Güncel Sanat Merkezi · Kız Kulesi · Boğaz Köprüsü · Çemberlitaş Hamamı · Atlı Karınca Anaokulu
Tüyap Fuar Alanı · Bilboardlar

Küratörünüz der ki:

**“Mükemmel sanat eserlerindeki ortak
özellik, içeriklerinin karmaşıklık düzeyi
ve güzel biçimlerindeki sadeliktir.”**

Yuko Hasegawa

**Ego kaç
Lego kovala!**

7

7

Hoşgeldin **koca** kafa!

Bebekken, daha yeni doğmuşken Boğaziçi
Köprüsü'nden İstanbul'a göz kirptığınızı
anımsıyor musunuz? Çok tatlıydınız.

Ne?! Unuttunuz mu?

sık sık!

Halbuki Alberto, 7. İstanbul Bienali sırasında,
İstanbul'da Zeynep Kamil Hastanesi'nde her bir
bebek doğduğunda Boğaziçi Köprüsü'nde
bir ışık yaktı. Tek tek, her bir bebek için.
Ve sonra da bu işini İstanbul'da doğan bütün
bebeklere ithaf etti. Bu satırları okuyan herkese
bebeklik günlerini anımsama büyüsü yapıyorum!
Zaten unutmamış olduğunuz ya da henüz yeni
unutmuş olduğunuz için hiç de zor olmayacak.
Hazır misiniz?

BİR, İKİ, ÜÇÜCÜ VE BOMM!

Bugün doğanlara ithaf edilmiştir.

Bağaz Köprüsünün ışıkları, Zeynep Kamil Hastanesi'nin doğum kliniğine baglandı.
İşıkların her yanıp sönen bir bebeğin doğumunu müjdeleyecektir. Bu iş Boğaz Köprüsü
ve İstanbul'da bugündan tüm bebeklere ithaf edilmiştir. ALBERTO GARUTTI
Şu an, Boğaz Köprüsünün ışıklarını bakarak, bir bebeğin daha doğduğunu görebilirsiniz.

Alberto Garutti Bugün doğanlara ithaf edilmiştir 2001

HÜSEYİN ÇAĞLAYAN
POSTA ELBİSE
(YOKLUK VE VARLIK)
1999

Aranızda büyüğünce dondurmacı olma hayali kuranlar olduğunu biliyoruz.

Bana neden kimse mektup göndermiyor?!!

Peki ya büyüğünce moda tasarımcısı olma hayali kurun var mı?

Eminim vardır. Muhteşem bir meslet

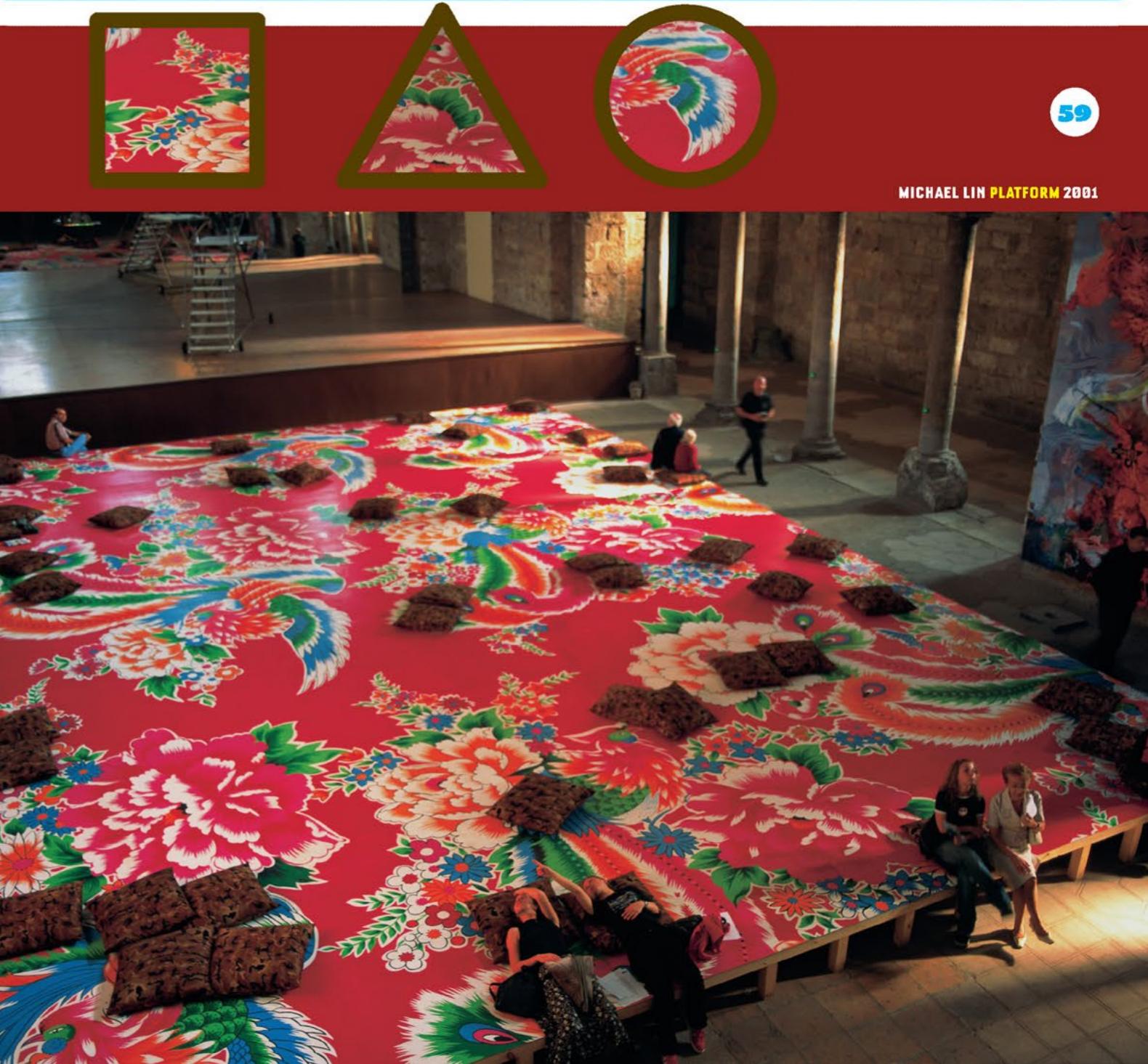
Kurafet tasarlama ya kim istemez!

Rengârenk giysiler binayillardır farklı kültürlerin farklı meraklarını gösteren eğlenceli bir dünya. Peki bu dünyayı sanatın sınırsızlığıyla karıştırmaya ne dersiniz? Ünlü moda tasarımcısı ve sanatçı Hüseyin Çağlayan tam da bunu yapıyor. 7. İstanbul Bienalinde Hüseyin Çağlayan bize bir şen gönderdi, ancak elbise mi gönderdi mektup mu gönderdi derseniz orası biraz karışık "Posta Elbise" işi kumaştan değil, hayır, kağıttan yapılmış elbiselerden oluşuyor. Ve merak etmeyein, yutulmayan cinsten, esnek ve dayanıklı bir kağıt bu. Sürpriz şurada: Bu kağıttan elbiseler katlandıklarında standart bir mektup zarfuna ve de içine suğacak mektuba dönüşüyorlar! Üzerine arkadaşının adresini yaz, postala! Bu kadar basit: 7. İstanbul Bienali'ne katılan diğer sanatçılardan da Hüseyin Çağlayan'ın kağıttan elbiselerini önce giymişler, sonra da çkarıp üzerlerine sevditlerine göndermek için mektuplar yazmışlar. Üzerinize giyebileceğiniz bir mektup almak ne ilginç olsa gerektir!

STREET sende

Michael Lin 7. İstanbul Bienali çerçevesinde Aya İrini Müzesi'nde olağanüstü çarpıcılıkta bir iş yapmıştır. Yerde devasa boyutlarda geleneksel bir Tayvan basması, duvarlardaki panellerde masallardan fırlamış bir anka kuşunun izleri ve uzanıp bütün bu görsel ziyafetin tadını çıkarmak için yastıklar. Lin'in işini daha iyi hissedebilmek için buradaki ayrıntıların fotoğrafın neresinden alındığını bulmaya ne dersin?

GELECEKTEN BİR EV Mİ, YOKSA TELETUBBİLERİN OYUN EVİ Mİ?

MIKA TANILA FUTURO-YARINLAR İÇİN YENİ BİR TAVIR 1998

MATTI SUURONEN
CASA FINLANDIA
FUTURO
1970

İnsanoğlu
eskiden gökyüzüne sadece bakardı.

Sonra gökyüzüne misafirliğe gitmeye başladı. Kendisi
gitmeden önce insansız uzay araçları gönderdi. Galiba bu araçlar uzaya
“bir manınız yoksa annemler size gelecek” diyen küçük çocukların gibiydiler. Sonra
astronotlar yetişti ve uzay gemileriyle insanları uzay yolculuklarına çıkardık. Ve sonunda bir insan
aya bizzat indi. Hatta ayda zipladı! Bundan yaklaşık 50 yıl öncesinden söz ediyorum. Yıl 1968. Ve uzaya
düzenlenen seferler geleceğin simgesi oldu. Sonra astronotlar ayda dolaşırken, tam da aynı günlerde,
pat, Finlandiyalı mimar Matti Suuronen'in tasarladığı uzay gemisine benzeyen ev ile karşılaştı. Acaba Matti
gelecekte insanların nasıl evlerde yaşayacağını merak etmiş ve bir uzay çağının ışığına inanmış olabilir miydi?
Ya da sadece rüzgara ve karlı havalara dayanıklı, soğuk kuzey ülkelerinde insanların kayak yapmaya giderken
karavan gibi kullanabilecekleri taşınabilir bir ev mi tasarlamak istemişti? Her durumda, mimarımız, Futuro evlerinin
ucuz olmasını ve herkesin kendisine bir Futuro evi alabilmesini hayal etmişti. Maalesef bu hiç gerçekleşmedi.
Az sayıda Futuro evi üretilenildi. Hatta neredeyse unutuluyordu. Gel zaman git zaman, 1998'de, Finlandiyalı
sanatçı Mika Taanila Futuro hakkında harika bir film çekti. Böylece Futuro bir kez daha insanların
hayecanlarına ortak oldu. Görenin aklından çıkmayan bir işe dönüşmeye başladı. Derken 7.
İstanbul Bienali'nde Futuro birden İstanbul'da, Darphane-i Amire'de belirdi. Darphane-i
Amire bienal mekânlardan biriydi ve Osmanlıların tarihi Topkapı Sarayı'nın
birinci avlusunda yer alıyordu. Futuro İstanbul'a uparak mı
gelmişti, yoksa işlenmemiş miydi, bilemiyoruz...

KARBEYAZISANATGRİSİ

Sıkı durun, çalışmadığınız yerden soru geliyor: Kar altogene mi benzer, yoksa beşgene mi?
Carsten Nicolai hiçbir kar tanelisinin ötekine benzemediğini söylüyor. Hiçbir çocuk da ötekine
benzemez, değil mi? Hepiniz biriciksiniz, eşsizsiniz, evrende hepinizden sadece birer tane var.
Kar taneleri de acaba öyle mi? Biraz daha yakından bakmaya ne dersiniz? Yumuşacık bir beyazlık.
Pırıl pırıl formlar. Eşsiz bir ses. İşin ilginci, bunlar Carsten'in laboratuvara benzeyen bir mekânda
kendisinin ürettiği kar kristalleri. Acaba kar nasıl kokuyordur?

61

FUTURO

Sence geleceğin evi neye benzeyecek? Nasıl bir şekli olacak? Silindir şeklinde olabilir mi? Yoksa gelecekte evler yerin altına mı yapılacak? Futuro 1968'de yapılmıştı. 2968'e nasıl bir ev yakışır acaba? Aşağıya çizmeye ne dersin?

Carsten Nicolai kar.gürültüsü 2001

SİNEMA SAATİ GELDİİİİ!

AÇIK HAVADA DEV EKRANDAN FILM SEYRETMEYİ KİM SEVMEZ? PEKİ DÖRT FILM BİRDEN SEYRETMEYE NE DERSİNİZ? RIRKRIT TIRAVANJA BİENAL İÇİN İSTANBUL'A GELDİĞİNDE İSTANBUL HALKINA HANGİ FILMLERİ SEYRETMEK İSTEDİKLERİNI SORMUŞ VE SONRA DA AYNI ANDA BU FILMLERİN HEPSİNİ BİR MEYDANDA GÖSTERMİŞTİ. DOLAYISIYLA RIRKRIT'IN HANGİ FILMLERİ GÖSTERECEĞİNE İSTANBULLULAR KARAR VERMİŞTİ. AYNEN ALBERTO GARUTTI'NIN İŞİKLARININ NE ZAMAN YANACAĞINA DOĞAN BEBEKLERİN KARAR VERDİĞİ GİBİ...

RIRKRIT TIRAVANJA isimsiz (sağın bir meydan için sinema) 2001

BİR

"Acaba en sevdigim arkadaşım dünyayı nasıl görüyor?"
diye düşünür durumuş Mathieu Briand.

"Onun gözleriyle bakabilseydim acaba ne hissederdim?"
diye bir soru kafasını kurcalamaya başlamış. Giderken bütün diğer insanların dünyayı
nasıl gördüklerini merak etmeye başlamış. Böyle meraklı bir adam rahat durur mu?
Durmamış. Ve mükemmel bir fikir gelmiş akına. Biraz teknoloji kullanmak her şeyi
çözebilir diye düşünmüştür. Önce uygun donanıma sahip kasklar bulmuş. Bu kaskların
arasında küçük kameralar ve küçük ekraneler varmış. Daha çok gözlük kusuru da olan kask
gibi gözüküyordular. Mathieu kaskları dizmiş ve içeriye gelen izleyiciler kaskları
başlarına geçirmişler. İlk başta bir şey anlamamışlar, normal bir görüntüyümüz
gördükleri. Ama sonra görüntüler yer değiştirir olmuş.

Birinin kaskına diğerinin gördüklerini aktarmaktaymış.
Yani Coşkun'un kafasındaki kasktaki gözlüklerde gerekte Özden'in bulunduğu
yerde bulunanlar görünmüştür. Değiş görüntü değişim! İzleyiciler çok şaşırılmışlar.
Bulundukları noktadan kipur damaktan dahi korkar olmuşlar. Siz de bir başkasının
gözüyle dünyayı görmeyi sağlayacak bir kask takmak ister miydiniz? Dünyayı
Harry Potter'ın gözlerinden görsel olay macera yaşamış kadar olurduk, değil mi?

BAKAR

MİSİN

Sen hangi dört filmin aynı anda kent meydanında
gösterilmesini isterdin? Aşağıya yazmaya ne dersin?

Bu arada, film seyrederken cips, şeker, sütlü çikolata, dondurma
gibi sağlığa zararlı yiyeceklerden atıştırmak yasak!!!
(Şaka şaka! Anne baban rahatlayıp okumayı bırakın diye
yazdım onu. Yaşasın abur cubur, sinema budur!)

- 1).....
- 2).....
- 3).....
- 4).....

ZİYARETÇİ SAYISI

40.000

TOPLAM
AÇIK KALDIĞI SÜRE

44
GÜN

Tutku ve Dalga

17 Eylül-30 Ekim 1999

Mekânları: Dolmabahçe Kültür Merkezi - Aya İrini Müzesi - Yerebatan Sarayı - Dış Mekanlar

Küratörünüz der ki:

**“Sanat eseri, onu yapan kişinin
yaşamı için vazgeçilmez olanı
dile getirir.”**

Paolo Colombo

**Sörf
zamanı!**

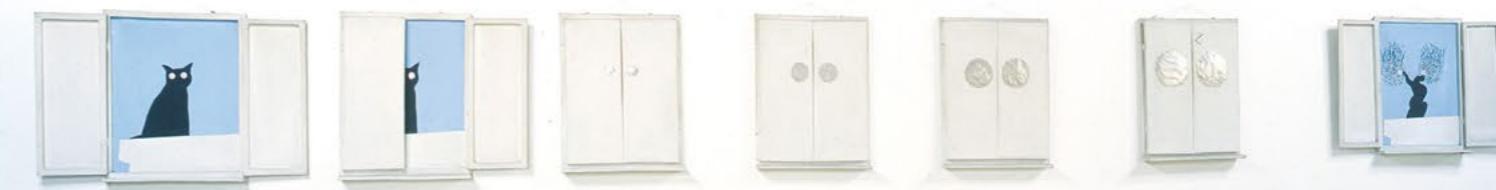
FİL BOKU MU?

Kitapta küçük durabilir ama gerçekte kocaman bir portre bu. Neşeli bir kadının resmine benziyor.

Değişik yemekler hazırlamayı sevenler nasıl farklı farklı malzemeler kullanmaktan hoşlanırlarsa, Chris Ofili de resmini yaparken yağlıboya ile yetinmiyor, değişik malzemeler kullanıyor.

Buna ancak yakından bakarsanız fark edebileceğiniz renkli toplu iğneler de dahil! Daha da tuhaf bir şey söyleyeyim mi: sanatçı tuvali iki fil boku topağını üzerinde oturtmuş!

Chris Ofili *İç Görüler... Fazla Uçuk* 1998

FÜSUN ONUR İçten Dışa Dıştan İçe 1976

PENCEREDE KARA KEDI İ VAR

Evvel zaman içinde bir ara, Türkiye Üncel sanatının büyük isimlerinden Füsün Onur'la eski İstanbul'da gezintilere çıktıktı. Usta isim her ne ile ilgilense bu benim gibi bir öğrenci için büyük bir işaret demekti. Hemen baktı işte hakkında defterime notlar alıyorum. Bir gün pencerede gördümümüz kara bir kediyle ilgiliindi. Hemen notumu aldım.

Ertesi gün kedi yarı yamalak gördük ve ben defterime not almaya çalışırken Füsün Onur pencereden içeriye bir sıçrayışta riverdi. Hayret ettim, koskoca sanatçı kedi gibi fırlasın! Gel gelelim, yapacak bir şey de bulmadım.

Eve döndüm. Takip eden günlerde hep o pencerenin altından geçtim ve meraklı bakındım. Boşuna. Hep kapalıydı.

Sonunda bir gün pencereyi açıp ötüründe heyecanla o tarafa sevirdim. Kalbim küt küt atıyordu. Fakat o da ne!

Karşında ne kedi ne de Füsün Onur; birbirine dolanmış iki aç vardı!

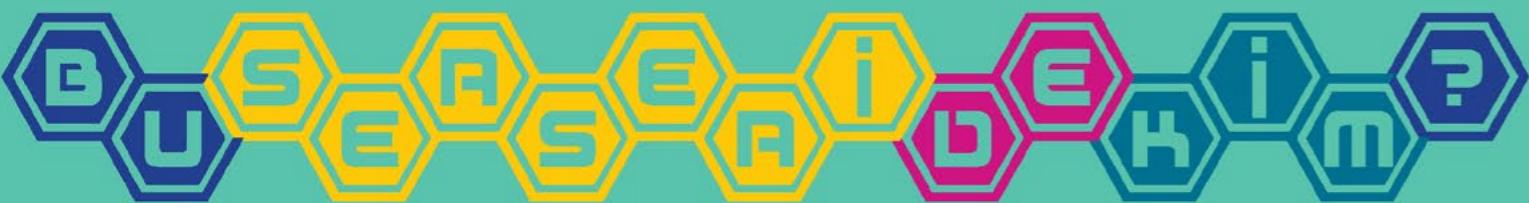
DUVARDAKİ CÜCE

AYA İRİNİ MÜZEŞİ'NDEKİ TEK SÜRPRİZ "SERSERİNİN TEKİ" İLE KARŞILAŞMAK DEĞİLDİ: BİR DE DUVARIN İÇİNÉ SAKLANMIŞ, ÖNÜNDEN GEÇMENİZİ BEKLİYEN CÜCE VARDI! DUVARDAKİ CÜCE Yİ GEÇ FARK ETTİĞİM İÇİN İLK ÖNCÉ BİR İRKİLDİM. SANAT, SERGİ VS. DERKEN ACABA BİR TUZAK MI KURULMAKTAYDI BANA? SONRA JUAN MUÑOZ'UN BALKON TEMASINI BOLCA KULLANDIĞI DİĞER İŞLERİНИ ANIMSADIM. MUÑOZ BALKONA ÇIKIP DA SOKAKTAKİLERLE KONUŞUP KAYNATAN İNSANLARI SEVIYORDU. AYNI ŞEKİLDE "BİÇAKLI CÜCE" ADINI VERDİĞİ İŞİNDEKİ BU KISA BOYLU ADAMLA DA KONUŞUP KAYNAŞMAMIZI İSTİYORDU BELKİ DE. CÜCEYLE LAFLAMAYA BAŞLADIK. "İYİ DE BİÇAK NEREDE?" DİYE SORDUM. "BELKİ MUTFAKTA, BELKİ DUVARLarda BİR YERLERDE..." DİYE YANITLADI. SİZ FOTOĞRAFTA BİÇAĞIN NEREDE OLDUĞUNU GÖREBİLİYOR MUSUNUZ?

JUAN MUÑOZ BİÇAKLI CÜCE 1989

Gavin Turk SERSERİNİN TEKİ 1999

Aya İrini Müzesi'nde dolaşıyorum, bienali geziyordum. Gavin Turk'ün "Serserinin Teki" adlı işiyle de işte orada karşılaştım. Tabii ilk başta sanat eseri olduğunu anlamadım. Biliyorsunuz, bu balmumu heykeller çok gerçekçi oluyor. Serserinin tek tip tip bana bakıyor gibi geldi. Dönüp "ne bakıyorsun kardeşim?" diyecektim ki karşımıdakının bir sanat eseri olduğunu anladım. Hemen duruşumu düzelttim. Canım çenesine dokunup teni gerçek gibi mi bakmak istedim. Ancak işin hemen yanında bekleyen bir görevli dokunmanın yasak olduğunu söyledi.

Acaba neden? Dokunursam balmumu heykel zarar görebileceği için mi, yoksa

"Serserinin Teki" adlı bu adam çenesinin altından gidiyorlangu için mi?

WILLIAM KENTRIDGE GÖLGE KAFİLESİ 1999

yarın güzel bir gün olacak

francis alj. 6. İstanbul Bienali'ne sakin bir iş ile katılmıştı. acelesi olmayan bir Kadının bir bardaktan diğerine su boşalttığı bir çizgi film gördük. Kadın suyu hiç dökmüyordu. ama içmiyordu da. ıspanyolca yarın (mañana) sözügünün tekrarlandığı bir şarkısıyordu. acaba "merak etmeyein, suyu yarın içeceğim" mi derek istiyordu? yarından umudunuza kesmeyein, bardağı bir kez daha boşaltıp bir kez daha doldurmakla korkmayı. su anda bir şeyle ters gidiyorsa da boşverin. her şey çok güzel olacak. veya, bir de baksınızın orası çok sıcakmış ve Kadın birazdan serinlemek için suyu bayından aşağı dökeceğini! iyimi!!

francis alj. mañana 1998

gölgeler bienali'ne doğru

Bu kadar sanattan bahsettik, az kalsın gölge oyununu unutuyorduk!

William Kentridge, çizgi filmi, müziği ve rüyaları olağanüstü karışımına dönüştürüp sunmasıyla meşhur bir sanatçı.

Biennale karşımıza çıkan "Gölge Kafilesi" adlı işi de tam bir geçit töreni. Galiba bir yerden bir yere göç eden insanlar bunlar. Omuzlarda taşınan çocuklar, değişik şapkalar, dans eden kuklalar, gerinen kediler, bayrak tutanlar, yikananlar ve dans edenler peş peşe gölgeler halinde geçiyorlar. Arada göbek atan bir kukla ve derken dehşete düşmüş bir insan gözü beliriyor. "Bu öignumden geçenler de ne böyle?" dercesine bakınmakta göz. Bu gölgeler kafilesi nereye gidiyor acaba? Belki de bizim bienalımızdan çıkip gölgeler dünyasındaki Gölgeler Bienali'ne gidiyorlardır. Ve o gölgeler dünyasında, aynen bizim dünyamızda olduğu gibi, gölge çocuklar gölge sanat eserlerinin önüne geçip gözlerini kısrak bakıyorlardır...

SIRA SEMİLE

Sanatçımız Murat Şahinler çizerek düşünen ressamlardan.

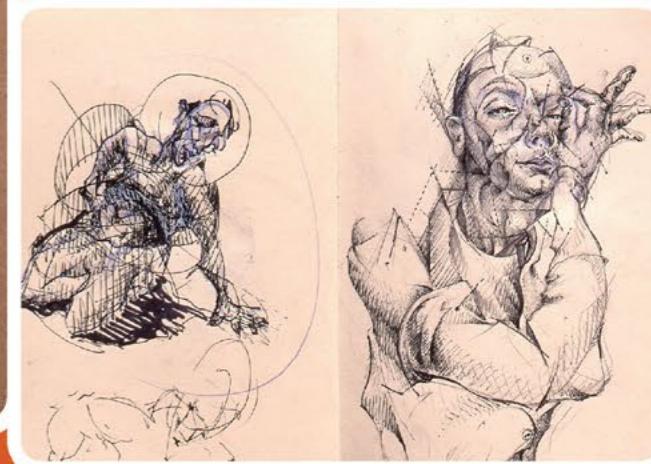
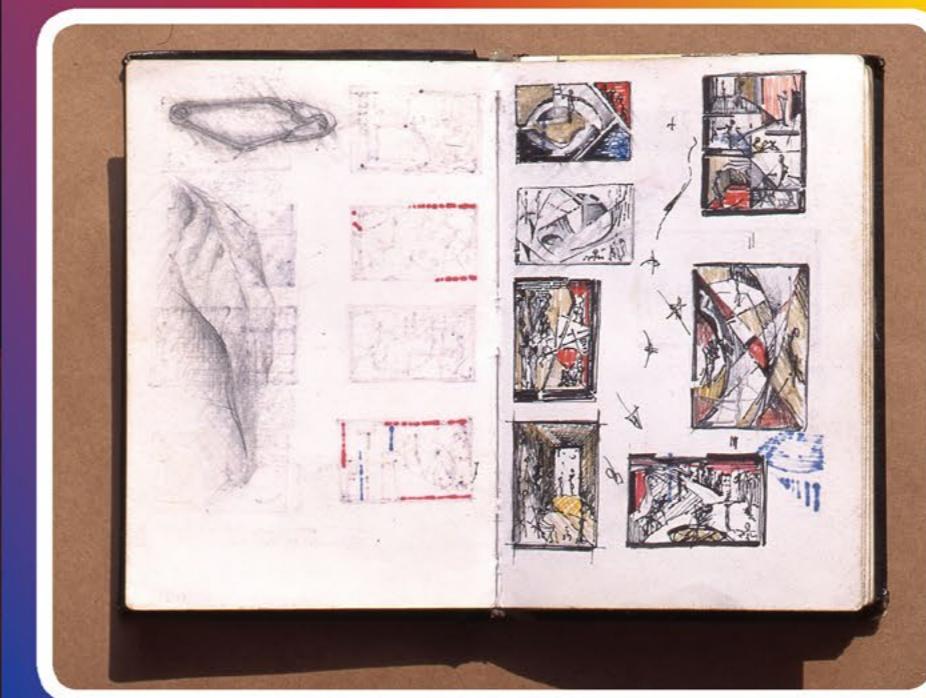
Eskiz defterlerini yüzlerce çizimle dolduruyor. Ve galiba desenler hepi topu gerçek resme hazırlık çalışmasından ibarettir zannedenler yanılıyor. Bakınız 6. İstanbul

Biennale'nde fotoğrafı masada camın altında sergilenenler: Murat Şahinler'in eskiz defterleri. Sen de sadece desenler çizdiğin bir defter tutmaya ne dersin? Küçük küçük, sayfalar dolusu çizim yapmaya var misin?

69

MURAT ŞAHİNLER ESKİZ DETERLERİ 1998-1999

Yaşasın yaşam!

ZİYARETÇİ SAYISI

70.000

TOPLAM
AÇIK KALDIĞI SÜRE
35
GÜN

Yaşam, Güzellik, Çeviriler/Aktarımalar Ve Diğer Güçlükler Üstüne

5 Ekim-9 Kasım 1997

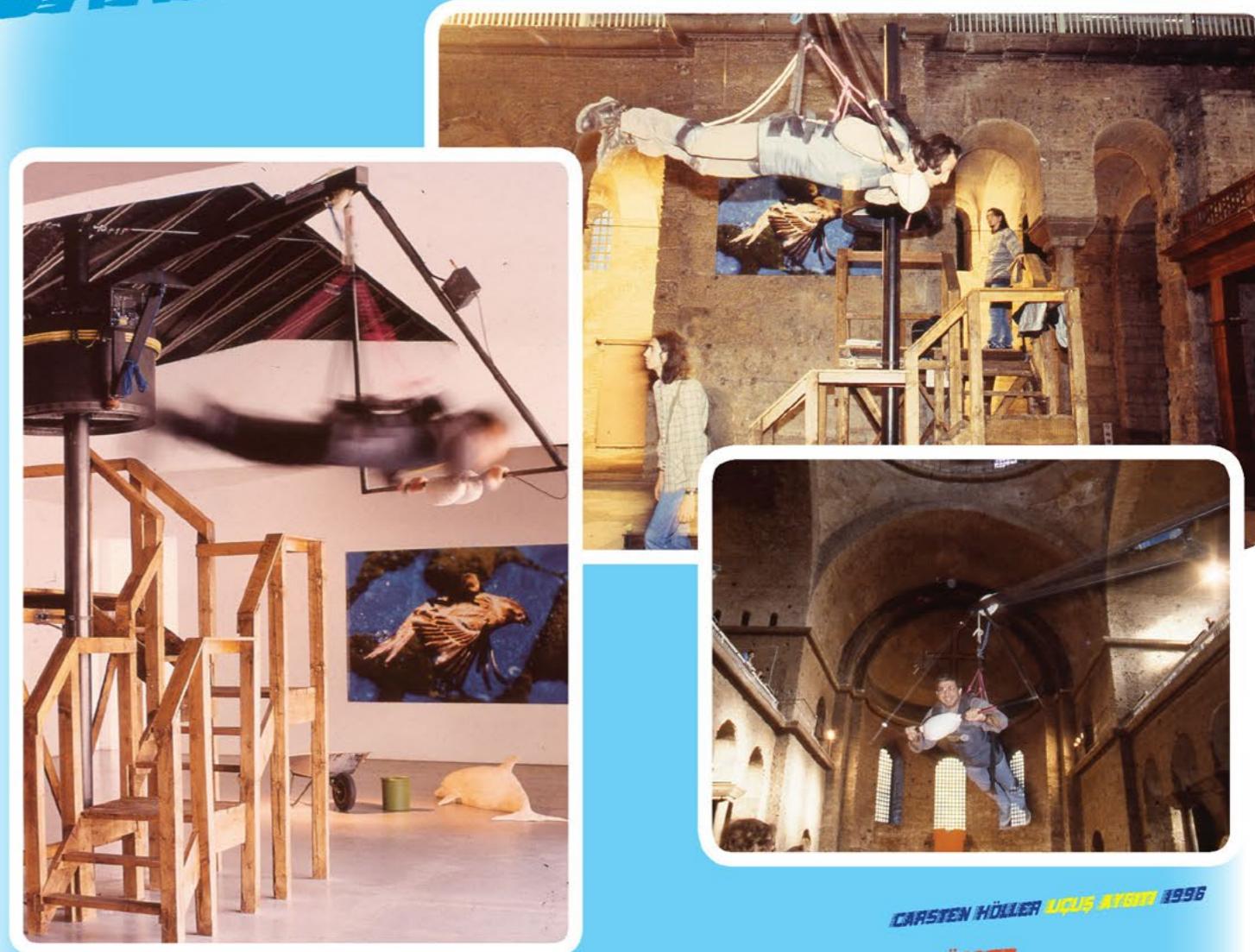
Mekânlar: Darphane-i Amire · Aya İrini Müzesi · Yerebatan Sarnıcı
Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi · Sirkeci Garı · Haydarpaşa Garı · Kız Kulesi · Atatürk Havalimanı
The Marmara Otel · Pera Palas Otel · Karanfilköy · Akatlar · Taksim Meydanı · Sultanahmet Meydanı

Küratörünüz der ki:

*"Hâlâ yaratılmayı bekleyen güzellik biçimleri
olduğunu seziyoruz. Hâlâ keşfedilmeyi bekleyen
farklı yaşam olasılıkları bulunduğuunu biliyoruz."*

Rosa Martinez

SANAT ADAMI UÇURU

CARSTEN HÖLLER UÇURU AYGIN 1996

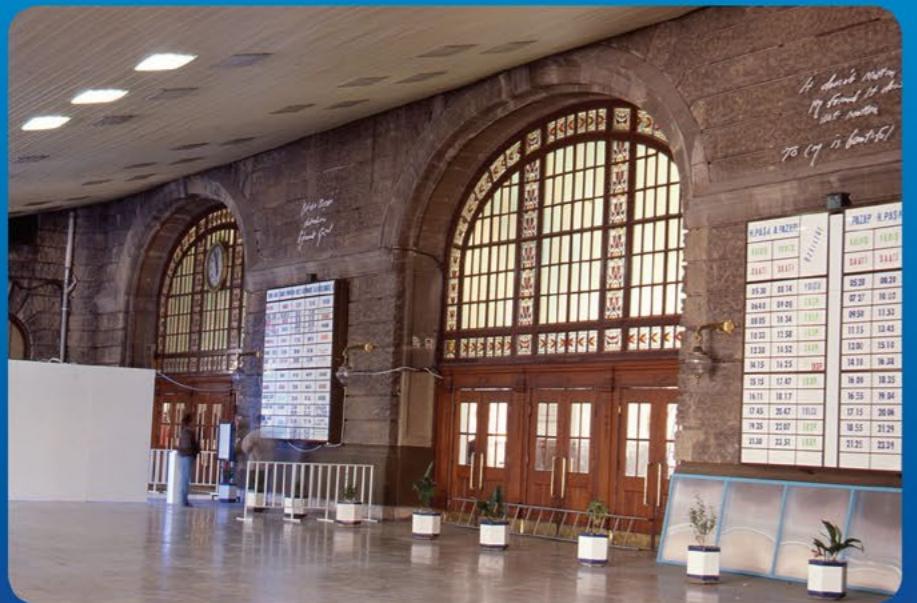
*"UÇMAK İSTEYENLER BU TARAFÀ LÜTFEN," DİYORDU CARSTEN HÖLLER.
"BIENALI TÜRKİYEYE GEZMEYE DEVAM ETMƏK İSTEYENLER HİÇ BEKLEME YAPMASINI"
KİMLERİ GERÇEKTEN DE BAŞKA EŞERLƏRƏ BAHŞAK ÜZƏRƏ İLERLEDİLER. BEN KALDIM.
AYAKLARIMIN YERDEN KESİLMESİN İSTİYORDUM. MERDİVENLE AHŞAP BİR PLATFORMA
DİKTİM. "KANATLARIM ALABİLİR MİYİM LÜTFEN?" DEDİM, AMA PEK CİDDİYE ALMADILAR.
BEN TUHAF BİR "UÇUS AYGITI" NA YERLEŞTİRDİLER. YÜZÜSTÜ HAYADA ASILI DURUYORDUM.
VE SONRA UÇUS AYGITI DÖNMƏYE BAŞLADI. GİCİA GİCİA SESLER ÇIKARAN EPEY EŞİ MODEL
BİR UÇAK GİBİDİN, HER AN DÜŞƏCEHMİŞİN GİBİ DE GELİYORDU. "İŞTE SANAT ADAMI BÖYLE
UÇURU," DEDİM HENDİ HENDİME. GİCİDATA GİCİDATA ESAS SÜRPRİZİ SONA SAKLADIM.
HİKAYENİN DEVAMINA NE OLU BİLİYOR MUSUNUZ? CARSTEN HÖLLER'İN UÇUS AYGITINDAN
HİÇ İNMEDEMI HÂLÂ BİR HAVALARDAMMI ÜNLÜ BİR ŞAIR PILOTUN DEDİĞİ GİBİ,
"İM BİR UÇAK HİÇ İNMEZ.."*

BOŞVER BOŞVER ARKADAŞIM AĞLAMAK GÜZEL

Size 1997'den, 5. İstanbul Bienali günlerinden bir olay anlatmak istiyorum. Yer: Haydarpaşa Tren İstasyonu. Hanı şu vapurla Kadıköy'e yaklaşırken veya Kadıköy sahilinde çekirdek çitletirken seyretmesi çok zevkli olan görkemli bina. İçeride insanlar trenlerine yetişmeye çalışıyorlar, birbirleriyle buluşuyorlar veya boş boş sağa sola bakınıyorlar.

İki gözü iki çeşme ağlayan 9-10 yaşlarında bir oğlan çocuğu görüyoruz. Yanında da kızın bir anne. "Erkek adam ağlamaz!" diye azarlayıp veriyor oğlunu. Oğlan bir kez daha hıçkırıyor, azıcık annesinden uzaklaşıp başına kaldırıyor. Karşısında Tracey Emin'in bienal çerçevesinde gara yerleştirilen neon ışıklardan işi var.

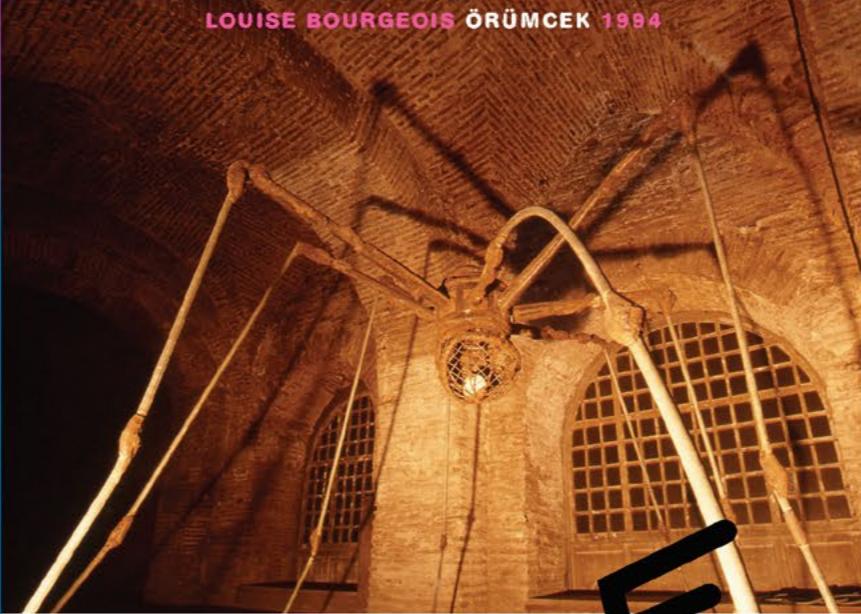
Emin'in işinde şöyle yazıyor kocaman: "Boşver Boşver Arkadaşım Ağlamak Güzel". Gelgelelim, bizim oğlan gözlüklerini evde unuttuğu için ne yazdığını seçemiyorum. "Şimdi bir de gözlüklerimi evde unuttuğum için azar işiteceğim," diye korkuyor. Ve o kadar korkuyor ki korkudan ağlaması duruyor bir an. Arkada, gar lokantasında oturan gizemli bir kadın her şeyi seyretmekte. **Ne dersiniz, o kadın Tracey Emin olabilir mi?**

TRACEY EMİN
SEVDİKLERİNİZLE VEDAŞMAK
1997

yumuşacık bir örümcek

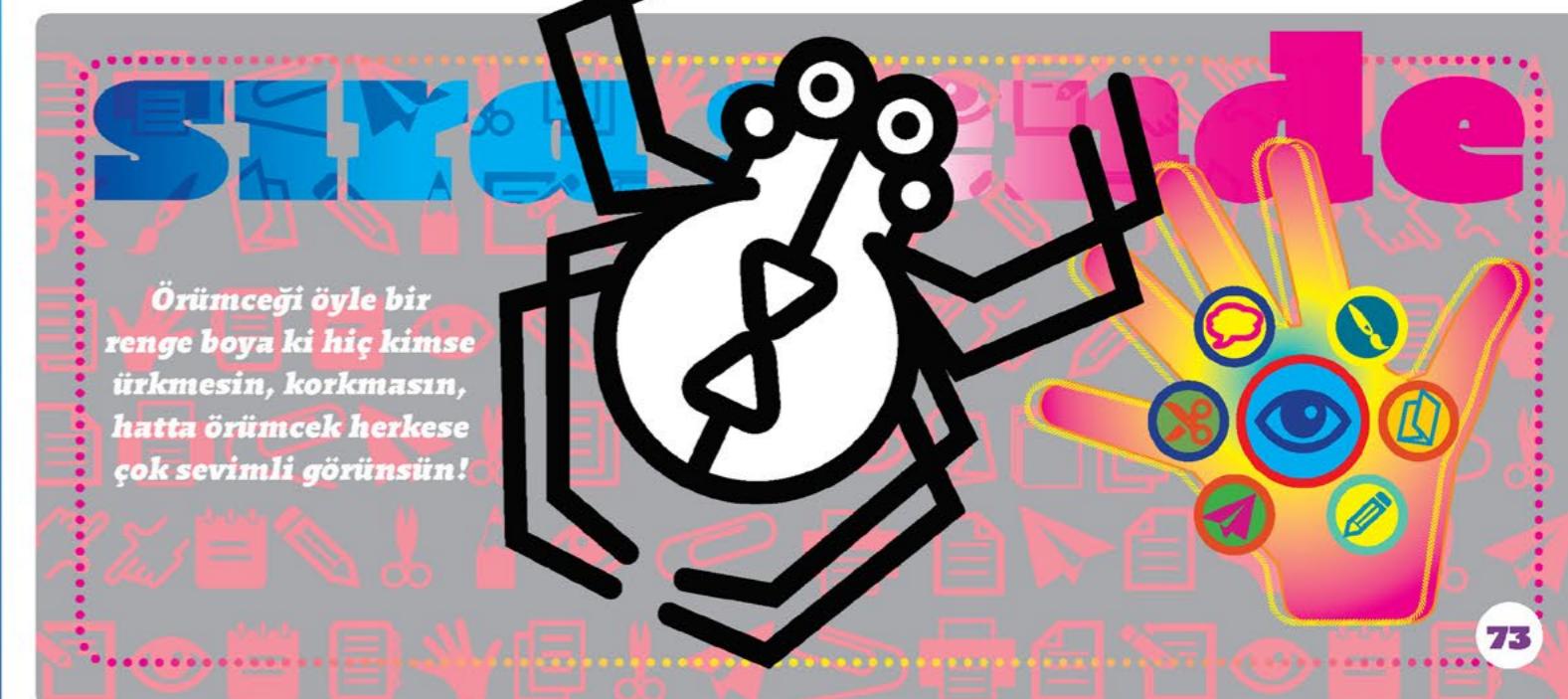

LOUISE BOURGEOIS ÖRÜMCEK 1994

Ve sonra Aya İrini Müzesi'ne geçtiğimizde bu kez karşımıza çelikten ve mermerden yapılmış, iki dost canlısı dev büyülüğünde kocaman bir örümcek çıktı.. Fransız sanatçı Louise Bourgeois'nın etkileyici heykelinin sonraki yıllarda giderek daha önemli hale geleceğini ve neredeyse tüm dünyayı dolaşacağını bilemiyorduk tabii. Öyle ki sonraları Bourgeois'dan "Örümcek Kadın" diye söz edenler dahi olmuş! İstanbul'da sergilenen örümcek heykelinin adı da "Örümcek" idi, ama Bourgeois sonradan yaptığı kimi meşhur dev örümcek heykellerine "Anne" adını vermiş!

Gerçekten de, iriyanlığına karşın korkutucu değildi Bourgeois'nın örümceği. Aksine kucaklayıcı, kuşatıcı ve sakinleştiriciydi. Sizi kollarına alıp avutmak istiyor gibiydi. İyi de... fakat... neden kaçıyorsunuz?

**Paranız var mı? Peki üzerinizde
kaç lira var? Eller yukarı,
bu bir soygundur! Paralarınızın
üzerindeki resimleri verin
çabuk! Sanatçımız Halil
Altındere banknotlardaki
ve nüfus cüzdanlarındaki
resimleri canlandıracılıyor.
Özel bir teknigi var bu sırın
ve sanatçımız sırrını kimseye
söylemiyor. Bu sırın tek bir
yan etkisi var: Canlanan herşey
büyüyor da! Halil'in "Tabularla
Dans" içinde gördüğünüz
bu banknotun kısa kenarı
120 cm. Yani 1 metreden fazla!**

Hangi cüzdana sığar acaba?

CANLANAN RESİMLER

**HALİL ALTINDERE
TABULARLA DANS
1997**

74

Yol kenarlarında otobüs duraklarında, bazen olmadık yerlerde karşınıza çıkar billboardlar. Genelde reklam ve duyuru için kullanılır. Fakat sanatçılar durur mu hemen billboardların üzerine hayal gücü tozunu serpişterdir! Hayal gücü tozu yalnız tek bir kuşun aktından geçen binbir masalı serbest bırakmaya yarar. İşte hakanız Félix'in kanatlarını açmış kuşuna. Acaba neler düşünüyor? Szülmemi nasıl da seviyor...

Felix Gonzalez-Torres "İsimsiz" 1992/1993

SAVULUN KÖTÜ BÜYÜCÜLER

Kız Kulesi İstanbul'un çok özel bir mekânı. Yalnızca bin yıldır Boğaz'da, Üsküdar yakınlarındaki miniminnaik bir adanın üzerinde İstanbul'da bulunan Bizans devrinde kalma eserler arasında en çok göz kirpanı diye de bilinir.

Ancak kötü büyütüler yalnız görüp de saldırmasınlar sakın Kız Kulesine! Neyse ki, Finlandiyalı sanatçı Maaria Wirkkala, bu utak adayı ve dünya tatlısı kulesini kötü büyütlerden koruyacak ışıklan bir hale yapmak üzere gelmiş 5. İstanbul Bienalinin gerçekleştiği sene İstanbul'a. Maaria'nın kurduğu aydınlatma sistemi kaldırılmış olabilir, ancak yaptığı koruyucu büyülü hâlâ geçerli. Üzgünüm kötü büyütüler, ama sanat göz kirpanlarının yanındadır.

MAARIA WIRKKALA ZHINSEL BİR BAĞLANTI BULDUM 1997

75

4

Kuratörünüz der ki:

"Bienaller ormanda ağaçların yetiştiği gibi ortaya çıkmazlar. Onların kurulmaları gereklidir. Ülkeleri, kentleri için bir bienalin önemine inanan, bu fikre tutkun ve buna başkalarını da inandırmayı başarabilecek insanların varlığı gereklidir." René Block

Off bu yoldan mı
gitmeli, yoksa
şurdan mı?

4

EN BEYAZ KÜNYE

LUCHEZAR BOYADJIEV
BU İŞİNDE SANAT TARİHİNE
MUZİPÇE GÖZ KIRPARKEN
GÖRÜLÜYOR. İŞİN BİR İSMİ
"BEYAZ ZEMİN ÜZERİNDE BEYAZ
FARE", ÇÜNKÜ TEMELDE BEYAZ
BİR ZEMİN ÜZERİNDE BEYAZ
BİR FARE GÖRÜYORUZ. ANCAK
İŞİN BİR DIĞER İSMİ DE "KAZIMİR
MALEVİCH'E SAYGI". TABİİ İKİ
SORU AKLA GELİYOR: BİRİNCİSİ,
NEDEN SAYGI? İKİNCİSİ,
KAZIMİR MALEVİCH DE KİM?

LUCHEZAR BOYADJIEV
KAZIMİR MALEVİCH'E SAYGI -
BEYAZ ZEMİN ÜZERİNDE
BEYAZ FARE
1995

KAZIMİR MALEVİCH (1878-1935)
SEDECE RUSYA'NIN DEĞİL
DÜNYA SANAT TARİHİNİN EN
YENİLİKÇİ İSİMLERİNDEN BİRİDİR.
SUPREMATİZM'İKİMININ KURUCUSU
OLARAK DA BİLİNLİR. "SİYAH
KARE" ADLI GELMİŞ GEÇMİŞ EN
MEŞHUR KARENİN YARATICISIDİR!
UNUTULMAZ ESERLERİNDEN BİRİ DE
"BEYAZ ZEMİN ÜZERİNDE BEYAZ"
1918 ADLI ÇALIŞMASIDIR. MALEVİCH
DUYGULARIMIZI SRF RENKLER
KULLANARAK YAKALIYORDU.
GÜZEL... AMA PEKİ YA FARELERİN
DUYGULARI? İSTE O NOKTADA
LUCHEZAR BOYADJIEV DEVREYE
GİRİŞİ OLMALI. GÖRDÜĞÜNİZ GİBİ,
SANAT BİR FARE KAPANI DEĞİLDİR.
AKSİNE BEMBEYAZ FARELERİN
BEMBEYAZ DUYGULARININ
ARAŞTIRILDIĞI BİR YERDİR!
TEK BİR SORUM VAR:
BEYAZ ZEMİN ÜZERİNDE
GÖRDÜĞÜMÜZ BİR OYUNCAK
FARE MI, YOKSA GERÇEK FARE MI?

4

bir sen

Luchezar Boyadjiiev, Kazimir Malevich'in bundan neerdeyse yüz yıl önce yaratığı bir yapıta gönderme yapıyordu. Yani Luchezar diyordu ki, benim işime bakarken Kazimir'in işini de aklınızda tutun bir zahmet... Sanatçılar kendilerinden daha önce yapılmış, çok begendikleri ve önemsedikleri kimi işlere hayranlıklarını bu şekilde belirtirler. Gel sen de bu kitapta gördüğün ve özellikle begendiğin herhangi bir eseri hatırlatan ayrı bir iş yap. Bir resmi anımsatan bir resim veya bir enstalasyonu anımsatan bir başka enstalasyon veya şu anda akıma gelmeyen herhangi bir şey olabilir. Eserinin ismi de gönderme yaptığı sanatçuya göre "...ya Saygı" olsun. Hadi bakalım, bu sayfadan çıkıştı, diğer sayfalardaki eserleri inceleyip hoşuna giden, bir benzerini yapmak isteyeceğin işi bul. Sonra tekrar bu sayfaya dönüp aşağıdaki boşluğu eskizlerin için kullanabilirsin.

Bir "saygı" işi karalamak için alan:

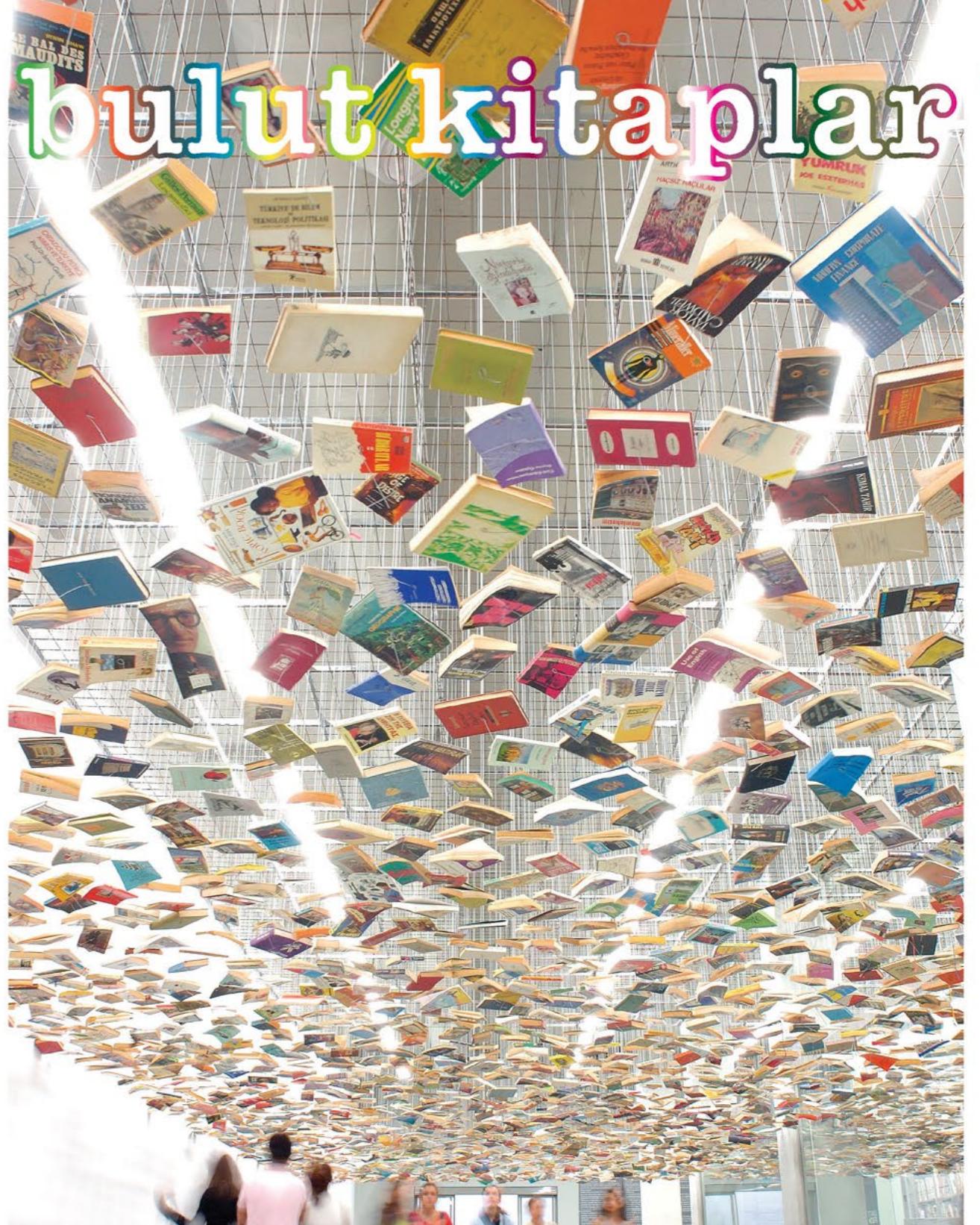
4

BÜ BİR MASKELİ BALO DEĞİLDİR

Çeşit çeşit maskeler üretmek Afrika sanatının bilinen ve hayli ilgi toplayan bir parçası.
Orta Batı Afrika'nın küçük ülkesi Bénin'den çıkışlı büyük bir sanatçı olan Romuald da bugeleneği takip edip günümüzde uyarlayan yaratıcı bir isim. 4. İstanbul Bienali'ne de merak uyandıran bir dizi maske ile katılmıştı. Maskelere şimdi bir daha bakın ve söyleyin bakalımyüz olarak ne kullanmış? Bidon mu, yoksa biberon mu?

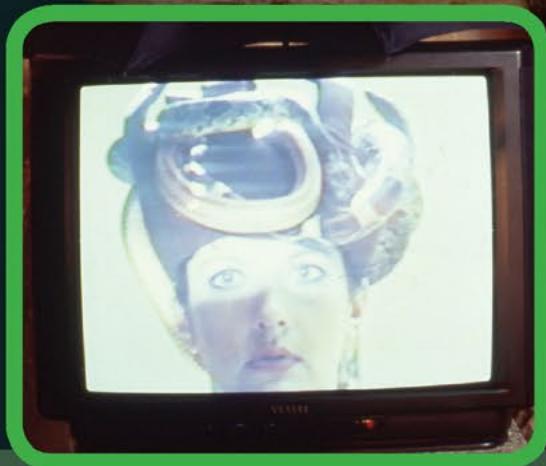
ROMUALD HAZOUMÈ MASKLAR 1995

Okumayı pek seven Samoa doğumlu sanatçı Richard Wentworth'ün o kadar çok kitabı vardı ki bunları nereye koyacağını bir türlü bilemiyordu. Raflar dolmuştu, masaların üzerinde kalemtırasını koyacak kadar bile yer kalmamıştı. Kitapları yerlere yiğmaya denedi, ancak o zaman da evde kipirdayacak yer kalmadı. Sonunda Richard'in aklına müthiş bir fikir geldi: Kitapları tavana asmak!! Hemen kolları sıvadı ve kitaplarını tavana asmaya koyuldu. Fakat o da ne? Kitaplar tavandan sarkınca bulut kümeleri gibi durur olmuşlardı. Bir uçağa binip kitaptan bulutların üzerinde süzülmek ister miydiniz? Evet, biliyorum, bu olanaksız. Ama yapabileceğiniz bir-iki şey var yine de. Birincisi, Richard'in işi hâlâ burada, İstanbul'da. İstanbul Modern müzesine giderseniz, alt katta kütüphanenin hemen önündeki koridorda Richard'in tavandan sarkan kitaptan bulutlarını görebilirsiniz. Yürüyüp geçerken başınızı yukarıya kaldırmanız yeterli. Yapabileceğiniz bir şey daha var: Evdeki bir kitabınızı kitap rafından almak ve ona ev içinde sıradışı, tuhaf, eğlenceli, bambaşka yeni bir yer bulmak! Bakalım kitabınızı nereye koyaçaksınız...

RICHARD WENTWORTH YALANCI TAVAN 1995

BOYADAN HEYKELLER

YILANDAN KİM KORKAR?

80

Marina Abramović Görünmeye Başlamak 1995

Marina Abramović, günümüz performans sanatının en büyük yıldızı. 1970'lerden beri aktif bir sanatçı Abramović, ama 1995'te düzenlenen 4. İstanbul Bienali günlerinde yeni yeni öne çıktı. Kendisi sinin de rol aldığı ilk video enstalaşyonu olan "Görünür Olmak" ile bienale katılmıştı. Videolarda Marina'yı yüzünde ve boynunda kırıldan piton yılanlarıyla görüyorduk.

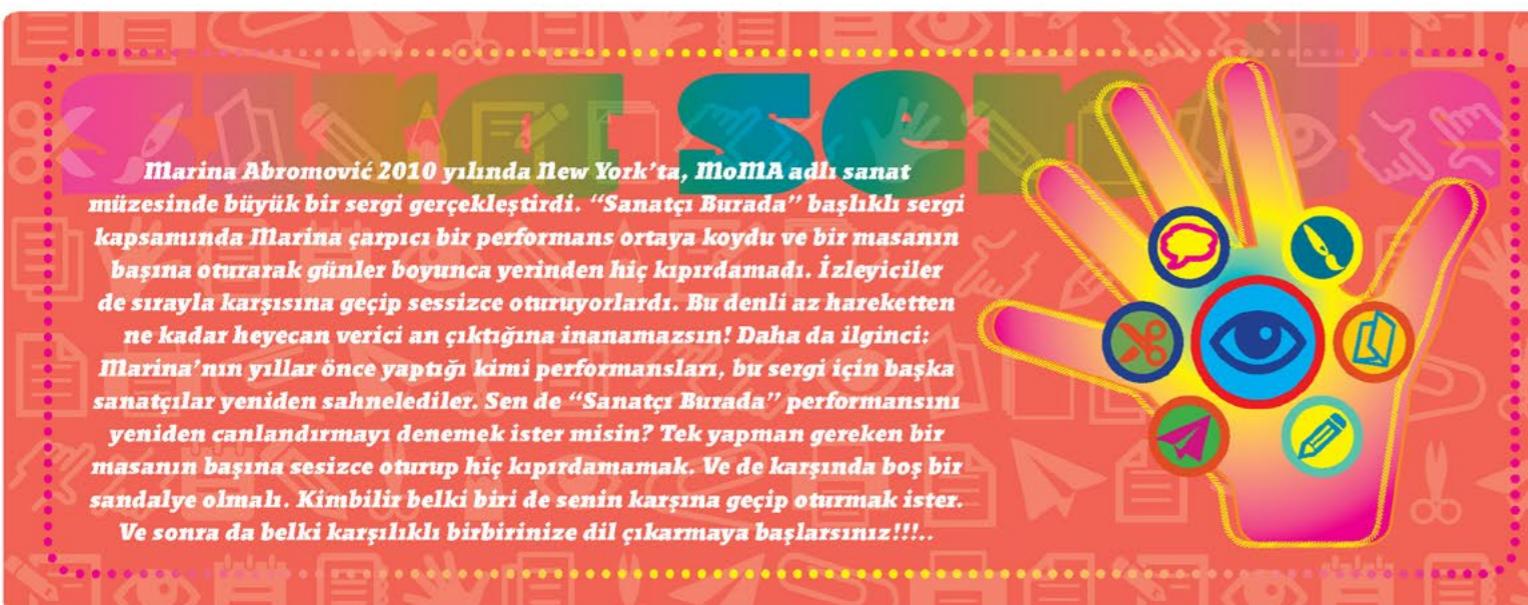
Bir iddiaya göre Sergi Sırasında kimi piton yılanları ekranın dışarı çıkmış izleyicilerin boyunlarına dolanmışlar. Merak etmeyin, endişelenen bir şey yok. Meğer bunlar son derece dost canlısı piton yılanlarıymış. Kısa zamanda İstanbullulara dost olmuşlar ve kente dağılmışlar. Her an, her yerde karşınıza çıkabilirler. Ama hiç korkmayın. Sanat sever yılanlar bunlar. Aa, bak işte bir tane sizinizdeki kitabı altına saklanmış!

81

Yerde irili ufaklı heykeller formunu almış bu malzemenin aslında boyalı maddesi olduğunu biliyor muydunuz? Rengârenk boyalar yapmakta kullanılan bu maddeleri Anish Kapoor alıp heykel yapmakta kullanmış. Kırmızılara, turunculara yerde şekil vermiş. Işığı ne de güzel yansıtıyorlar. İşin ismi "1.000 Ad". Ne dersiniz, bu heykellerden 995 tane daha var mıdır? Sanki sanatçı onları yaratmadı da yerden bitmişler gibi bir halleri de var. Peki bu boyalar bir şeyi boyuyorlar mı? Hiçbir şeyi boyamayan boyalar göz boyuyor olmasın?

ANISH KAPOOR 1.000 AD 1979-80

17 Ekim-30 Kasım 1992

Mekan: Feshane

Kuratörünüz der ki:

"Ama İstanbul başka bir yerdi..."

Vasif Kortun

**Ürettin
Gene Üret!**

Masa tenisi sever misiniz? Kim sevmez, di mi? Küçük ping-pong tanelerine raketlerle vurmanın ve tanelerin sıçraya sıçraya hareket etmelerini izlemenin cazibesine dayanmak güçtür. Ping-pong taneleri sürekli seker, yuvarlanır, radan raya savrulur, hatta klaylıkla kaybolur! Sanatçı Damien Hirst'in yaptığı bir ping-pong tununu çok sevmiş ve bir gün ping-pong taneleri kaybolup gidince pek üzülmüş. Bir daha hiç kaybolmayıacak bir ping-pong taneleri yapmak istemiş. Ve bu değişik düzeneği icat etmiş. Gördüğünüz gibi graftaki bir radan çıkan hava, tanelen havada hiç düşmeden durmasını sağlayır. İyi de yatakları canı gene eski günlerdeki gibi havalı playip ziplamak istiyorsa? Sakın raketinizi alıp bir tane vurmaya kalkmayın. Unuttunuz mu, sanat eserlerine vurulmaz!

Damien Hirst Yaratımının Geri Kalan Bölümünü Her Yerde. Herkesle. Birebir. Her Zaman. Sonzuza Dek. Bugün Geçirmek İstiyorum 1992

NEDEN RAMONA?

Galeri mekânının ortasındaki samanlıktan odada yaşayan şu Ramona da kim?

Defalarca filme çekilmiş bir kitabın kahramanı mı? Yoksa her gün sokakta karşımıza çıkabilecek biri mi?

Neden samanların üzerinde uyumayı seviyor? Sakla samanı gelir zamanı diye mi düşünmüşt? Ramona acaba koşarak gelip yatağının üzerine atıyor mudur? Ya bu sergili sanatsever bir inek gezecek olursa? Ramonanın odasını keşfeten samanları görünce ağzının suyu akmaz mı? Sanat eserini yemeden kendini nasıl tutacak?

Yoksa gerçek bir sanatseversanat eserini mideye indiren midir?!!

David Avalos & Deborah Small Ramona'nın Yatak Odası 1992

SIRA SENE

İlerede morali bozuk bir sokak var Hannah Collins oraya yetişip bir yaşam belirtisi bulur, fotoğrafını çeker ve sokağın moralini yükseltir.

İlerede kendini keyifsiz hisseden bir kent parçası, tadi kaçmış bir köşe var, Hannah oraya da yetişir ve bir yaşam belirtisi de orada bulur.

İstanbul Bienali için buraya geldiğinde burada da yaşam belirtilerini keşfetmeye çıkmıştı. Hadi sen de eline bir fotoğraf makinesi alıp sokağa çıksın.

Amacın etrafında gördüğün yaşam belirtilerini kaydetmek olsun. Belki senin sokağında bir yerlerdedir, çok yaşlı veya çok genç birşeydir, çok küçük ya da çok büyük bir şeydir belki. Bak bakalım yaşam sokağında nerelede saklanmış. Fotoğrafları bana da göstermeyi unutma olur mu?

Yaşam belirtilerini görmeyi hep sevmiştim...

İçeride ne var?

Sanatçımız Selim Birsel bu işinde eski Feshane binasının içinde ilginç, kocaman bir kutu inşa etmişti.

Dört sütunun çevresini sarان beyaz sentetik elyaf yaklaşık 30 metrekarelik bir kutu oluşturmuştu.

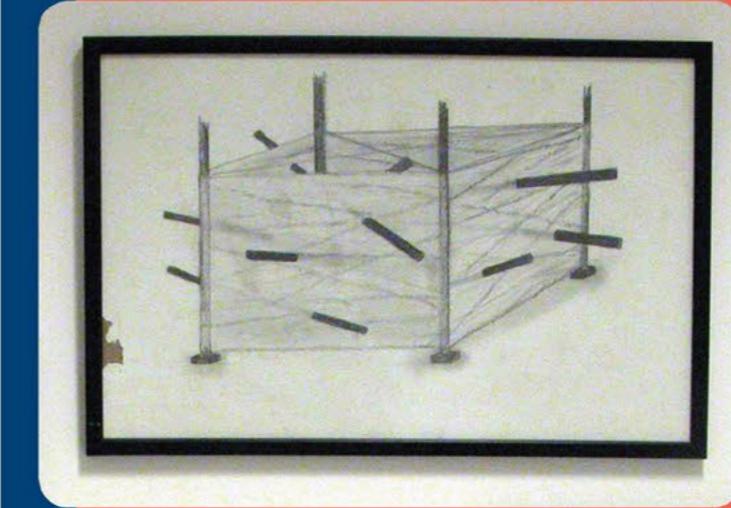
Dışarıdan bakınca kutunun içi görülmüyordu. Sergiye gelen herkes "Acaba içerde ne var?" diye merak ediyordu.

Kutudan dışarıya fırlamış birkaç boru olduğunu fark ettiler. Bu borulardan içeriye bakabilenlerde belki.

İlk deneyen meraklı bir delikanlı oldu ve gözünü en yakın boruya dayadı.

Etrafında bekleyen "İçerde ne varmış, ne varmış?" diye soruyorduk.

Delikanlı gözünü boradan çekmeden "İçerisi dışarıdan göründüğünden çok daha büyük," diye yanıt verdi.

Selim Birsel Tahrif 1992

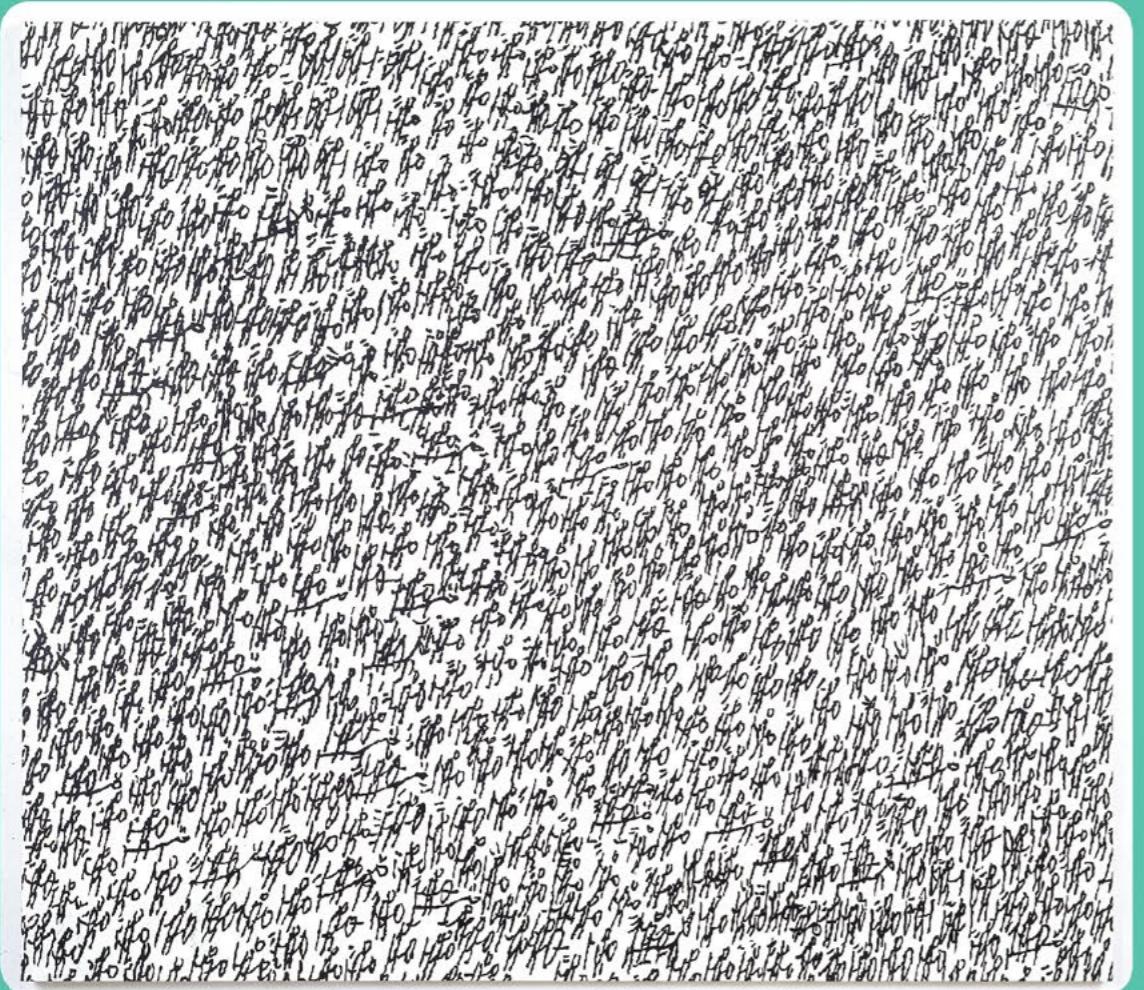
İyi de, içerde tam olarak ne varmış anlayamamışık ki!

Belki bu bir uzay gemisidir, belki az oklu bir kırıdır, belki de borulardan bir gün çikolata akacaktır, nereden bilelim?

Artık size güveniyorum. Fotoğrafa ve sanatçının eskizine bir de siz bakın ve tahminde bulunun.

Olmadı, boradan içeri kendiniz bakmalısınız. Çünkü delikanlı açık konuşmuyor...

MERHABA ÇÖP ADamlar HALKI!

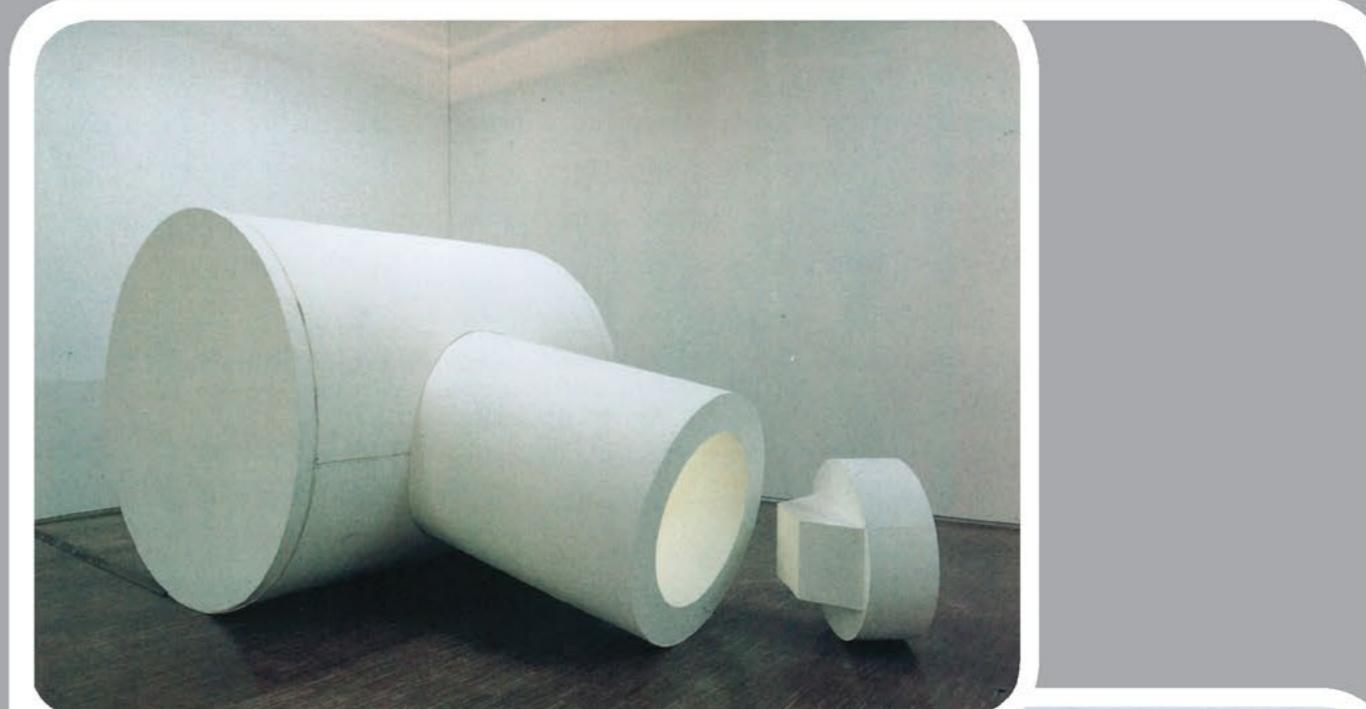
Sergio Ferriariello'nun tuval üzerine akrilik boyayla yaptığı kocaman bir resim bu. Kısa kenarı yaklaşık bir buçuk metre, uzun kenarı yaklaşık iki metre uzunluğunda. Eserlerin isimlerinin altında malzemeleri hakkında bilgi veren kısa notlar yazılır. Bazan kitabıta fotoğrafını gördüğünüz bir resmin ne kadar küçüğ olduğunu bu bilgi notlarından öğrenir ve şaşırırsınız. Bazan de tersi olur, "aaa meğer ne büyükmiş bu eser!" dersiniz kendinize. Sonuçta, bu elinizde tuttuğunuz bir kitap, sergi değil. Her şeyi olduğu gibi görebilmek için bir sonraki İstanbul Bienali'ni bekleyip ziyaret fırsatını kaçırılmamalısınız. Ama bu arada, beklerken, Sergio'nun resminden gördüğümüz çöp adamlar halkı dikkatimi çekti. Sizce bu çöp adamlar ne yapıyorlar? Savasa hazırlanan bir ordu mu? Yoksa ellerinde bayrakları heyecanlı bir basketbol maçını seyretmek üzere ilerleyen taraftalar mı? Sakın bir ağıkhava çöp adamlar festivalinde dans edip eğleniyor olmasınlar bünlikte?

Daireyi ve üçgeni resimde bul!

Sergio Ferriariello
İSİMSİZ
1982

BEŞAZ VE TEMİZ

RÜYADA BÖRÜLMÜŞ KODAR PIRİL PIRİL YERLER HAYAL EDİN. SİLİNDİRLER, DRİRELER, DÜZBÜN MEKÂNALAR. KORUYUCU, İÇİNE BİRİLESİ, MATTA İÇİNDEN ÇIKILMAYASI KÖSELER HAYATTA. PÜRÜZSÜZ BİBLER SANKİ DEŞİL Mİ? YOKSA DÜNYANIN EN TEMİZ VE EN TEK KİŞİLİK OYUN PARKI Mİ? İNSANı KORUYAN, KIRLETMEYEN DOĞA KLAR BELKİ. YUMuşAK DÖNÜŞLER, NET RMA KUCAKLAVICI HÜCRELER. ABSALON'UN ESERLERİNİN İÇİNE BİRİP UYUMAK İSTER MİDİNİZ? ARADAN BİR YALNIŞ KALMAK İSTEYEN ÇOCUKLAR İÇİN İKİ BİR FİKRE BENZEMİYOR MU?

ZİYARETÇİ SAYISI
12.000

TOPLAM
AÇIK KALDIĞI SÜRE
37
GÜN

Eski İçinde Yeni

25 Eylül-31 Ekim 1989

Mekanlar: Basın Müzesi - Aya İrini Müzesi - Süleymaniye Kültür Merkezi
Milli Saraylar Daire Başkanlığı - Hareket Köşkü - Mimar Sinan Üniversitesi Resim Ve Heykel Müzesi
Mimar Sinan Üniversitesi Resim Ve Heykel Müzesi Kitaplığı - Askeri Müze - AKM - Yıldız Üniversitesi

Küratörünüz der ki:

**"Burada yapılan en önemli iş
'güncel' olanı İstanbul'a
getirmekti ve o yapıldı."**

Beral Madra

**Tanışma
Zamanı!**

AYŞE ERKÖMEN

GEÇMİŞE TÖREN

İMPARATORUN PİRİNÇ SÖZLERİ

1989

SANATÇIMIZ AYŞE ERKÖMEN'in BU DIŞ MEKÂN ENSTALASYONUNDА*, AYA İRİNİ'nİN HEMEN DIŞINDA, DOĞUYA BAKAN CEPHESİNDEYİZ. TARİHİ BİNAİN BOŞLUKLARINDA BITMİŞ OTLAR, YERLERDE KURU ÇİMLER, AYŞE ERKÖMEN, ÜZERİNDE YAZILAR OLAN ALTI TANE PİRİNÇ LEVHA DİKMIŞ BU SAHNEYE. GÖREBİLDİNİZ Mİ LEVHALARI? NE YAZDIĞI OKUNMUYOR TABİİ FOTOĞRAFTAN. BEN SÖYLEYEVİM SİZE LEVHALARIN ÜZERİNDE YAZAN HİKÂYЕYİ: BUNDAN 1.000 YIL KADAR ÖNCЕ, TАM DA BURALarda BİZANS İMPARATORLUVĞI GÜPLERİNDE YAŞANMIŞ BİR TÖREN ANLATILIYOR. DİKKATLİ BAKARSANIZ YERLERDEKİ KİMİ TAŞLARIN DA PİRİNÇ LEVHALARLA KAPLANDIĞINI GÖRÜRSÜNÜZ. AYŞE ERKÖMEN BİZANS İMPARATORU'NUN SESLERİNİ DUYDU BELKİ DE BURADAN GEÇERKEN VE HEPİMİZ DUYABİLELİM DİYE PİRİNÇ LEVHALARA YAZIP ASTI. SÖYLEMİŞ MİYDİM BİLMİYORMУ, SANATÇILAR FARKLI ZAMANLarda GEÇEN KONUŞMALARI DUYABİLİRLER. SADECE BUGÜÜ İŞİTMEZLER. ACABA BİZANS İMPARATORU 1.000 YIL ÖNCESİNDEN BUGÜNE GELİP DE BU SERGIYİ GEZE NE DÜŞÜNRÜDÜ? PEKİ İMPARATORUN ALTIN GIYSİLERLE SÜSLENMİŞ KOCA KOCA YELELİ ARŞANLAR EŞLİĞİNDE DOLAŞTIĞI DOĞRU MUDUR SİZCE? VE BİR DE DERLER Kİ: "AĞIZLARINI AÇIP DİLLERİNİ OYNATARAK KÜKRÜYOR VE KUYRUKLARIyla YERİ DÖVÜYORLARDI". İMPARATOR DA AYNI BİR ASLAN GİBİ KÜKRERMİŞ. ACABA İMPARATOR DA BİR ASLAN GİBİ PATİLERİNİ YALIYOR MUDUR?

SERİTİLER KONUŞUYOR

Kavramsal sanatın dünyaca ünlü isimlerinden Daniel Buren ve arkadaşları 2. İstanbul Bienali için İstanbul'a getmişler ve Süleymaniye İmarethanesi'ne özel işler tasarlamışlardır. Daniel, eserlerine baktığımızda orada olmayan bir şeyle bahsedildiğini düşünmenizi istemez. Reval® kemerlerindeki beyaz ve renkli seritleri görüyorsunuz? Sanatçının tam 17 gün çalışarak tüm seritleri tek tek kemerlere yapıştırduğunu hayal edin bir an. Daniel mekâna seritlerini öyle bir yerleştirir ki kendimizi alabildiğine orada hissederiz. Büyüyük mimarımız Mimar Sinan tarafından 1550'li yıllarda yapmış ve açılan öğrencilere çorba verilen bir yer imsiş Süleymaniye İmarethanesi. Acaba Daniel'in seritleri çorbalarдан yükselen iştah açıcı kokuların izlerini mi takip ediyor? Ve her bir renk başka bir çorbanın tadını mı taşıyor?

FOTOĞRAF HATIRASI: DANIEL BUREN SİNAN İÇİN BEŞ RENK 1989

Sıra Semboller

Daniel Buren'in İstanbul'a gelip özel olarak Süleymaniye İmarethanesi için yaptığı iş, sergi biter bitmez kaldırılmak üzere üretilmiş. Kalıcı bir çalışma olması amaçlanmamıştı. Bilek geçiciydi.

Biz de geçici bir iş yapalım mı? Neden her yaptığımızın kalıcı olmasını isteyelim ki?

Bir günlük bir enstalasyon işi hayal et. Belki kendi evinin bir köşesinde, belki bir tanığınızın evinde belki de başka uygun bir yerde. Enstalasyon işini sadece bir gün duracak şekilde baştan planla. 24 saat dolunca da kaldır. Geçiciliğin tadını al!

Sol LeWitt Duvar Deseni #619 1989

Daniel Buren ile birlikte Süleymaniye İmarethanesi'nde mekâna özgü bir iş yapmak üzere İstanbul'a gelen bir diğer kavramsal sanatçı^{*} da Sol LeWitt olmuştu. Acaba onyıllarca önce yolu İstanbul'dan geçmiş babasının izini mi sürüyordu? Sol LeWitt, Süleymaniye İmarethanesi'nin duvarlarına toprak boyalarla kocaman sekizgenler, altıgenler ve beşgenler yaparak bütün iç mekâni etkisi altına aldı. Binyilik bir binanın içine günün en taze işlerini yapan güncel sanatçılar gelince ne yaparlar diye merak edilebilir. Galiba ilk yaptıkları 1.000 yılın her birini mekânda tutmak, hiçbir yılın dışarıda kalmasına izin vermemek. Duvardaki bu yalın formlar, bu yalın şekiller zamanın kapısı olmasın? Sol LeWitt'in duvarlarda gördüğünüz şekilleri tam birer fresk^{*} idi. Ve sergiden sonra üzerleri badana ile kapatıldı. Yani bir bakıma hâlâ oradalar, ancak görülemiyorlar. Belki bir gün gelecek uygurlıklar Sol LeWitt fresklerini ortaya çıkarıp bugünü anacak...

SOL LEWITT KAVRAMSAL SANAT MANİFESTOSU

Sol LeWitt kavramsal sanat adına manifestolar^{*} da yazmıştır.

Manifestolarından birinde başarılı sanat eserlerinin anlayışlarını, algılayışlarını değiştirdiğinden söz ediyordu.

Sen de kendi sanatın için bir manifesto yazmak ister misin?

Manifestolar sıklıkla madde madde ilerler. Aşağıdaki üç maddede boşlukları doldurarak başlamaya ne dersin?

BENİM SANAT MANIFESTOM

1. Bütün sanat esasında... bir şeydir.
2. Bir sanat eseri... olarak anlaşılabilir. Ama asla...
3. Sanat bundan sonra..... olmalı.

KALDIRMA BAŞVURASI

Hıç morolunuzu bozmayın. Kaldırın başınızı. Başın tavanda avize var!

Sorkis'ın 2. İstanbul Bienali'nde sergilenen ve Ağaoğlu Nörolojik Hastalıkları İçin Yarışması'nda bir yarışmacısı bu yılın İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın Şişhane'deki binasının girişinde sizleri bekliyor. Sanotin hancır molazmeyle, nereden geleceğü belli olmaz. Nerede, ne zaman, nasıl tekrar doğaçağı biliyoruz. Şişhane'deki yeni versiyonun adı "Göbek Boşı". Her bebek doğdu unutmadan göbek boşıyla başlı oldusunu bili. Peki sanot göbek boşıyla neye boşludur? Başınıza kaldırınca boşlu olabilir mi? Sürekli yanan bu ışık bıçığa bir nefes veriyor olabilir mi?

Richard Long arazi sanatı* denince ilk akla gelen isimlerden biridir.

Uzun uzun yürüyüşlere çıkmasıyla bilinir. Zamanı, mekâni, uzaklığı, ölçüği merak eder.

2. İstanbul Bienali için Türkiye'ye geldiğinde de Batı Anadolu dağlarında dolaştı, nice çobanlar, nice koyunlar, nice arılar gördü. Sonra İstanbul'a geldi ve Tahtakale'de gezindi. Tahtakale'nin tuhaf malzemelerle dolu özel bir semt olduğunu fark etti ve aşırı boyası da denilen kırmızı demir oksitten bir boyaya keşfetti. Süleymaniye İmarethanesi'nde yerlere bu boyadan sererek yollar oluşturdu. Long'un sanatını yakından takip edenler, bunun belki de tek "boyacı" kullandığı işi olduğunu söylüyorlar...

Street Settle

Herkesin unuttuğu bir Anadolu uygarlığı hayal et.
Bu topraklarda yaşamış ama sonra unutulup gitmiş bir
krallık olsun bu. Ne bileyim, Tsorupya Krallığı gibi
bir isim ver bu kayıp krallığa. Ve de nasıl binalar yaptıklarını,
nasıl şehirlerde yaşadıklarını, ne tür heykeller yapmak
istediklerini resmetmeye dene. En zevkli de nasıl
giyindiklerini hayal etmek olabilir!..

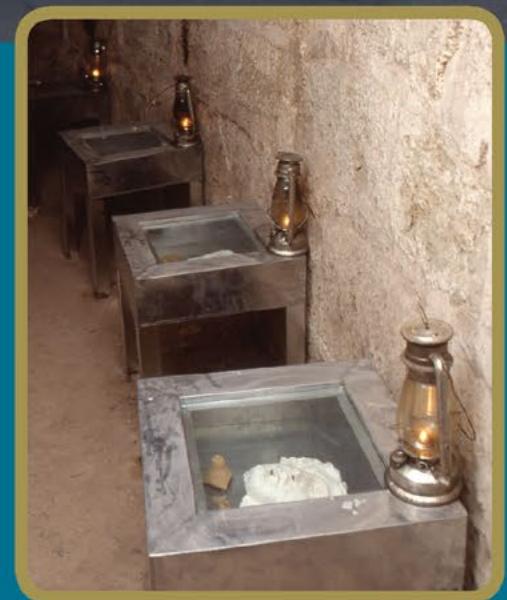
94

ANNE & PATRICK POIRIER, MEMORIA MUNDI 1989

ARKEOLOJİ VE SANAT TARİHİYLE İLGİLİ İŞLERİYLE TANINAN ANNE İLE PATRICK TÜRKİYE'YE GELİNCE GÖZLERİNİ TOprağın ALTINDAN ALAMADILAR! O NE TARİHTİ ÖYLE! BAŞLADILAR ARAŞTIRMAYA VE HER BİR YERİ DOLAŞMAYA. GEZ BABAM GEZ. EFES, MİLET, DİDIM VE DAHA BİRÇOK YERDEN GEÇTİLER. DİDIM'DEKİ APOLLO TAPINAĞINDA GÖRDÜKLERİ DEV MEDUSA'NIN BAKIŞINDAN BÜYÜLENDİLER. ÇALIŞMALARININ TEMELİNDE ARKEOLOJİ VE SANAT TARİHİNE DUYDUKLARI İLGİ YATAN İKİLİ İÇİN TÜRKİYE MUHTEŞEM BİR YERDİ! AFRODİSİAS MÜZELERİNDEKİ KİMİ ANTİK HEYKELLERİN KÂĞITTAN KOYPALARINI ÇIKARIP İSTANBUL'A GETİRDİLER VE AYA İRİNİ'NİN ORTASINDA METAL ÇERÇEVELERİN İÇİNDE BİR TRİPTİK* OLARAK SERGİLEDİLER.

TARIHİ KAÇIP GITMESİN DİYE Mİ KAFESİLEDİLER ACABA? İYİ DE, TARİH NEREYE KAÇABİLİR Kİ? UNUTULUŞA MI? VE AYRICA NEREDEN KAÇABİLİR? PEKİ ARKADAKİ GİZLİ GEÇİTTE ANNE İLE PATRICK'İN VİTRİNLERİN ÜZERİNE YERLEŞTİRDİKLERİ GAZ LAMBaları NEyi TEMSİL EDİYORDU DERSİNİZ?

TSORUPYA KRALLIĞI'NIN BULVÜNTULARINI RESMİDİR

1

Kuratörünüz der ki:

***“Bir bienal organizasyonunun
üstesinden gelebileceğimizi de
kanıtlamak gerekiyordu.”***

Beral Madra

1

1

TREM BEKELEYECEKLER

Sonatçımız Neş'e Erdok, şehirde gördüğümüz farklı insan tiplerini otobüs yakalayarak birbirimize başka türlü beklememize imkân sağlar. İşte görüyorsunuz, sabah sabah bir tren istasyonunda bekleyen be insanlar ne kadar güzel ve ne kadar yorgunlar. Elleri, ayakları ve yüzleri ne kadar dikkat çekici. He dersiniz, bekledikleri tren gelmek üzere olabilir mi? Nasıl da kipradanıyorlar...

Neş'e Erdok
İSTASYONDA SABAH
1988

1

MAVİ KLASİK

MAVİ SENFONİ TÜRKİYE SANAT TARİHİNİN EN MEŞHUR ÇAĞDAŞ KLASİKLERİNDEN BİRİ EĞERLİ, ÜNUTULMAZ BİR İŞ. GÜZELLİĞİ BIRAZ DA DETAYLARINDA BAKALIM BU PARÇALARIN ALINDIĞI YERLERİ BULABİLİR MISİNİZ?

MAVİ SENFONİ ADLI TABLO İÇİN KAMRAN İNCE TARAFINDAN BİR Beste YAPILDIĞINI VE BU BESTENİN İLK KEZ 2012 DE HÜSEYİN SERMET TARAFINDAN İÇE EDİLDİĞİNİ BİLİYOR MEYDUNUZ BİR SANAT EŞERİNDEN ESİNLİLEZEK BESTE YAPILMASINA ÇOK SIK RASTLANMAZ. ANCAK MAVİ SENFONİ GİBİ ÖZEL EŞERLER İKİ SANAT DALINI BÖYLE İSTİSNİ Aİ BİR ŞEKLDE BULUŞTURABİLİRLER.

BURHAN
DOĞANÇAY
MAVİ
SENFONİ
1987

"Mavi Senfoni" den oval bir kesik parça. Tablodaki yerini bul.

"Mavi Senfoni" den dikdörtgen bir kesik parça. Tablodaki yerini bul.

"Mavi Senfoni" den konik bir kesik parça. Tablodaki yerini bul.

SOYUT QUEL

Bazen soyut heykeller
çevrelerindeki biçimlere
öyle karışırlar ki hemen
fark edemezsiniz.
Ama dikkat edince güçlü
duygular yansıtırlar.
Kare, üçgen ve daire gibi
formlar devrededir.

İshak İpek
ÜZERİNDE
1981

ŞİRKİCİLER

**"İsimsiz" heykeline dikkatlice bak.
Kaç yüzey var?
Boşluğu algılayabiliyor musun?
Malzeme aklına ne getiriyor?**

100

Komet, kuyruklu yıldız anlamına gelen bir sözcük. Ama aynı zamanda ünlü bir sanatçımız genç yaşlarından beri bu ismi kullanıyor. Gürkan Coşkun meşhur biri, ancak adını pek bilen yok. Çünkü Gürkan Coşkun kendine KOMET diyor, sergilerini de bu isimle açıyor. Neden Komet ismini kullandığı sorulduğunda da çocukluğundan beri yıldız olmak istediğini söylüyor. Bazen dünyaya da inen bir yıldız. "Çapraz Revü" başlıklı resminde olaylar sizce dünyada mı geçiyor yoksa bir kuyruklu yıldızın üzerinde mi? Sağ taraftaki başsız adamın başka nesi eksik? Yerde oturan canlı uzayılı mı yoksa bir ayı mı? Peki takım elbiseli adamın uzattığı boş kâğıda bakan herkesin kendi görmek istediği şeyi gördüğü doğru mu? Siz ne görüyorsunuz?

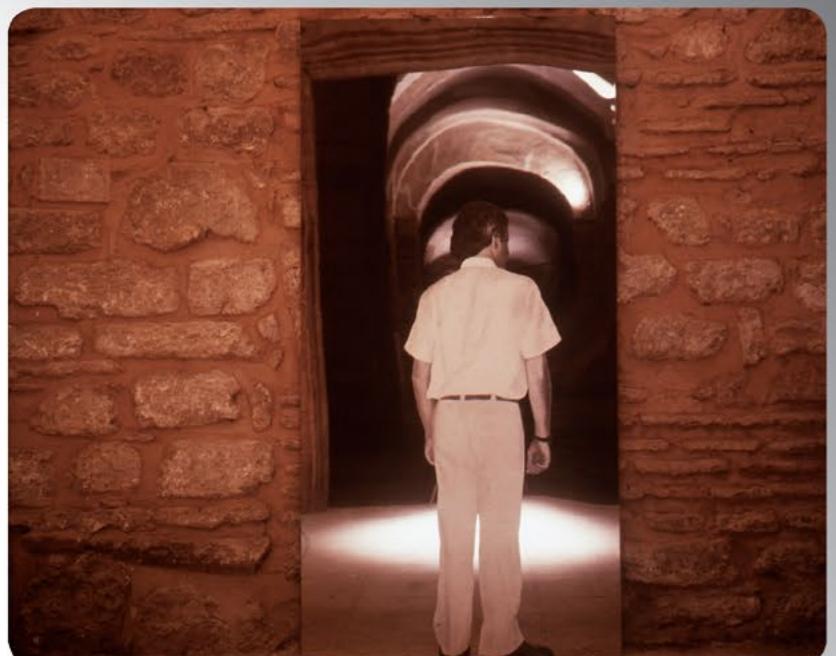

Fikret Mualla'nın guvaş boyayla yaptığı bu resimde nasıl da sade ve canlı bütün renkler, bütün figürler ve dümdüz arka plan! Resme ismini veren "sarı elbise"yi bulabildiniz mi?

Peki "sarı elbise"deki sarı, resimde başka yerlerde görülüyor?

Dikkatlice bir arayalım bu güzelim sariyı...

102

NE İNANIYA DEĞİNİRİ MACA

Aya İrini'de dolaşanlar ansızın irkildiler!
Nefte bir adam gördüklerini sandılar önce.
Sonra bir ayna gördüklerini anladılar. Koridor
içinde koridorlar uzanıyor gibiydi. Derken
aynanın içindekinin gerçek bir adamın sırtı
olduğundan kuşkulandılar yine! Michelangelo
Pistoletto gerçek boyutlu arkadan gözükten
bir adam fotoğrafını bir aynanın üzerine
yerleştirmiştir. Sizce bu bir ayna resmi mi?

Michelangelo Pistoletto ADAMINI İRTI 1962-82

SANATÇI İŞ BAŞINDA!

Markus Lüpertz'in Aya İrini'de
sergilenen bu resmi İstanbul'da
yaptığını biliyor muydunuz?
Ünlü besteci Wolfgang Amadeus
Mozart'in "Saraydan Kız Kaçırma"
operasını kendine konu edinen
bir resim çikmış ortaya. Markus
Aya İrini'de tam on gün aralıksız
çalışmış. Yedi metreye üç metrelük
devasa resme girişmeden önce de
50 kadar desen çizmiş.
Ne demişler, sanatçı iş başında!

Markus Lüpertz SARAYDAN KIZ KAÇRMA 1987

103

mini sözlük

Arazi sanatı

Doğal alanlarda gerçekleştirilen bir sanat türü. Taş, toprak ve birçok başka doğal malzeme kullanılabilir. Acaba kumdan kaleler birer arazi sanatı örneği mi?

Bienal

Bienal kelimesi "iki yılda bir" anlamına gelir ve dünya genelinde iki yılda bir düzenlenen kapsamlı sanat sergilerine bu ad verilir. 1895'ten beri düzenlenen Venedik Bienali en eski bienaldır. Türkiye'de ise 1987 yılından beri Uluslararası İstanbul Bienali düzenlenir. Her bienalde çocukların için de özel etkinlikler olduğunu unutmayın!

Enstalasyon

Yerleştirme diye de bilinen, özellikle belirli bir mekân için tasarlanmış sanat çalışması. Yerleştirme, sıklıkla çok sayıda parçadan oluşur ve geçici bir süre için bir odayı, müzeyi ya da galeriyi kaplar. Yerleştirmeler pek çok farklı malzemeden olabilirler. Örneğin bulunmuş nesnelerden oluşan bir yerleştirme veya bir ses yerlestirmesi olabilir. Mesela sokakta bulduğunuz ilginizi çeken şeyleri çok iyi durduğunu düşündüğünüz başka bir yere koysanız siz de bir yerleştirme yapmış olursunuz.

Fresk

Dayanıklı bir duvar resmi türü. Yaşı siva üzerine suda çözülmüş boya pigmentleri tatbik edilir. İtalya'nın Pompeii kentinde yüzyıllar önce yanardağ lavları altında kalmış çok sayıda Roma freskinin sapaslaşam kurtarıldığını biliyor muydunuz?

İş

Sanat işi veya sanat ürünü için kullanılan kısa ifade. Sanatçı tarafından düşünülen bir fikrin resim, heykel, fotoğraf, video, enstalasyon, performans veya bambaşa bir form aracılığıyla esere dönüşmüş halidir. Sanat ürünü/işi bazen somut bir nesne olabildiği gibi, bazen elle tutulamaz bir şey de olabilir. Elle tutulamaz bir şey denince akınıza ne geliyor? Ay mı daha elle tutulamazdır, kaygan bir sabun mu, yoksa gelip geçen bir an mı?

Kavramsal Sanat

Kavramsal sanat, 1960'lı yıllarda ortaya çıkan bir sanatsal akımdır. O zamana kadar resim veya heykel gibi tekniklerle üretim yapan sanatçılar, acaba fikrimi başka bir araçla anlatabilirim miyim diye düşünmüştür ve fikirlerini anlatmak için en uygun malzemeleri aramışlardır. Gerçekleşmeden önce sanat da bir fikir değil midir? Örneğin bir sanatçı (Joseph Kosuth) 1965 yılında, bir sandalyeyi, o sandalyenin fotoğrafını ve sandalyenin sözlük anlamını bir mekânda yan yana sergileyerek kafasından geçen fikrin nasıl bir nesneye buluştuğunu bize göstermiştir.

Küratör

Günümüzde sergileri düzenleyen kişilere denir. Eserler seçer, kavamlar belirler, sanatçıları harekete geçirirler. Küratörler fikirlerle doludur ve yepyeni hayaller kurarlar.

Manifesto

Sanat manifestoları yeni sanat akımlarının doğuşlarını müjdeleyen heyecanlı metinlerdir. Nasıl bir sanat yapmak gerektiğine dair coşkulu iddialarla doludurlar.

Performans

Performans, herhangi bir yerde, herhangi bir zamanda, izleyici karşısında veya izleyicilerin orada bulunduğu varsayıarak, sanatçı tarafından gerçekleştirilen eylemdir. Bu eylem illa çok hareket etmemi gerektirmez. Bazen yalnızca durmak, uyumak ya da bir masada günlerce oturmak da performans olabilir. Önceden yazılmış bir senaryosu olan performanslar olduğu gibi, o anda akınıza gelen bir fikri doğaçlama olarak uyguladığınız performanslar da olabilir.

Revak

Sırtı binaya dayalı, önü açık, sempatik koridorlar. Bir yapıının önünde yer alırlar, sütunların taşıdığı bir kemer dizisiyle dışa açırlar.

Süprematizm

1913'te Rusya'da Kazimir Malevich tarafından başlatılmış bir soyut sanat hareketi. Sadece temel geometrik biçimler kullanılır. Yaşasın kare, yaşasın daire!

Triptik

Bir tür üçleme. Birbirine menteşeli yan yana üç levhadan oluşan eserler için kullanılır. Genellikle kilisede sunağın üzerinde yer alan örnekleri meşhurdur.

Video Sanatı

Video sanatı film gibidir ama film değildir. Filmlerdeki gibi oyuncu, diyalog, konu, senaryo gibi öğelere sahip olmak zorunda değildir. Eğlence amacı taşımaz ama eğlendirebilir de. Birkaç saniyelik videolar olabildiği gibi bir gün boyunca devam eden videolar da vardır. Tabii bu videoları izlemek zordur. Ama zaten videoları baştan sona izlemek zorunluluğu yoktur. Bir videoyu ortasından veya sonundan izlemeye başlayabilirsiniz. Video tek bir ekranда gösterilebileceği gibi çok sayıda ekran da gösterilebilir veya size izlediğiniz görüntülere farklı bir açıdan bakmayı önerir. Örneğin, bir videoın tavana yansıtıldığı veya bir odayı çevre çevre kapladığı veya küçük bir delikten bakılarak izlendiği görülmüştür.

Bige Örer kimdir?

Biennial öncesinde günler 72 saat olsa keşke dediği doğru mudur?

Bige Örer İstanbul'da doğdu. Siyaset bilimi ve sosyoloji okudu; Fransa'da yüksek lisans öğrenimini tamamladı. İstanbul'a döndüğünde büyük hayali İstanbul Bienali için çalışmaktı. 2003 yılında bu hayali gerçek oldu ve bienal ekibine katıldı. İstanbul üzerine düşünen, İstanbul için üretilen sergilerin bir parçası olmayı o kadar çok sevdiki, on yıl aşkın zamandır bienal için çalışıyor. 2008'den beri de bienalin direktörlüğünü yapıyor.

Bige aynı zamanda Uluslararası Bienaller Derneği'nin de başkan yardımcısı; dünyanın farklı ülkelerinde gerçekleşen bienallerin temsilcileriyle birlikte paneller, konferanslar, farklı programlar düzenliyor. Sergi yönetimiyle ilgili üniversitelerde ders veriyor, uluslararası konferanslarda konuşmalar yapıyor, bu alanla ilgili araştırmalar sürdürüyor. Bige'nin kitabı hazırlık sürecinde bir kızı oldu: İsmi Ceyla. Bu kitapta Ceyla'nın da çok emeği var!

Süreyya Evren kimdir?

Adında gerçekten 3 tane Y var?

Süreyya Evren, İstanbul, Fatih doğumlu bir yazardır. Sanat hakkında durmadan okur yazar, yetmez romanlar, öyküler, denemeler, şiirler, incelemeler de yazar.

Yayımlanmış, biri İngilizce olmak üzere, tam 26 kitapta imzası var. Almanca, Fransızca, Çekçe gibi dillerde yazıları, İzlandaca şiirleri yayımladı.

Süreyya'nın evinin bir odasının tamamen kitaplarla dolu olduğunu biliyor muydunuz? Çok kitabı olduğu için o odaya sadece birkaç kişi girebiliyor ve Süreyya kendisini o odada çok mutlu hissediyor. Süreyya mimarlık okudu, sonra doktorasını İngiltere'de Loughborough Üniversitesi'nde tamamladı.

Halen İstanbul'da eşi ve çocukları (Ada & Yaz) ile yaşıyor. İsminden asılnda 2 adet Y vardı, yanı Süreyya Evren idi. Ama komşusunun bahçesindeki ağaçta yetişen parlak bir Y harfini ağaçtan elma koparıp gibi koparıp aldı ve bir ısrıktan sonra kendi adına ekledi! O yüzden adındaki y harflerinden birine yakından bakarsanız ısrıktızlığını hâlâ görebilirsiniz. Süreyya'ya her an İstanbul'un çeşitli mahallelerindeki kitapçılarında, oğlu Yaz'ı gezdirdiği parklarda veya Ada'yla kitap

okumaya gittikleri kafelerde rastlayabilirsiniz. Karşınıza çıkmazsa da üzülmeyin, yazdığı yazılarına her an internetten ve kitapçılarından ulaşabilirsiniz!

13. İSTANBUL BİENALİ

David Moreno, Sessizlik, 1995-2012
Bulutlu kitap sayfaları ve kâğıttan koniler,
çeşitli boyutlarda
Fotoğraflar: Servet Dilber
Sanatçının izniyle

**Didem Erk, "Arşivlerde izim bulunmasın
istedim" [Sirkran | Secret Decipherer |
Mistik Spastis], 2013**
Performans ve video yerlestirmesi, 30'
Fotoğraflar: Servet Dilber
Sanatçının izniyle

Gonzalo Lebrija, Lamento, 2007
Seramik, 60 x 25 x 25 cm
Fotoğraflar: Servet Dilber
Sanatçının izniyle

Gordon Matta-Clark, Yarılma, 1974
Cibachrome baskı, 68 x 99 cm
Fotoğraflar: Servet Dilber
David Zwirner aracılığıyla (New York & Londra)
Gordon Matta-Clark Terekesi'nin izniyle
© 2015 Gordon Matta-Clark Terekesi / Artists
Rights Society (ARS) New York

**Inci Eviner, Ortak Eylem Aygıtı: Bir Etüt,
2013**
Yerleştirme ve canlı performatif araştırma
Fotoğraflar: Servet Dilber
Sanatçının izniyle

Maider López, Yollar Açmak, 2013
3 video (2 video 23'44", eşzamanlı; 1 video
2'15") ve duvar üzerine vinil
Fotoğraflar: Servet Dilber
Sanatçının izniyle

**Martin Cordiano & Tomás Espina,
Nüfuz Alanı [Dominio], 2011**
Yerleştirme, ~ 270 x 650 x 500 cm
DOMINIO MAC/VAL'daki (Paris, Fransa) müzefir
sanatçı programı kapsamında üretilmiştir
Fotoğraflar: Servet Dilber
Sanatçılardan izniyle

**Peter Robinson, Kataklı ve Miras:
Yapı ve Öznelilik, 2013**
Karışık malzeme, çeşitli boyutlarda
Fotoğraflar: Servet Dilber
Sanatçı ve Hopkinson Mossman'ın (Auckland,
Yeni Zelanda) izniyle

Shahzia Sikander, Pivot, 2013
3 kanalı yüksek çözünürlüklü animasyon (detay),
5760 x 1080 piksel, 24p, 5.1 surround ses,
15'40"
Müzik: Du Yun
Sanatçının izniyle

Wang Qingsong, Beni Takip Et, 2003
Kromojenik baskı, 120 x 300 cm
Fotoğraflar: Servet Dilber
Sanatçının izniyle

Wang Qingsong, Kendini Takip Et, 2013
Kromojenik baskı, 180 x 300 cm
Fotoğraflar: Servet Dilber
Sanatçının izniyle

12. İSTANBUL BİENALİ

**Adriana Varejão, Fontana Usulü Kesikli
Duvar [stanbul], 2011**
Tuval üzerine yağlıboya, alüminyum ve tahta
Üzerine poliüretan ve kaide, 95 x 120 cm
Fotoğraflar: Nathalie Barki
Sanatçının izniyle

Ala Younis, Kurşun Askerler, 2010-2011
Yerleştirme, boyanmış metal, 12,265 esker
(suretler), her biri 5,4 cm yüksekliğinde
Fotoğraflar: Nathalie Barki
Sanatçının izniyle

**Cevdet Erek, Cetveller ve Ritim Çalışmaları
serisinden (2007-2011) "Gündüz Gece
Cetveli", 2011**
Beyaz pleksi üzerine lazer ve siyah boya,
60 x 3 x 0,3 cm
Fotoğraflar: Nathalie Barki
Sanatçının izniyle

**Gabriel Sierra, İsimiz [Matematik Dersi
İçin Destek], 2007**
Cetveller, tabak ve meyveler, çeşitli boyutlarda
Fotoğraflar: Nathalie Barki
Sanatçının izniyle

**Gabriel Sierra, İsimiz [Erteleme Ölüm
Doğa], 2011**
Ahşap ve elmalar, çeşitli boyutlarda
Fotoğraflar: Nathalie Barki
Sanatçının izniyle

Lygia Pape, Bölücü, 1968-1985
Kromojenik baskı, 40 x 57 cm
Projeto Lygia Pape'nin (Rio de Janeiro) izniyle

Mona Hatoum, Beluci (Çok Renkli), 2008
Yün, 105,4 x 191 cm
Fotoğraflar: Nathalie Barki
Sanatçının izniyle

Taysir Batniji, Askıya Alınmış Zaman, 2006
Cam, kum, 7,5 x 27,4 x 10 cm
Fotoğraflar: Nathalie Barki
Sanatçı ve Sfeir Semler Galeri'nin
(Hamburg & Beyrut) izniyle

**Theo Craveiro, Karınca Yuvası—Görünür Fikir
[Formigueiro—Ideia Visível], 1956 (2010)**
100 x 100 x 15 cm
Fotoğraflar: Theo Craveiro
Sanatçının izniyle

Wilfredo Prieto, Siyaseten Doğru, 2009
Karpuz
Fotoğraflar: Kei Okano
Sanatçının izniyle

11. ULUSLARARASI İSTANBUL BİENALİ

Hamlet Hovsepian, Kasım, 1975
Video görüntüleri, 4' 38"
Sanatçının izniyle

Hans-Peter Feldmann, Ekmek, 2009
Fotoğraflar: İKSV Arşivi
Sanatçının izniyle

İnci Furni, Ruh, 2007-2009
Patiska üzeri çizim ve boya, çeşitli boyutlarda
Fotoğraflar: Nathalie Barki ve İnci Furni
Sanatçının izniyle

Lidia Blinova, El Süsleri, 1995 (2009)
Fotoğraf serisi
Fotoğraflar: İKSV Arşivi
Astral Nomads (Almaata, Kazakistan) adına
Yuliya Sorokina'nın izniyle

Nam June Paik, Life, 1974-1983
Fotoğraflar: İKSV Arşivi ve Neues Müzesi Arşivi
(Nürnberg, Almanya) Birgit Suk
Neues Müzesi Block Koleksiyonu'ndan
Nam June Paik Terekesi'nin izniyle

Nevin Aladağ, Şehir Sesi III, 2009
Video görüntüleri, 15' 32"
Sanatçının izniyle

**Shahab Fotouhi, Nükleer Bomba Sığınağı
Taslağı [No.137], 2005-2009**
Heykel, çalıç, ahşap, neonlar, plastik,
500 x 400 x 400 cm
Fotoğraflar: İKSV Arşivi

10. ULUSLARARASI İSTANBUL BİENALİ

Cao Fei, Rmb Kenti, 2007
Multimedya yerlestirmesi, 6'
Fotoğraflar: Serkan Taycan ve İKSV Arşivi
Sanatçının izniyle

Cristina Lucas, Pantone, 2007
2 boyutlu animasyon, 41'
Fotoğraflar: İKSV Arşivi
Sanatçının izniyle

**Erdem Helvacıoğlu, Sessiz Duvarlardaki
Hatalar, 2007**
Ses yerlestirmesi
Fotoğraflar: İKSV Arşivi
Sanatçının izniyle

Lia Chaia, Minhocão, 2006
Video, renkli, 18'
Fotoğraflar: Serkan Taycan, İKSV Arşivi
Sanatçı ve Galeria Vermelho'nun
(São Paulo) izniyle

Mona Hatoum, Beluci (Çok Renkli), 2008
Yün, 105,4 x 191 cm
Fotoğraflar: Nathalie Barki
Sanatçının izniyle

Nasan Tur, Sirt Çantalari, 2006
Yerleştirme, karma teknik
Fotoğraflar: Serkan Taycan ve İKSV Arşivi
Sanatçının izniyle

**Wong Hoy-Cheong, Aman Sulukule
Canım Sulukule, 2007**
Yerleştirme, tek kanal video projeksiyonu
Video görüntüleri
Sanatçının izniyle

Mike Nelson, İsimiz, 2003
Yerleştirme
Fotoğraflar: Muammer Yanmaz
303 Galeri'nin (New York) izniyle
© Mike Nelson

Gardar Eide Einarsson, Dünya Senin, 2005
Karma teknik
Fotoğraflar: İKSV Arşivi
Sanatçının izniyle

**Khalil Rabah, Filistin Doğal Tarih Ve
İnsanlık Müzesi, 2005**
Multimedya yerleştirme
Fotoğraflar: İKSV Arşivi
Sanatçı ve Sfeir-Semler Galeri'nin
(Hamburg & Beyrut) izniyle

Pawel Althamer, Ay, 2005
Fotoğraflar: İKSV Arşivi
Sanatçı ve Galleria Massimo Minini'nin
(Brescia, İtalya) izniyle

Phil Collins, dünaya dinlemiyor, 2005
Video yerlestirmesi; renkli, ses; 56'
Fotoğraflar: İKSV Arşivi
Sanatçının izniyle

Carsten Nicolai, kar.gürültüsü, 2001
Eldivenler, akrilik raf, lastik kapaklı tüpler,
pleksiglas ve çelik masa, bakır tüpler, su,
kuruyuz, buz, duvar resimleri ve ses elementleri
Fotoğraflar: Ertan Uca
Sanatçı ve Galerie EIGEN+ART
(Berlin & Leipzig) izniyle
© VG Bild-Kunst, Bonn 2015

Tintin Wulia, Her Şey Yolunda, 2003
Dijital video, 5'
Video görüntüleri
Sanatçının izniyle

**Yochai Avrahami, Görüşmeler Devam Ediyor,
2004-2005**
Entalasyon, mukavva, epoksi, plastik borular,
köpükli poliüretan, tahta, alçı, iskele
muşambası ve kalasalar, murekkep püskürtmeli
yazıcıdan alınmış baskilar, monitörler ve ses
Fotoğraflar: Muammer Yanmaz, İKSV Arşivi
Sanatçının izniyle

**Mattieu Briand, SYS*05.RE*03/SE*1/
MOE*2-8, 2000-2001**
Ahşap, mukavva, beyaz boyalı, neon, pleksiglas;
215 x 280 x 180 cm
Fotoğraflar: Ertan Uca, İKSV Arşivi
Sanatçının izniyle

8. ULUSLARARASI İSTANBUL BİENALİ

Cildo Meireles, Evsiz Ev, 2003
Fotoğraflar: Muammer Yanmaz
Sanatçı ve Galeria Luisa Strina'nın
(São Paulo) izniyle

Do Ho Suh, Merdiven, 2003
Polyester kumaş, paslanmaz çelik,
çeşitli boyutlarda
Fotoğraflar: Izet Keribar
Sanatçı ve Lehman Maupin Galeri'nin
(New York & Hong Kong) izniyle
© Do Ho Suh

**Rirkrit Tiravanija, isimsiz (sakin bir meydan
için sinema), 2001**
1550 ahşap sandalye
Fotoğraflar: Sergio Clavijo
Sanatçı, Alexander and Bonin (New York)
ve White Cube izniyle
© Doris Salcedo / Sergio Clavijo

**Eş yazarlar ve destekçileri birlikte Andreja
Kulunčić, Değişim/şal Adale, 2001-2003**
Cok disiplinli proje, web sitesi [[http://www.
distributive-justice.com/](http://www.distributive-justice.com/)], araştırma ve tartışma
Eş yazarlar: Gabrijela Sabol (sosyolog),
Ivo Martinovic (fotoğraf & video),
Neven Petrovic (filozof), Matija Puzar (programci),
Dejan Jankovic ve Trudy Lane (tasarımcılar),
Momo Kuzmanovic (basın bültene & katalog
editörü) ve destekçi: Tomislav Janovic (filozof)
Fotoğraflar: Izet Keribar
Sanatçının izniyle

Füsün Onur, İçten Dışa Dıştan İçe, 1976
7'li tuval
Fotoğraflar: Manuel Çitak
© Füsün Onur

Gavin Turk, Serserinin Teki, 1999
Balmumu, 167 x 70 x 70 cm
Fotoğraflar: Manuel Çitak
Sanatçının izniyle

Tania Bruguera, Siirsel Adalet, 2002-2003
Kullanılmış çay poşetleri, tuval bezi, iplik,
ahşap, lcd monitörleri, dvd, çeşitli boyutlarda
Fotoğraflar: Muammer Yanmaz
Sanatçının izniyle

7. ULUSLARARASI İSTANBUL BİENALİ

**Alberto Garutti, Bugün doğanlara ithaf
edilmişdir, 2001**
"Boğaziçi Köprüsü'ne yerleştirilen spot ışıklar,
Zeynep Kamil Hastanesi'nin doğum kliniğine
bağlandı. İlklerin her yanıp söñüsü bir
bebeğin doğumunu müjdededi. Bu iş, Boğaziçi
Köprüsü'ne ve İstanbul'da doğan tüm bebeklere
ithaf edildi." Alberto Garutti
Fotoğraflar: Muammer Yanmaz,
Alberto Garutti Arşivi

Murat Sahinler, Eskiz Defterleri, 1998-1999
[3] x 11 x 15 cm
[1] x 22 x 15 cm
Fotoğraflar: Manuel Çitak
Sanatçının izniyle

William Kentridge, Gölgé Kafilesi, 1999
Laser disc'e aktarılmış 35 mm film, 7'15"
Fotoğraflar: Manuel Çitak
Sanatçının izniyle

Sarkis, Pilav ve Tartışma Yeri, 1995
Yerleştirme; pilav, nohut ve yerleştirme çizimi
Fotoğraflar: Şarkis Arşivi
Merkezi'nin izniyle

5. ULUSLARARASI İSTANBUL BİENALİ

Carsten Höller, Uçuş Aygıtı, 1996
Yerleştirme
Fotoğraflar: Murat Germen, Ekmel Ertan,
İKSV Arşivi
© VG Bild-Kunst, Bonn 2015

3. ULUSLARARASI İSTANBUL BİENALİ

Absalon, Hücre No: 5, 1991
Ahşap, mukavva, beyaz boyalı, neon, pleksiglas;
215 x 280 x 180 cm
Fotoğraflar: İKSV Arşivi
© Absalon Terekesi

**Damien Hirst, Yaşamimin geri kalan
bölümünü her yerde, herkesle, birebir,
her zaman, sonsuza dek, bugün geçmemek
istiyorum, 1992**
Fotoğraflar: Yasuf Kortun Arşivi
Sanatçının izniyle

Fikret Mualla, San Elbise, 1967
Guaj, 56 x 56 cm
Fotoğraflar: İstanbul Modern Sanat Müzesi Arşivi

Komet, Çapraz Revü, 1984
Tuval üzerine yağlıboya, 70 x 70 cm
Fotoğraflar: İKSV Arşivi
Sanatçı ve Besi Cecan Koleksiyonu'nun
izniyle

Markus Lüpertz, Saraydan Kız Kaçırma, 1987
Tuval üzerine yağlıboya, iki parça,
her biri 250 x 350 cm
Fotoğraflar: Michael Werner Märkisch
Wilmersdorf ve Teoman Madra, BM Çağdaş Sanat
Merkezi'nin izniyle

**Michelangelo Pistoletto, Adamın Sırtı,
1962-1982**
Parlatılmış çelik ayna üzerine serigrafi,
250 x 125 cm
Fotoğraflar: Teoman Madra, BM Çağdaş Sanat
Merkezi'nin izniyle

Neşe Erdok, İstasyonda Sabah, 1984
Tuval üzerine yağlıboya, 180 x 200 cm
Fotoğraflar: Neşe Erdok Arşivi
Sanatçı ve Evin Sanat Galerisi'nin (İstanbul)
izniyle

Seyhan Topuz, İsimiz, 1987
Demir, 160 x 170 x 130 cm
Fotoğraflar: Teoman Madra, BM Çağdaş Sanat
Merkezi'nin izniyle
Arçelik Koleksiyonu
Sanatçının izniyle

**Hüseyin Çağlayan, Posta Elbise
(Yolculuk ve Varlık), 1999**
% 100 tıvek

Sanatçı Adları Dizini

Rbrasoln **2. 87**
 Adriana Varejão **1. 27**
 Ahmet Ülkü **1. 46**
 Ala Youjur **1. 25**
 Alberto Garutti **1. 57**
 Andreja Kulunlić **1. 53**
 Arish Kapoor **1. 81**
 Anne ve Patrick Poirier **1. 95**
 Ayşe Erkmen **1. 89**
 Burhan Dolarçay **1. 98 - 99**
 Cao Fei **1. 41**
 Carsten Höller **1. 71**
 Carsten Nicolai **1. 61**
 Ceydet Erk **1. 12 - 13, 27**
 Christo **1. 65**
 Gildo Meireles **1. 54**
 Cristina Lucas **1. 39**
 Damjan Hrast **1. 83**
 Dançıl Buren **1. 90 - 91**
 Dançıl Guzman **1. 48 - 49**
 David Ayalos ve Deborah Small **1. 84**
 David Moreno **1. 19**
 Didem Erk **1. 21**
 Do Ho Suh **1. 51**
 Doris Salcedo **1. 52**
 Erdem Helvacıoğlu **1. 38**
 Felix Gonzalez-Torres **1. 74 - 75**
 Fikret Mıralı **1. 102**
 Francis Alÿs **1. 68 - 69**
 Füsun Onur Kapaklı sayfalar **1. 65**
 Gabriel Sierra **1. 26**

Gardar Eide Einarsson **1. 41**
 Gavin Turk **1. 66**
 Gonzalo Lebrilla **1. 22**
 Gordon Matteo Clark **1. 21**
 Gülsün Karamustafa **1. 23**
 Halil Altindere **1. 74**
 Hamlet Hovsepian **1. 34**
 Hannah Collins **1. 64 - 85**
 Harry-Peter Feldmann **1. 22**
 Hüseyin Çallıyan **1. 53**
 İnci Eviner **1. 1 - 1. 20**
 İnci Fırın **1. 32**
 Juan Muñoz **1. 67**
 Kara Walker **1. 8**
 Khalil Rabeh **1. 43**
 Kōmet **1. 101**
 Lia Chiaia **1. 40**
 Lidiya Blinova **1. 25**
 Louise Bourgeois **1. 73**
 Luchezar Boyadjiev **1. 77**
 Maria Wirkkala **1. 75**
 Maider López **1. 18 - 19**
 Marina Abramović **1. 80**
 Markus Lüpertz **1. 103**
 Martin Cordano ve Tomás Espina **1. 17**
 Mathieu Briand **1. 62**
 Matti Suuronen **1. 60 - 61**
 Michael Lin **1. 59**
 Michelangelo Pistoletto **1. 102**
 Mikhael Taanila **1. 60**
 Mike Nelson **1. 55**
 Mona Hatoum **1. 28**
 Murat İlhanlı **1. 69**
 Nam June Paik **1. 33**
 Naser Tur **1. 40 - 41**
 Nelle Erdök **1. 97**
 Nevín Aljada **1. 34**
 Paweł Althamer **1. 49**
 Peter Robinson **1. 67**
 Phil Collins **1. 45**
 Richard Long **1. 94**
 Richard Wentworth **1. 79**
 Rirkrit Tiravanija **1. 63**
 Romuald Hazoumé **1. 78**
 Sarkis **1. 4 - 93**
 Selim Bircel **1. 85**
 Sergio Fermariello **1. 86**
 Seyhan Topuz **1. 100**
 Shehab Fotouhi **1. 31**
 Shahzad Silkanter Kapaklı sayfalar
 Sol LeWitt **1. 92**
 Tarja Bruguera **1. 51**
 Taysir Batniji **1. 25**
 Theo Craveiro **1. 28**
 Tingting Wu **1. 48**
 Tracey Emin **1. 72**
 Wang Qingsong **1. 23**
 Will Predo Prieto **1. 29**
 William Kentridge **1. 68**
 Wong Hoy Cheong **1. 37**
 Yochai Avrahami **1. 47**

Sanatçılara ve fotoğrafçılara bu kitapta yer almayı kabul ettikleri için pır pireden kalplerle teşekkür ederiz.

S. E. & B. Ö. ayrıca teşekkür ederler: Böyle bir kitap hayali ilk gündeme geldiği günden itibaren yürekten destekleyen ve hep yanımızda olduğumu hissettiğimiz Melih Fereli'ye, kitabı basımındaki değerli katkıları için Ayşe Umur'a, başlangıç heyecanlarının bir başka tanığı Fulya Erdemci'ye, süreç boyunca ilgileryle her an yardımlarını hazır tutan Halil Altindere ile Azra Tütünoğlu'na, çocukların için bir İstanbul Bienalleri kitabı fikrini ilk ortaya atan ve iki yıla yayılan emeğiň yükünü omuzlarken kesintisiz el veren Neval'e ve üretim sürecinde dikkat ve coşkularını esirgemeyen Emre, Erim, Anıl, Jonathan ve Kutlukhan'a ve bienalleri meraklılarıyla, çabalarıyla ve inançlarıyla başlangıcından bugüne olur kılımiş herkese...

Aksi belirtildiği takdirde tüm fotoğraflar sanatçılara ve varislerinin izinleriyle yayımlanmıştır. Hak sahiplerini bulmak ve izinlerini almak için azami çaba gösterilmiştir. Yayımcılar, yukarıdaki listedeki yanlışlar ve eksikler için özür diler, bunların yeni basımlara işlenebilmesi için bilgilendirilmeyi rica ederler.

Dijital öncesi dönemde çekilmiş fotoğrafların fotoğrafçı bilgilerine kesin olarak ulaşmak mümkün olamamıştır. Kitaptaki fotoğrafların kendilerine ait olduğunu tespit eden eser sahiplerinin İKSV'yi bu konuda bilgilendirmeleri durumunda fotoğrafçı bilgileri ikinci basımda genişletecektir.

İstanbul Kültür Sanat Vakfı – İKSV

Kâramacı gütmeye ve kamu yararına çalışan bir kültür kurumu olan İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV) 1973 yılında kuruldu. İKSV'nin temel amaçları, İstanbul'u dünya kültür-sanat başkentleri arasında ön sırالara taşımak, kültür ve sanat yoluyla ulusal ve evrensel, geleneksel ve çağdaş değerler arasında sürekli ve kalıcı bir etkileşim sağlamak ve kültür politikalarının oluşturulmasında etkin rol oynamaktır. Bu amaçlar doğrultusunda İstanbul Müzik, Film, Tiyatro ve Caz Festivalleri, İstanbul Bienali, İstanbul Tasarım Bienali, Leyla Gencer Şan Yarışması ve Filmekim'in yanısıra yıl boyunca özel etkinlikler düzenleyen vakıf, Nejat Eczacıbaşı Binası'nda yer alan Salon ile etkinliklere ev sahipliği yapıyor. Venedik Bienali'ndeki Türkiye Pavyonu'nun organizasyonunu ve Fransa'daki Cité International des Arts sanatçı atölyesindeki bir misafir sanatçı programının koordinasyonunu da üstlenen İKSV ayrıca kültür politikalarının geliştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla araştırmalar yürütüyor ve raporlar hazırlıyor.

ZAMAN MAKİNESİ İLE RENKLİ
 BİR GEZİNTİ
 Çocuklar İçin İstanbul Bienalleri

- Hazırlayanlar
  - Süreyya Evren - Bige Öner
  - Metinler
  - Süreyya Evren
  - Çizimler
  - M. K. Perker
  - Pedagojik Danışmanlık
  - Pedagog-Psikoterapist
  - Neval Güven
  - Yayın Koordinörü
  - Erim Şerifoğlu
  - Düzeltilti
  - Emre Ayvaz
  - Tasarım
  - Anıl Aykan Barnbrook
  - Jonathan Barnbrook
  - Barnbrook, Londra
  - Kapaktaki eser
  - Füsün Onur, "İçten Dışa Dıştan İçe", 1976
  - 7'li tuval
  - Fotoğraf: İKSV Arşivi
  - Sanatçının izniyle
  - Kapak içindeki eser
  - Shahzia Sikander, "Pivot", 2013
  - 3 kanallı yüksek çözünürlülü animasyon (detay), 5760 x 1080 piksel, 24p, 5.1 surround ses, 15'40"
  - Müzik: Du Yun
  - Sanatçının izniyle
  - s.1
  - İnci Eviner, "Ortak Eylem Ağıtı: Bir Etüt", 2013
  - Yerleştirme ve canlı performatif araştırma
  - Fotoğraflar: Servet Dilber
  - Sanatçının izniyle
  - s. 2-3
  - Gülsün Karamustafa, "Mistik Nakliye", 1992
  - Fotoğraf: Gülsün Karamustafa ve İKSV Arşivi
  - Sanatçının izniyle
- s. 4
  - Sarkis, "Pilav ve Tartışma Yeri", 1995
  - Yerleştirme; pilav, nohut ve yerleştirme çizimi
  - Fotoğraf: Sarkis
  - Sanatçının izniyle
  - s.6-7
  - Peter Robinson, "Katakulli ve Miras: Yapı ve Öznelik", 2013
  - Karışık malzeme, çeşitli boyutlarda
  - Fotoğraf: Servet Dilber
  - Sanatçı ve Hopkinson Mossman'ın (Auckland, Yeni Zelanda) izinleriyle
  - s.8
  - Kara Walker, "Virginialı Linç Gürühu", 1998
  - Duvar üzerine kesilmiş kağıt ve tutkal, 305 x 1130 cm
  - Fotoğraf: IKS Arşivi
  - Sanatçı ve Brent Sikkema
  - Koleksiyonu'nun (New York) izniyle
  - Baskı
  - 1. baskı: İstanbul, Haziran 2015
  - Umur Basım
  - Esenkent Mahallesi
  - Dudullu Organize Sanayi Bölgesi
  - 2. Cadde No: 5
  - Ümraniye 34776 İstanbul
  - T: (216) 645 62 00
  - ISBN 978-605-5275-23-5
  - © 2015 İstanbul Kültür Sanat Vakfı
  - Her hakkı saklıdır. Bu yayının herhangi bir bölümü İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın izni olmadan kayıt, fotokopi ve bilgi depolama dahil olmak üzere hiçbir elektronik veya mekanik yöntemle yeniden basılamaz veya çoğaltılamaz.
  - Bu kitapta yer alan görüş ve düşünceler yazarlarına aittir; İKSV'nin görüş ya da duruşunu yansıtmayabilir.
  - İstanbul Bienali
  - İstanbul Kültür Sanat Vakfı
  - Nejat Eczacıbaşı Binası
  - Sadi Konuralp Caddesi No: 5
  - Şişhane 34433 İstanbul
  - T: (212) 334 07 64
  - F: (212) 334 07 02/718/708

**Bu kitap İstanbul Kültür Sanat Vakfı ve Yapı Kredi Yayınları tarafından,
Vehbi Koç Vakfı'nın katkılarıyla yayımlanmıştır.**

**Bugüne dek neler neler gördük İstanbul Bienalleri sayesinde:
dev örümcek heykelleri mi istersiniz Amazon karıncaları mı, mektuptan
elbiseler mi hiçbir yere çıkmayan merdivenler mi, yazı yazan köpekler mi
hayalet şehirler mi, çay poşetlerinden tüneler, üst üste yiğilmiş yüzlerce
sandalye ya da bidondan yapılmış türlü maskeler mi istersiniz uzay
gemisine benzeyen evler mi... Sonra videolar, fotoğraflar, enstalasyonlar,
performanslar, gölge oyunları ve daha bir sürü başka form...**

**Pilli arabalardan kurşun askerlere, nar tanesinden dilimlenmiş karpuz
envai çeşit malzeme... Üstüne sokak sinemaları, iki aylı geceler,
sihirli yataklar, Asyalılaştırıcılar ve Avrupalılaştırıcılar, uçuş aygıtları,
sokaklarda dans ederek yürüyenler ve kar kristali üretilen laboratuvarlar...**

Zaman Makinesi İle Renkli Bir Gezinti,

size bu olağanüstü dünyayı daha yakından tanıtmak istiyor.

★ 90'dan fazla sanatçı

★ 13 İstanbul Bienali'nin tamamı hakkında bilgiler

★ Heyecan verici uluslararası yeni kuşak sanatçılardır

★ 100 kadar sanat eseri

★ Sanat kavramlarına yaklaşırın Mini Sözlük

★ Güncel sanat tarihine damgasını vurmuş önemli isimler

★ Özel hazırlanmış onlarca etkinlik